

E parte autem

anime qua cognoscit anima et sapit sive separabili existente. sive non separabili fin magniitudinem. sed fin rationem considerandum quam habet differentiam. et quo modo quidem sit ipsum intelligere

Iste est tertius liber de anima fin sanctum Thomae In quo post Aresto determinatur de potentia sensibili. et de corpore obiectis. sequitur determinatio de ipsa potentia intellectiva sive intellectu fin substantia eius. Ratio ordinis est. quia in ista parte incipit pars determinatio de intellectu fin eius naturam. Et hoc sic arguitur. communiiora sunt priora ut haberetur primo phisicorum sed potestis sensibili sunt communiores intellectuibus. quia reperitur in pluribus. ergo determinatio potentiae sensibilius. pectus determinatio em potentiae intellective. ergo oportet per cognoscere operacionem potentiae sensibilius. anque operatio intellectus cognoscatur.

Querit. quare igitur potentiae intellective precedunt potentiam fin locum motuum cum tamen potentia motu sit generalior. et fin naturae communiora sunt priora. Dicitur et duplex est ordo. scilicet quo ad nos et quo ad naturas. Ordine quo ad nos illa sunt priora que sunt nobis notiora. et sic potentia motu preceedit intellectuam tanquam nobis notior. Ordo autem nature est duplex. scilicet generationis fin quem ordinem imperfectiora sunt priora et sic iterum potentia motu est prior intellectu. Et hoc ex duobus. quia communiora sunt priora illo modo quia sunt imperfectiora contraria. sed potentia motu est communior. Secundo. quia potentia motu est materialis. sed materialia a toto genere sunt imperfectiora immaterialibus. Alius est ordo nature pfectioris et sic potentia intellectiva preceedit potentiam motuum tanquam pfectior. Et hoc pars ex duobus. quia potentia intellectua est immaterialis ut dicitur est. ergo est pfectior. Secundo. quia potentia localiter motu pincipiat ab intellectu ut infra patet. sed fin naturam pincipium preceedit pincipiatum. ergo et ceterum. Octauum considerandum est quod ordine doctrine potentia intellectiva debet precedere motuum. Et hoc propter duas causas. Prima est. quod debet immediate ponit apud potentiam sensitivam cu[m] potentia sensitiva sit etiam cognitiva sicut intellectu. sed motu executiva non est cognitiva. Secunda est. quia potentia sensitiva subseruit intellectui. ergo immediate post determinacionem de sensu debet etiam via doctrine fieri determinatio de intellectu. Aresto. ergo dicit quia nunc considerandum est de parte anime qua cognoscit et sapit anima. ideo mouet talen questionem. Utrisque pars anime sit separabilis ab alijs partibus. sive fin magnitudinem. in loco et subiecto. sicut Plato qui posuit animam intellectuam esse in capite. vel ista pars sit separabilis ab alijs partibus fin rationem solum. Et iterum considerandum est quam differentias habet illa pars ab alijs. Et iterum quod fiat et quid sit intelligere. i. quis accusus sit

intellectus et quod apparetur.

Queritur. de quo determinatur in isto tercio libro. Dicitur quod primo de parte intellectiva. secundo de parte materiali. et in fine huius tertius comparans pres animae adiuventem. Secunda pars ibi (de mouente autem) Tertia pars ibi (de legibilibus quidem).

Querit. quare dicit Aresto de parte anime. Dicitur quod dicit per opinionem antiquorum. et precipue Averrois et Aquinatus. qui dicitur quod intellectus est substantia separata. et continuatur ipi anime per fantasmata. et per talen continuacionem anima intelligenter. Contra quos ut Aresto. quod est per animam et non ratione substantia.

Arguit. anima est simplex forma. ergo non habet partes. Dicitur quod quis anima non habeat partes integrales et quidditarias. sicut habent res materiales. nec habet partes essentiales phisicas. quod non opponitur ex materia et forma quāvis bene habeat partes essentiales diffinitivas. habet tamen partes potestivias et subiectivas. quod habet partes quā sunt partes potestivias. et partes eius subiectivas sunt anima vegetativa sensitiva et intellectiva.

Arguit. ille pricile cognoscere et sage idem sunt ergo in hoc loco ponuntur superflue. Dicitur quod quāvis sage et cognoscere sunt idem subiecto quod spectant ad intellectum. differunt tamē ratione. Et hoc dupliciter. quod anima dicitur cognoscere quantum ad apprehensionem simplicem. et dicitur sapere quantum ad iudicium. vnde dicitur cognoscere quantum ad intellectum practicum. et dicitur sapere quantum ad intellectum speculatorium cuius principialis habitus est sapientia.

Querit. quare Aresto mouet istam questionem non solvit eam. Dicitur quod intellectus caput dupliciter. Uno modo pro ratione substantiae animae intellectus sic Aresto. prius solvit istam questionem in secundo huius ubi dicitur. Separata autem hoc sicut perpetuum a corruptibili. Et infra melius quādū dicit quod intellectus. id est intellectus est solū separatus. et est id quod vere est. et hoc solū immortale et imperpetuum est. Alio modo accipitur intellectus prout significat potentia. et tunc ipsum intellectum esse separatum vel separabile a corpore est ipsum non ut organo corporis. et sic Aresto. postea probat intellectum esse separatum quia immutabile est corpori.

Querit. utrum intellectus sit separabilis ab alijs potentia magnitudine. in loco. subiecto vel ratione. Dicitur quod intellectus differt ab alijs potentia animae ratione. id est. essentiali diffinitio. sed proprie non differt ab eis subiecto id est materia. quia intellectus non est in aliquo subiecto sicut in materia.

Dicitur etiam quod intellectus sit separabilis ab alijs potentia magnitudine. in loco. subiecto vel ratione. Dicitur quod intellectus differt ab alijs potentia animae ratione. id est. essentiali diffinitio. sed proprie non differt ab eis subiecto id est materia. quia intellectus non est in aliquo subiecto sicut in materia.

Nicetum Arestoleles solvit questionem ultimum modum. scilicet quomodo fiat ipsum intelligere. Et vult quod intelligere sit sicut sentire. sicut enim sentire sit per hoc

actum ad phantasiam. Seneca etiam quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire quod sentire est. et sentire ad intellectum. Et hoc sentire sentire quod sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Beda codicis intellectus. 6.6. — separabilis est et quod sentire est. et intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est. intelligere est sentire. Et hoc sentire sentire est. et sentire ad intellectum.

Et vult. quod sentire est. intelligere est sentire. vnde sentire est

QUESTIONES

tercij de Anima

¶ sensibile mouet sensum et sensus patit a sensibili. si in intelligibile fit per hoc et intelligibile mouet intellectum. et intellectus patit ab intelligibili. Distinguit in Arresto. passionem in textu. Quid vult quod ipsa passio quod intellectus patit ab intelligibili non est passio proprie dicta. que si ergo ab eiusdem aliquo pfectioris a patiente loquendo ergo de passione proprie dicta tunc intellectus habet oppositam editionem sed est impossibilis quod proprieta dicta est propter corruptibilitatis. sed intellectus est incorruptibilis. ergo non potest pati passione proprie dicta. licet bene imprudentia dicta que nihil aliud est quam reducio de posita ad actum. et ideo intellectus est in potentia ad intelligibilium sicut sensus ad sensibilium Ex quo excludit Arrestum pfectiorem. Sicut se habet sensuum ad sensibilia ita intellectuum ad intelligibilia

Arguit. iste 2 dicitur s^t, opposite sez q^t intellecter^s sit passibilis & ipsa passibilis. g^r non possunt vniuenire. D^oz q^t si passio capiat eodem modo tunc non potest aliquid esse sit passibile & impossibile. hic autem capit Breto. passione dicitur uerisimile mode. dicit enim intellectus esse passibilem passionem improprie d^oca quae est passio perfectuia. Et dicit intellectus esse impossibilem. sed tunc loquitur de passione corruptiuia quae soluz p^otingit in habetib^m materia. Circa qd scieb^d dum & pati capitur tripli. Uno modo fm q^t fit cu abiectione forme naturalis. et sic dicimus q^t aqua patit ab igne quando abiecit frigiditas. Alio modo dicimus pati quando abiegitur forma ab aliquo subiecto sive talis forma sit naturalis sive non naturalis. sic abiectione caloris in aqua calida dicitur passio quia abiegitur calor qui tamen non est forma naturalis aque. Tertio modo omnis reducitur de potentia ad actum dicitur passio et illa dicitur passio perfectuia cum actio sit perfecte poterit. Et ista tertiaz passione habet tam intellectus q^t sensus. quia fm illam tam intellectus est passibilis q^t sensus.

Ecesserit itaq; quoniā omnia intelli-
git immixtū esse. sicut dicit Anaxago-
ras ut imperet. hoc aut̄ est ut cognoscat despe-
ctum intus appārēs em̄ phibebit extraneū
et obstruet. Quare neq; ipsius est esse naturā
neq; vñā. sed ad hoc q; possibilis sit vocat⁹ ita
granīe intellectus

Nic Aresto ex pdcā dicitur intellect⁹ scz q est passibilis passione pfectiā excludit naturā intellectus s. q. intellectus est iuxta & rebus corporalib⁹. i. nō cōpositus ex natura rex corporalium sicut dicebat antiqu⁹. Arguebat enim sic Necesse est intellectus esse cōpositus ex oīb⁹ rebus ut omnia cognoscatur qz simili cognoscitur. Sed Aresto arguit p̄cise oppositū sic. Si intellectus debet cognoscere omnes res sicut cognoscit cum sit supēma potentia ergo necesse ē qz non habeat cōponēti in se aliarum rerū quia intus existens prohibet extraneum. id est si intellectus habeat in se cōpositionem et aliquid rebus intelligibilius tunc ipediret ne posset alia intelligere et simile est de sensu quia si sensus esset cōpositus ex rebus sensibilius tunc impeditur a cognitione sensibilius sicut si pupilla oculi esset colorata aliquo colore tunc non videret

alios colores, immo oculus esset cecus. **O**cum vult **A**ristoteles, q[uod] intellectus non potest esse alicuius determinata natura materialis, nec potest esse positus ex oib[us] rebus. q[uod] ex utroq[ue] impediret ab intelligibiliitate aliarum rerum. **O**cum hoc dico etiam **A**ccordabam. **A**naxagoras qui posuit intellectum esse immixtum. **D**ixit enim anaxagoras q[uod] intellectus esset mixtus ex oib[us] rebus corporalibus. **V**ri ipsi operari id est suo imperio omnes res corporeas mouerent.

Lirca quod notandū. **P**ana^ragogoras posuit priprotoius entis vnū chaos presum in quo simul pretinentur profuse id est sine ordine omnia que sunt in vniuersitate. ad hoc aut ex illis rebus prestitueret vniuersum requirebatur quod haberent ordinem adiuuicē sicut ipsa habent elementā. Ipsum autē ordine acquirehabant ab uno intellectu segregante talia corpora ex cahos profuso. Ex quo pripropter intellectus habuit imperium supra o*ceas* altas res corporales. Si enim iste intellectus esset corporalis tunc non haberet imperium supra res corporales quia pars in parte non habet imperium ut dicit regula iuris.

Querit. vtr̄ positio Anaxagore posset aliqualit esse
vera. **D**om q̄ positio anaxagore non potest esse vera
de intellectu humano. de quo **A**resto. loquuntur hic. q̄ illi
nō potest omnibus rebus naturalibus impare cu nō su-
pia res naturales vel corporales in partie. sed naturali
coniunctus corpori. cui impare potest fm̄ aliqua ipsius
corporis. **P**otest tamē illa opinio esse vera de intellectu
diuino. quia intellectus diuinus habet imperium sup om-
nia corpora. **E**ccl̄ etiā in p̄ncipio res fuerunt pdicte absque
illa distincte quam iam h̄c. et postea fuerunt tribus dieb̄
distincte. **O**t sic potest dici loquendo de intellectu diuino
no q̄ res fuerunt in chaos p̄fuso. i. in nihilō aī productione
nem rep̄ t ex tali cahos. i. ex nihilō res sunt per talē intel-
lectū producere. **D**eficit ergo anaxagoras in hoc q̄ dicit
in chaos p̄fuso res p̄existere fm̄ substantiā. quā uis sine
ordine. t sic confuse quod est falso. quia sunt a deo ex
nihilō producere.

Dico autem intellectum quo opinatur et intelligit anima. nihil est actuorum que sunt ante intelligere.

Hic Tresto exponit de quo intellectus intelligit dictum suum. Et de quod enim suum debet intelligi de intellectu quo anima opinatur. i. cognoscit pertinencia quam subdatur opinioni sive cuius obiecto et intelligit quo ad necessaria que cadunt sub scientia vel sub intellectu. Et hoc de ad excludendis intellectu diuinum de quo loquitur Anaxagoras. Deinde concludit proposita antiquos quod anima est nihil actuorum quam sive ante intelligere. id est quod anima non est in actu aliquod intelligibilium antequam intelligit quia quando intelligit tunc intelligibilia sunt in anima secundum suas species et ideo postquam intelligit tunc sunt res in anima sed non autem intelligere. in hoc enim differt intellectus noster ab intellectu diuino quod intellectus diuinus etiam autem intelligit est in actu quia non intelligit per species acceptas a rebus. sed intelligit omnia per suam

Essentia in qua oia videntur & agnoscuntur
Arguitur. intellectus est alicuius determinatae nature cui
sit res creata, ergo nullas alias res potest intelligere.
Odm qd natura capitur dupl. Uno modo pto natu-
ra corporali, sic est verum qd intellectus haberet aliquam
determinatam a natura coenalem tunc ne posset etia intelligi.

gere Aliā est natura spūalis. et illa nō impedit intellectio nem. Et rō est quia quanto aliquid est plus segregatū a materia. tanto est plus capax aliarum formarū. quia ergo intellectus est immaterialis. ergo p̄t in se recipere formas et sp̄es intelligibiles oīm rēz corporalium.

Arguit intellectus est aliquid intelligibiliū an intelligere. ergo Aristotle. inconveniens ponit istā propositionem. Probatur quia intellectus potest seipsum intelligere. **O**dm q̄ duplicita sunt intelligibilia. quedā s̄t que primo et proprie q̄ intellectum p̄gnoscuntur et sunt illa quoz sp̄es intelligibiles sunt in intellectu. et de talib⁹ loquit Aristotle. quia sic intellectus anq̄ intelligere nō est aliquid talū intelligibiliū. talia em̄ intelligibilia sunt qd̄ ditates rerum materialium. Aliā sunt intelligibilia que nō h̄mo sed et sequenti et secundario p̄gnoscuntur ab intellectu. sicut sunt ipsa potentia intellectiva. habie⁹ intellectus actus intellectus et essentia anime. et tunc p̄ posito est falsa. quia intellectus est sic aliquid intelligibile vñ habet in se talia intelligibilia ante q̄ incipiat intelligere. et quia intellectus sic seipsum intelligit. ideo est aliquid intelligibiliū ante intelligere.

Neque misceri est rōnabile ipm̄ corpī. Qua lis em̄ aliquis vñq̄ fiet aut calefactus aut frigidus: si organum aliquod erit sicut sensuio. nūcāt nullum est.

Priūa dō
duo intell
lectu - vñ
organis
corporis
corporis
Hic p̄nter Aristotle ostendit q̄ intellectus nō sit virtus organica. et hoc ideo quia p̄us dicū est q̄ sicut se h̄z sensibile ad sensum. sic s̄t habet intelligibile ad intellectum. cum ergo sensus sit virtus organica idem videtur dicendum de intellectu. **N**oc ergo excludit Aristotle. et vult q̄ intellectus nō miscet corpori sūm organum. Qd̄ sic p̄batur. si intellectus esset in organo corporo tūc nō posset omnia corporalia intelligere. sed intellectus intelligit omnia corporalia. ergo nō est in organo corporeo. **D**is nos p̄at. quia quidditas rei materialis in communi est obiectum nostri intellectus. et sic intelligit omnem quid dictatum materialē. **D**aiom p̄bat Aristotle. quia que libet potentia organica in sua opacōne p̄formatur organo. et iō si organa in se habeant aliquam formam. obiecti tunc nō potest aliquid obiecti p̄gnoscere. vt si oculus habeat in se aliquem colorem tunc nō potest potentia visuia videre aliquem colorē.

Arguit. oculus qñq̄ est calidus et quandoq; frigidus. et tamen potest p̄gnoscere oīa visibilia. ergo nō est verum q̄ organum habens in se qualitatem sensibile impediat a cognitōe aliorū. sed organū habens in se formā sui obiecti impedit a cognitōe aliorū. sic ad p̄positū obiectū intellectus est qd̄ dictas rei materiales in p̄mū si ego organū eius esset qualitercius p̄positū et aliqua re materiali. tunc impeditur intellectus a p̄gnitōe aliaz rēz materialium. quia quelibet res materialis continetur sub obiecto intellectus.

Et bene iā dicētes sunt animā esse locū sp̄erū. nisi q̄ nō tota sed intellectiva neq; ac tu sed potentia species

Hic p̄sequēter adaptat hoc qd̄ dēm̄ est ad opinione antiquoz. quia em̄ dictum est q̄ intellectus nō potest ēc in organo corporali ex hoc quia tunc nō recipiter sp̄es alia rum rerum bene dicebant antiqui q̄ aīa esset locus sp̄e p̄ intelligibiliū nō tamē quilibz̄ sū anima intellectiva. quia intellectus nō est habens organum. sed alie potentie vegetatiue et sensitivae sunt in aliis organis corporalibus quāvis ergo possit dici de sensib⁹ particularibus q̄ sint loca aliquaz̄ sp̄erū. qz vñs recipit sp̄es visibilium. auditus sp̄es audibilium. et sic de alijs. nō enī p̄t vlt dici q̄ aliq̄ potentia sit locus vñ sp̄erū q̄ intellectus

Querit. quē errorē hic excludit Aristotle. cum dicit animam esse locum sp̄erū. **O**dm q̄ hic excludit opinionem Averine. qui dicit q̄ intellectu nostro nō manet nisi sp̄es intelligibiles post actualem intellectuē. hoc autē est contra naturam loci. quia locus habet conservare locatum. si ergo species intelligibiles non reseruarentur intellectu nostro impertinenter diceretur q̄ intellectus est locus specierum.

Arguit. si intellectus esset locus specieruz. sequeretur q̄ sp̄es nō essent subiectae in intellectu. quia locū non est subiectatum in loco. **O**dm q̄ ista locutio est methas phonica et similitudinaria. et ideo non op̄z q̄ sit similitudo sūm omnia. sed suffit similitudo sūm aliqua. **E**t ergo quadruplex similitudo. Prima est sicut locus termis natur per locatum. ita intellectus terminat ad operadū q̄ sp̄es intelligibiles. qz p̄pter diuersas sp̄es intelligibiles operari diuersa. Poret etiā vñus locus successus multa locata in se recipere ita intellectus suscipere potest successive plures sp̄es intelligibiles. Itz locus habens in se vñ locatum nō p̄t naturaliter aliud recipere. sic etiam intellectus nō potest recipere plures species intelligibiles illū simul vñendo quāuis absolute possit. quia quando vñatur una species intelligibili nō potest simul alia vñ. Secunda similitudo est. sicut locus est conservatus locati. ita intellectus est conservatus sp̄erū intelligibilium. et ideo dicitur intellectus memoria quia conservat species intelligibiles. Et istam similitudinez tangit Aristotle. in textu Tercia similitudo est. sicut locus est p̄ncipii genitōis rerum genitārū. sic intellectus agens est p̄ncipiu generaz̄ sp̄erū intelligibilium. vt infra patet de intellectu agente. Quarta similitudo est. sicut vñquodq̄ tendit in suum locuz̄ naturalem. ita sp̄es sensibiles accepte sub lumine intellectus agentis naturaliter tendunt ad intellectum possibilem. Ost rāmen dñia inter intellectus et locum et sp̄es intelligibilem et locatum. quia locatum nō est in loco subiectue. sed species intelligibilis est in intellectu subiectue.

Arguit. species intelligibiles sunt singulares. ergo sunt in aliqua potentia organica. sequentia tener q̄rō dñividatio fit per materiam. **O**dm q̄ dupl̄ aliquid dicatur singulare. Uno modo p̄mo et p̄ se. et qd̄ sic est singulare hoc est in materia. Alio modo aliquid est singulare ex p̄sequēti. quia sez̄ est in aliquo qd̄ vñter⁹ est in alio qd̄ est in materia. et quāuis talis singularitas originaliter fit ex materia. nō rāmen est proxime ex materia. et sic est de sp̄e intelligibili quia sp̄es intelligibilis proxime est in intellectu qui est immaterialis. et vñterius intellectus est in alia immateriali. Sed alia rōnalis et immaterialis est in corge materiali. alia ē immediate individualis ex corge. sū intellectus h̄z individualiter mediatā ex corge q̄ p̄gāam. **Q**uerit. vñz species intelligibiles semper manet in in-

Questiones

tertij de Anima

reflexu. Aut quos illi sp̄es sic recepte corrūpant.

Dicendū q̄ postq̄ species intelligibiles sunt semel recepte in intellectu. tunc semper manent in intellectu. et per sequens nō possunt corrūpi. Quod sic patet. quia forma existens in subiecto trip̄ p̄ corrūpi. sed nullo isto modo species intelligibiles corrūpuntur. Corrūpit enim ēm. Primo forma existens in subiecto a suo contrario. sicut frigiditas existens in aqua corrūpuntur ex calore. et sic species intelligibiles non possunt corrūpi cum non habent contrarium. Secundo aliqua forma existens in subiecto corrūpuntur ad corrūpēm subiecti. sicut albedo existens in homine corrūp̄ ad corrūpēm hois. et sic species intelligibiles non possunt corrūpi q̄ st̄ in intellectu qui est incorruptibilis. Tercio corrūpuntur aliqua forma existens in subiecto p̄ defectū p̄seruātis et sic lumen in aere corrūp̄ deficiente lumine solis in nostro emisperio. et sic species intelligibiles nō p̄nt corrūpi quia lumen intellectus agentis est semper p̄n intellectu possibili. et p̄ p̄ns illuminat sp̄es ibi existentes.

Arguit. sp̄es sensibiles corrūpuntur in sensu. ḡ erā sp̄es intelligibiles in intellectu. sequēta res a sensu. Dicendū q̄ nō est sile quia sp̄es sensibiles sunt in organis corporalib⁹. quia sunt in sensibus interiorib⁹. tū ergo accidens corrūp̄ ad corrūpēm subiecti p̄nt sp̄es sensibiles corrūp̄ ad corrūpēm organoz sensuoz. tū corrūpto corpe p̄ mortem naturale nō corrūp̄ sp̄es intelligibiles sicut sp̄es sensibiles. Nū etiam sp̄es sensibiles corrūp̄ p̄ indisponēm organorum. manentibus tamē organis incorruptis. vt patet ad sensum in ebriosis amanti bus et freneticis.

Arguit. ex hoc seq̄et q̄ scia semp manet in nobis quia per sp̄es intelligibiles nos p̄gnoscim⁹ res. sed semp manent sp̄es intelligibiles. ergo semp manent scientie.

Dicē q̄ nō est sile de sp̄ebus intelligibilibus et de scientia. quia sp̄es intelligibiles sunt simplices forme existentes in intellectu nō habentes p̄trariū. vt dicit. In secunda aut opacitatem intellectus et in tercia invenit contrarietas. In secundo (in qua est vix vñ falsum) falsus oportunitur vero tū intellectus in secunda op̄itōne potest corrūp̄ ētūm ad eius obiectū. sic sc̄ q̄ intellectus assentiat falso qui prius assentiebat ad vero. Tertiā in tercia operatōne intellectus per quā in nobis ḡnatūr scientia potest intellectus corrūp̄. tū hoc duplīc. Vno modo per deceptōem q̄ sit p̄ argumentatōem falso. quia sicut p̄ syllogismū demonstratiōnē ḡnatur in nobis sc̄ia fīm tertiā. et atq̄tōnē intellectus. Ita p̄ syllogismū falsigraphū q̄ p̄trariat syllogismo demonstratiōnē ḡnatur in nobis error p̄trariū sc̄ie. tū hoc nō sit p̄ alteratōem in intellectu factā. s̄z p̄ alteratōem factā in fantasia. p̄ hoc ēm q̄ alteratōem disponitūtur fārāsinata eleiūtūt alie p̄spōnes fīm orationēm fārāsinatum. quia ergo p̄ fārāsinam argumentatōem fārāsinata inordinate disponitūtur. sic eleiūtūt false propōnes in intellectu. tū sit deceptio. Alio modo contingit scientiam perire ab intellectu per obliuionem. Ratio illius est quia sicut aliquid generatur in ea conseruatūt et per illius oppositū corrūp̄t. sed scientia in nobis generatur per vīsum et operatōrem. quia ex acibus sepe reiteratis generatur habitus. quando ergo aliquis non vīsur scientia habita perit habitus ab intellectu. et quia quandoq̄ contingit q̄ nō possimus vī scientia propter indisponēm sensuum interiorū. ideo dicit scientia corrūpi per eruditūinem.

Q̄m autē non similis sit impossibilitas sensu et intellectu manifestū est ex organis et sensu. sensus ēm nō potest sentire ex valde sensibili. vt sonū ex magnis sonis. neq̄ ex fortibus odoribus et colorib⁹. neq̄ videre neq̄ odore. Sed intellectus cum intelligat aliquid valde intelligibile. nō minus intelligit insūta. sed et magis sensitū q̄dē ēm nō sine corpe est. hic autem separatus est.

De sensu et intellectu ad obiectum panant

Quia dēm est q̄ intellectus est virtus passiva sicut sensus. Nū Aresto. pōne dām inter possibilatē sensus et intellectus. Et intendit Arestoteles q̄ quis tam sensus q̄ intellectus patiantur a suis subiectis passione p̄ficiuntur. est tū dām q̄tū ad obiectū excellenter acceptum q̄rēcēllēs sensibile corrūp̄t sensus. sed excellens intelligible non corrūp̄t intellectus. sed magis p̄ficiūt ipm. Ratio diversitatis est. q̄ sensus est virtus in organo corporali et ideo excellēs sensibile corrūp̄t proportionē organi. s̄ intellectus est virtus immaterialis. et tū nō p̄ corrūp̄t ad corrūpēm organi. q̄ nō habet organū. tū maxime intelligibile magis p̄ficiūt ipm intellectū. q̄t de te² sensu nō est sine corpore sed intellectus est separatus.

Arguit. intellectus non est separatus. p̄bāt q̄ ab cēntia p̄nūcta nō fluit potētia separata. sed aia est cēntia p̄nūcta corporis. ḡ ab ea nō fluit aliq̄ potētia separata. Dicē q̄ duplicit̄ aliq̄ essentia sue forma est p̄nūcta corporis. vno p̄ informatōem tū tū nō p̄ immersionē. et sic aia rōnalis est p̄nūcta corporis. tū talis p̄nūcta bñ p̄ fluere potētia separata q̄t quis talis forma sit in corpe nō tū habet legē corporis q̄t est immaterialis. Alia est cēntia p̄nūcta corporis p̄ informatōem et immersionē simul. q̄t sequitur legē corporis sicut essentie brutorum et aliorū in animali. et ab essentia sic p̄nūcta p̄nūctōne non fluit potētia separata.

Querit. vix aia debet plus dic̄ separata a corpe vñ in intellectus. Dicē q̄ aia rōnalis accipit duplīc. vno p̄ur includit in se potētias sensitivas et vegetativas. et sic aia est minus separata q̄ intellectus. Alio accipit aia rōnalis fīm potētias intellectivas tū. et sic aia est plus separata q̄ intellectus. q̄t tūc intellectus separat ad separatōes aie et ideo separabilitas plus est in aia et postea in intellectu q̄t q̄dē regit in causis et effectibus hoc potiori mō cōuenit causis q̄ effectibus. q̄ separabilitas conuenit aie sicut cause separabilitatis potentie. ergo plus conuenit anima q̄ intellectui.

Arguitur. si intellectus esset separatus ab homine. tunc sequeretur q̄ homo nō esset intellectualis. q̄t q̄dē est separatus ab aliquo nō denotat ipm. Dicē q̄ duplicit̄ aliqd est separatus ab alio. vno modo fīm esse et operatōrem simūl. tū hoc non denotat illud a quo est sic separatum. sicut albedo separata ab hoie non denotat hoīmine. Alio modo aliquid est separatum ab alio fīm operatōem q̄dē sicut ei p̄nūcta fīm esse. et sic intellectus est separatus a corpe. q̄ intellectus nō operatur per aliquo organū corporale tanq̄ in eo existēs subiectūe quis vīat organis sensuū interiorū sicut ipis sensib⁹ p̄ ministerū. Si tamen intelligat de essentia q̄e rationalis tū etiam illa

Si separata a corpore. quod non dependet a corpore in esse. tunc bene in fieri. et hoc modo. quod ipsa non est formaeducta de potentia materiae. potest agentis naturalis. sicut alii forme naturales. et ideo sicut non est facta potest materie seminalis. ita non dependet in suo esse a materia. sed eadem alicuius ab aliis. quod alicuius alicuius seminis. producitur. et etiam cum materia corrumptum.

Arguit. intellectus impedit a corpore. quod dependet a corpore. et per se non est separatus a corpore. Dominus qui duplex alicuius impedit per alterius. uno modo per se. et quod sic impedit a corpore est in corpore. et sic sensus impeditur a corpore. sicut visus impedit si oculi indisponantur. Alio modo aliquid impedit per accidens a corpore. quod est in sua operatione virtutem corporis ministeriali. quoniam non sit in corpore subiectus. et quod si impeditur a corpore non est necesse esse in corpore. et sic intellectus impeditur a corpore. quia scilicet intelligit per ministerium sensuum interiorum.

Querit. utrum intellectus possibilis de quo Aresto. h. loquitur substantia separata. Dicendum quod Aresto. manifeste hic separata intellectus ad sensum. et vult quod sensus non est sine corpore. sive organo corporali. sed intellectus est separatus sive scilicet quod est sine organo corporali. Quod autem non possit dici quod intellectus possibilis sit substantia separata. Parva pars primo per experientiam. quod dicitur in se ipso cognoscere intelligere. ergo oportet quod in ipso sit principium illius operationis. Secundo quod nihil debet agere formaliter nisi per formam que est in agente sed homo debet formaliter intelligere. ergo oportet quod principium illius actus sit in homine. ergo non est separatum ab eo. sive quod sit substantia separata. Et est simile. nam aqua non dicatur calefacere calorem ignis. qui est extra ipsum. sed calore proprio qui est in ipso. Tercio. quia sequitur quod homo non est intellectus vel rationalis. et tunc in homine perfectissima forma est. anima sensitiva. non enim per formam separata aliquam rem denominare. Quarto si intellectus possibilis est substantia separata sequitur quod uno homine intelligere omnes homines intelligerent. Sequela parva. quod unitas operationis sequitur unitatem operantis. cum ergo sit una substantia separata que est intellectus possibilis. sequitur quod illa substantia intelligenter omnes intellectus intelligeret. Clerum est tamquam Averrois soluebat istud videtur argumentum. sive scilicet quod species (quibus fit intellectus) sunt actu in intellectu separato. et potentia in fantasia. et ideo posset intellectus mouere fantasiam unius hominis et non alterius. et sic unus homo intelligeret alio non intelligenter. Sed ad istam solutionem sequitur magis inconveniens. quia cum species intelligibilis sit accidentes unum accidentem eius in diversis subiectis. sicut in intellectu separato et in diversis fantasmatibus.

Arguit. nisi intellectus est separatus sequitur quod intellectus sit corruptibilis. Sequela parva. quia si intellectus numeraretur ad numerum corporum. tunc perinde corpori paret et intellectus. Dicendum quod duplicitate aliqua forma dependet ab aliqua materia. Uno modo in fieri et conservari. et sic anima rationalis a corpore dependet. quia non potest fieri individua nisi a corpore. quia si deus crearet animam rationalem extra corpus tunc esset substantia separata et non anima. Simile est de intellectu qui individuat per accidentem a corpore. ut supra dictum est.

Arguit. si species intelligibilis est in intellectu singulare. tunc non representaretur vel. quod est in intellectu singulare. Dominus quod species intelligibilis capiuntur duplex. uno modo per se. et sic subiectum in quo sunt. et sic sunt singulares. quod intellectus est in anima singulari que individuatur ad individuationem corporis. Alio modo comparantur species intelligibilis ad obiectum quod representant. et sic sunt viles. quod representant universalia. Simile est de statua regis. quod statua regis non representat hunc vel illum regem. sed regem in commoni. et hoc pertinet ideo. quod intellectus noster est immaterialis. et ideo species intelligibilis est immaterialis quamvis singulare. tam potest representare aliquid vel quod non potest species sensibilis que est in organo corporali. et immaterialis per materiam singularisatur.

Arguit. plures hoies intelligunt unum obiectum. quod habent unam intellectu. consequentia tenet. quod unitas operationis sequitur unitate obiecti. Dominus qui perceptus sive intellectus capiuntur duplex. uno modo per se. et sic plures hoies non habent unum perceptum. ac secundum varians ad variatione principio. materialis sive subiectus ad minus numerum. sicut sunt plures intellectus numero. ita sunt plures conceptus numero. Alio modo capiuntur conceptus. preconceptus sive pro obiecto. et sic plures hoies possunt habere unum conceptum sive intellectum. quod possunt conceperem unum obiectum. Et simile est de visu. quod plures hoies possunt habere unum obiectum visus. non autem unum actu videndi. Nec est mirum. quod unitas numericalis operationis non sequitur unitatem obiecti. sed sequitur unitate forme operantis.

Intellectus dicitur ad actum dicitur

Luna autem sic singula fiat: ut sciens dicitur. quod est in actu. sed potest accipere in actu. ut possit operari per seipsum. Est quidem igitur et tunc potentia quodammodo non tantum sicut etiam addiscere aut inuenire. et ideo autem sciens potest intelligere.

Postquam Aristo determinauit de natura intellectus possibilis. hic postea determinat quoniam intellectus dicitur de potentia ad actu. et primo quoniam dicitur ad actu per speciem intelligibilem. sed quoniam dicitur ad actu per obiectum. Primo dicitur in actu quando sit singulare. id est quoniam recipit in se species intelligibilis omnem rationem. et quoniam recipit tales species. tunc per operari per seipsum. et ideo tunc intellectus est in actu et in potentia. Est enim in actu per speciem intelligibilem. et sic est in actu primo. sed est in potentia ad operationem. et ideo est in potentia ad actu secundum. Et quoniam sequitur quod intellectus est dicitur in potentia quoniam haec species intelligibilis et antecepit recipere eam. quod antecepit species intelligibilem. sicut addicere vel inuenire est in potentia simpliciter. quod est in potentia secundum quod ad actu per se ipsum quoniam ad actu secundum. sed habens speciem intelligibilem est in potentia ad actu secundum. et haber actu per se ipsum. quod habet formam per quam potest operari. quoniam ergo intellectus sic est in actu tunc potest seipsum intelligere.

Querit. quot dispones per habere intellectus nos. Dominus et tres. quoniam intellectus est simpliciter in potentia quoniam nondum acquisivit species intelligibilis. sic est intellectus pueri atque haec visus rationis. quod in intellectu pueri nulla est species intelligibilis. Alio modo accipit intellectus. puer est simpliciter actu. quoniam scilicet utriusque intelligibili quoniam in se haec. sicut patet in phis considerante. aliquid in phis. Tercio modo intellectus est.

Potest species intellectus

Questiones

prim in actu & prim in potentia. s. qui habit spem intelligibilem
sed proprisam non presidet. sicut print in pho dormiente. & sic
in intellectus der esse in potencia propriqua form Aresto. sed hu-
ius. Tunc gratia intellectus der in actu. s. primo quod est ecc in habi-
tu qui habit spem intelligibilem. sicut der in texu-

Bonā du^z argu^r / Querit quare Aresto dicit in extu. q̄ intellectus h̄is spe-
ciet nō est eodē mō in potētia. sicut an addiscere aut an
inuenire. Dōm q̄ hoc dī ad denotādūm q̄ aliquis du^r
pl̄r potest reduci ad actū sciendi. sive ad habēdūm sp̄m
intelligibile. Unū mō q̄ propria intentōem. et talis mo-
dus p̄ncipaliter fit p̄ sensū visū. Scđo p̄tingit p̄ hoc
q̄ aliquis ab alio addiscit. et talis modus acquirendi scia^r
fit per auditum. et hoc est quod dicit Aresto. q̄ sunt duo
sensus disciplinae. visus et auditus. q̄ per illos sensus
possimus disciplinam recipere.

Sp̄s int̄lis ē de-
nā actus p̄ba
d̄-plor p̄a
2^a
polūmū disciplinam recipere.
Queris. cuius nature sit sp̄s intelligibilis. & vtrū sit
substātia vel accidēs. Dōm q̄ sp̄s intelligibilis est accidēs
existens in intellectu sicut in subiecto. Qd̄ p̄ba dūa
bus rōibus. qnārū p̄ma est illud est forma in q̄ aliqd̄ est
in actu. q̄r actu & forma idē sunt. sed p̄ sp̄m intelligibile
intellectus est in actu. ergo sp̄s intelligibilis est forma ipsius
intellectus. sed nō p̄t esse forma subalilis. q̄r non dat esse
subale alilic materie. ergo est forma accidētialis. H̄c dā ratō
est intellectus noster fin̄ Aristo est in potētia. q̄ est in po-
tētia fin̄ aliquā formā informātēm. ergo sp̄s intelligibilis
est forma informās intellectū. & non potest esse tal̄ for-
ma substātialis. ergo est accidentalis

De p̄n ti sit ma substātialis. ergo est accidentalis
Querifan q̄ p̄dicamēto sit illa forma accūtalis Dī
rendū q̄ est accīs de p̄ma sp̄e q̄litaris Argū q̄ nō. q̄
si sic. tūc eēt habit⁹ vel dispō. sed nullū istorū est dōm.
Dōm q̄ est habit⁹. q̄ est q̄litas difficulter mobilis. cūz p̄
us dictū si q̄ sp̄e maneat in intellectu Et q̄n arguitur.
disponit hoīem ad sciam. q̄ est dispō. Dicis q̄ sp̄es intel-
ligibilis capis dupl. Uno mō finē se z absolute. z sic est ha-
bitus. q̄ est q̄litas difficulter mobilis. q̄ nō p̄ remoueri
ab intellectu. Alio mō capis sp̄es intelligibilis in ordine
ad sciam que resultat ex sp̄ebus intelligibilib⁹ simul cum
lumine intellectuali. z sic p̄ō dici dispō. q̄ dispoñit intelle-
ctum ad hoc q̄ talis habit⁹ resultet in intellectu. h̄ tñ p̄
accīs est. q̄ nō op̄z sp̄e habitū elici et lumine z sp̄ebus. Ex
q̄bus part⁹. q̄ realiter differunt sp̄es intelligibilis et scia. p̄ius
enī sp̄es intelligibilis et scia sint de yna sp̄e q̄litaris. tñ dñc
sicut originās et originatū: quia sp̄es intelligibilis est origo
scie resultantis ex sp̄e et lumine intellectus

Arguit. sp̄s sensibilis est eiusdē nature cū sensibili. g sp̄s intelligibl̄ erit eiusdē nature cū re intellecta. sed res intellecta est suba. ergo sp̄s intelligibl̄ est suba. Dōm q̄ nullo mō est sile de spe intelligibili & sensibili. q̄ res per se sensibil' a toto genere ē accēs. & iō pōt ce eiusdē nature in organo sic in subiecto. s̄ res intelligibl̄ nō est necārio accēs. sed op̄z sp̄em ei' esse accēs. q̄ d̄ esse in intellectu sicut forma. s̄ intelligibili s̄q̄ qn̄ sube. & sic est in impossibile q̄ sp̄s intelligibl̄ sit eiusdē nature cuius re intellecta a toto genere. q̄ accēs nō est eiusdē nature cū substātia.

Genera. qz accēs no est cūlde nature en habita.
Arguit. si spēs intelligibil' est accēs. qz accēs erit p̄n/
tipū cognitōis sube. Dōm qz duplex est p̄ncipium cog-
nitōis substātie. Aliquod est quod tenet le ex p̄te cognoscē-
tientia. et hoc semper erit accēdens. qz dī esse in cognoscēre
sicut forma cognolcentis. et sic spēs intelligibil' est p̄ncipi-
um cognitōis qz nisi intellectus habeat spēs intelligibil'
lem no erit in ipso intellectu et cognitio. Aliud est p̄ncipium
cognoscēdi ex p̄te rei. cognite sive ex p̄te rei cognoscibili. et

secūdi de Anima

sic q̄d ditas seu diffinitio rei dicitur p̄ principiū p̄gnoscēdi. et sic dis-
cimus q̄ vnuq̄d q̄ cognoscim⁹ p̄ sua diffinitōem. et illo
mō accīs nō est p̄ncipiū cognitōis substātie.

Arguit nihil agit ultra suā spēm. q̄ accēs nō ē p̄ceptū ḡnītōis sube. D̄om q̄ agere capiē dupl̄. Uno mō p̄prie fūm. q̄ agere ē aliquē effecū. p̄ducere. et sic nihil agit ultra suā spēm. q̄ effecū cā efficiētis nō d̄z̄ eē dignor̄ cā. Alio capiē agere cōiter. put extēdit̄ se ad rep̄nitare s̄c si aliquid p̄t agere ultra suā spēm naturā. q̄ effec̄ s̄t. rep̄nitati suaz̄ cārū. z tñ spēm exēdit̄ spēm effec̄s. vt ymagō regis rep̄nitat̄ regē. z tamē ymagō est accēs

Voniā aut̄ aliud est magnitudo et mag-
nitudinis esse. et quod et quae et sic in mul-
tis alijs. non aut̄ in oībus. in q̄busdāz enim idem
est et carnis aut carnē. aut alio ergo. aut aliter
hinc discernit. caro enim non sine materia. sed si-
c ut symū hoc in hoc. Sensitivo quidē igit̄ cali-
dū et frigidum iudicat. et quoz rō quedāz caro
alia aut̄ aut separata aut sicut circūflexa se ha-
bet ad scīp̄am cū extēsa sit carni esse decernit

Postēs Aresto.dixit quō intellectus fit in actu p spēm intelligibilē.hic ppter determinat quomodo intellectus fit in actu p obiectum. Et intēdit dicere in texu q quidē ditas rei materialis est obiectū nostri intellectus. Et hoc sic probat.qp aliud est magnitudo. et suppositum in mathe maticis t magnitudinis ex.i.qdā ditas sive diffinitio. et etiā aliud est aqua. et suppositū in rebus physicalibus. et aq̄e ec. i.qdā ditas in rebus physicalibus. et sīl est in omnib⁹ alijs rebus tā mathematicis q̄ physicalib⁹. hoc cū nō est vle in oībus. s. q̄ aliud sit suppositū t aliud quidditas. q̄ in q̄busdam scz in separatis a materia idē est caro t carnis esse.i.idem est suppositū t quidditas. Et ponit ibi caro pro exemplo in separatis. q̄ separata sunt nob̄ ignota sub suis propriis nob̄is. q̄ op̄orunt circuloꝝ talia separa p alij materialia nob̄is nota. Ex his ergo sic cocludit Ares to. q̄ em̄ aliud sunt suppositū t natura in materialibus aliud scz in ordine ad potētiā cognitū sicut ergo sup̄ positum agnoscit p sensu. ita qdā ditas cognoscit per intellectum. q̄cūdī aut̄ cognoscit proprie per aliquam po tentiam est eius obiectū. est q̄ alia potētia in nob̄is q̄ cog noſcunt singularia. s. sensus qui p se directe cognoscit h̄ calidū. h̄ frigidū t alia pticulatia. Aut si sit eadem potētia cognoscēs vtrūq̄. tūc illa potētia h̄s se t alī alter. q̄ talis potentia directe cognoscit vle. scz intellectus. sed res fliere cognoscit singularē.

Iterū autē in his que abstractōe sunt rectū si-
cūt symū. cū p̄tinuo em̄ ē. Quod autē quid erat
esse. si est & alterum recto esse & recto alio. Si
em̄ dualitas altero itaq; aut aliter habētē se in-
dicat. Omnino ergo sicut separabiles res a ma-
teria. sic & que circa intellectū sunt

Hic Aristo responderet vni tacite questioni. q: possit

Sed si pote tu mā vñ q̄ cogintias pōnā Sola qđitas rei mālis ē humani truelicit
dēnt h̄i immālīḡ sūm̄ sit id. sc̄ obitūm adequatus. q̄ p̄m̄ dñm̄b̄ 2016

Arestotelis

Dubuit
Behut

alidz dicere q̄ mathematicalia s̄t abstracta a materia s̄t
cūt dī sedo phīcōp. ḡ videſ q̄ etiā in eis idē sit ſuppoſitū
et natura. ſicut in alidz ſeparatis. **O** Et vult Arefto. q̄ q̄ uis
mathematicalia ſint abstracta a determinata & certa ma-
teria. q̄ nō ſunt in materia ſenſibili ſin rōem. nō nō ſunt
ſepara ab om̄i materia ſicut metaphysicala. Differunt enim
mathematicalia a phīcālībō ſicut recti & ſynto. q̄ rectus
determinat ſibi materiam. non tamen determininatam et
certam. ſed ſyntū determinat ſibi materiam certam ſeiz
natūm. Opter ergo q̄ ſi debeat mathematicalia intelli-
gi q̄ etiā leperunt a materia ſingulari & imaginabili.
Or quo cōcludit Arefto. vnam autoritatē ſic ſunt res
ſunſepabiles a materia ita ſt intelligibiles. q̄d eſt veſ
ſi materia capiaſ pro materia individuali ſue ſignata. q̄
res exiſtes in tali materia non ſunt intelligibiles direcete
ſed direcete ſunt ſenſibiles. oportet ergo q̄ res intellecta
leperunt a materia ad minus tali. **E**el ab om̄i materia
ſicut metaphysicala. Unde parer q̄ illa que ſunt ſimpli-
citer ſeparata a materia ſunt ſimpliſter intelligibilia et
nullo modo ſenſibilia.

Querierit. verū idem sine essentia et suppositū. i. natura et suppositū. **D**om q̄ suppositū et natura possunt capi duplī. Uno modo prout referuntur ad potentias cognitivas. sicut **A**rt. loquitur de natura et supposito in tex- tu. Q̄c sic differunt natura et suppositum in materialib⁹ quia q̄ aliam et aliam potentiam cognoscunt cum supposi- tum cognoscat q̄ sensum. et natura p̄ intellectum. sed non in immaterialib⁹. q̄ ibi natura et suppositū q̄ eandē potentiam cognoscitur. Alio modo capiuntur natura et suppositum absolute. scz absq; compatiōne ad potentias cognitivas. et sic vel inueniuntur natura et suppositum in ente increato. scz in deo. et sic sunt simpliciter idem. ppter simili- plicitatem diuinam. que nullum secum patet. compōem. Vel intelligi de natura et supposito in creaturis. et tunc natura et suppositum possunt capi duplī. Uno modo p̄ ex parte fmi q̄ repūntur in predicamento subiectis omnibus accidētibus que sunt insupposito. et tunc natura et suppositum solum distinguuntur fmi ratione. et non realiter. qd tunc se habent sicut superius et inferius que sunt idem rea- liter. sed distincta fmi rationem. Alio mō capiuntur fmi et suppositum capi fmi ea que sunt in supposito. et sic dif- ferunt realiter suppositum et natura. quia multa sunt ac- cidentia in suppositis rā in materialib⁹ q̄ in immaterialib⁹ que realiter distinguuntur a natura. Et exempli grā. in sub- stantia separatis sunt ista accidentia intellectus et voluntas que realiter distinguuntur a natura subiecte separate. **O**ct si ar- guatur. ex hoc sequeretur q̄ non erit maior dñia inter na- turam et suppositum in substantiis separatis. q̄ in materia libus quod est p̄tra Aresto. septimo metaphysice. **D**i- cendū q̄ natura et suppositum in materialib⁹ et segregatis ca- piunt duplī. Uno modo quantū ad substancialis distinc- tias. et sic est eadem distinctio manendo in predicamento subiecte in separatis et materialib⁹ inter naturam et suppositum quia est solum distinctio rōnis. Alio mō capiuntur natura et suppositum quantū ad illa que faciunt in ipsis distinc- tionem. et sic est maior differētia nature et suppositi in ma- terialib⁹ q̄ in segregatis. **O**ct hoc ppter duo Primo. quia inuenitur realis distinctio in toto p̄tra qualibet partē co- pacam ad totum qd est qdditas vel natura in materia libus. Exempli grā. tā aia q̄ corpus sunt partes substanciali materialiū q̄ separati accepte distinguuntur realiter ab homine. hoc autē non est in segregatis cum ibi non sive-

Folio ix

ptes diciturētē totū. q̄ sunt forme tm̄. Sed q̄ accēntia
in materialib. q̄ sunt in suppositis grā quorū supposituz
distinguis realiter a natura. nō s̄t de rōne nature. nec spe
etāt ad naturā f̄m̄ q̄ hmoi. s̄t accēntia in sepatiis q̄ repūt
in supposito. etiā q̄sequitūr naturāz fm̄ q̄ hmoi. Exepl̄
grā de substatiis sepatiis s̄t intellect̄z volitaz q̄sequitūr
naturāz suppositu in sepatiis. ex q̄qdilite supposituz
bz in se totā naturā. sed in materialib accēntia induindua
lia nō q̄sequitūr naturā. nec accēntia p̄pria sequitū supposi-
tu. et sic capiendo suppositu fm̄ q̄ est sub accēntib indui-
dualib. distinguis p̄tra naturā. et etiā accēntia realiter

Querit verū q̄d ditas rei materialis sit obiectum nostrī intellectus? **Dicendū** q̄ sic, qđ pbatur duab; rō nibz
Prima est allud est p̄p̄m obiectū alīcum parentē qđ per p̄p̄m sp̄m immutat tales potētia sed qđ ditas rei materialis imitat intellectus p̄p̄m sp̄m. **Quoq; patet**

terius initialis intellectus propriam ipsum. **D**icitur parer
inductivae in singulis potentias. quod hoc est obiectum sen-
sus cuius propria species recipit vel color in visum
sonus in auditu et sic de aliis. **V**inorum, pbar. quod illius spe-
cies intelligibilis est apud intellectus cuius fantasmatum est
apud sensum. sed manifestum est quod soli res materialis haec
fantasma apud sensum. quod soli talis res haec speciem intelligi-
bile apud intellectus. **D**icitur, pbar. quod species intelligibilius
aduenit intellectui possibili ex resultatione fantasmatum per
virtutem luminis intellectus agens. si ergo resultat species
intelligibilis a fantasmate. ergo cuius fantasmatum non est apud
sensem illius species intelligibilis non est apud intellectum.
Vinorum, pbar. quod materia non habet propriam fantasmatum
cuicunque fantasmatum diffundatur cum aliqua certitate ad sensum
que non potest esse in immaterialibus. cuicunque non sit materia
Secunda ratio stat in hoc obiectu et potentia debent appor-
tionari ad invenientiam. sed intellectus est forma priuata materie. si
corporis licet non sit in organo corporeo. ergo eius obiectum
debet esse aliqd materiae. sed non potest esse materia singularis.
quod hoc solius cognoscitur per sensum. ergo debet esse ma-
terialis universale sive quod ditas rei materialis. **D**icitur pbar.
quod obiectum priuatum ipsi potentie sed inter illa que sunt
priuata invenientia est esse proportionem. Ex quo sequitur
ut et intellectus solus habeat apud se similitudines species
speciarum et non generum. Luius ratio est ex dictis
sumenda. quia ex fantasmatibus resultant species in intellectu.
et fantasmatum sunt species singularium. ergo ille species
resultant a fantasmatibus que representant proportionem
suum universalia ipsius singularium. sed illa est similitudo
speciei speciarum. ergo apud intellectum soli sunt simili-
tudines specierum speciarum.

Arguit ex hoc seq̄retur q̄ solū intelligerem⁹ speciem sp̄ealissimā qđ est falsum. Seq̄la p̄. qđ solū hoc p̄cipim⁹ p̄ aliquā potentia cuius filtrudo est apud illā potentiam. Dñm q̄ ista sp̄es intelligibilis sp̄e sp̄ealissime etiam est imago rep̄sentans oia superiora essentialiter se habentia ad sp̄e sp̄ealissimā. qđ quecūq̄ sunt realiter eadē p̄ eandē imaginē rep̄sentant. sicut pat̄z de imagine regis que re p̄sentat hominem aīal. corpus aīatum. corp⁹. t̄ sic de alijs. Sic igitur est dicendū ex quo superiora sunt realiter eadē cum inferiorib⁹ ergo etiā imago siue sp̄es intelligibilis sp̄e sp̄ealissime rep̄sentat oia superiora que sunt essentialiter eadem cū sp̄e sp̄ealissima.

Querit q̄re nūc nō intelligim⁹ p̄mo sp̄em sp̄eculissimā
p̄ tale imaginē. s̄ p̄mo intelligim⁹ p̄ ea ens ⁊ alia q̄ sunt
coia ad sp̄em sp̄eculissimā. Dōm⁹ q̄ hoc puenit ex defectu
intellect⁹ nūc q̄ em⁹ intellect⁹ nōst̄r ē in posetia. si erit⁹

Questiones

terciū de Anima

primo intelligit illa quod sine magis potestia et illa sit magis causa. Sile est de sensu, quod sensus visus per imaginem visibilis alicuius determinate rei primo peccipit aliquod singulare ipsum causam, sicut aliud videt hoc eum venientem primo cognoscere esse subiectum antecedit agnoscere eum esse sorte, et tunc in sensu suo hunc speciem visibilem sortitur. In signum cuiuslibet vestrum intellectus sicut in substantiam separari. Ibi primo intelligit per taliter ymaginem speciem specialissimam, quod contingit propter perfectionem intellectus earum.

Arguitur, si soli sicutudines species specialissimae sunt apud intellectum, quod quiditas rei materialis non est obiectum rationis intellectus, quod quiditas non est species sed genus. Dicitur quod ista locutio sicut sicutudines species specialissimae vel quiditatis esse apud rationem intellectum per duplum intelligi. Uno modo quod accipiat quiditas hunc supponit platonice, sicut quiditas rei materialis sit apud nostrum intellectum, sicut est locutio falsa. Alio modo per intelligi hunc supponit simpliciter, sicut est vera, quod species illius quiditatis et illius sit apud nostrum intellectum quod libet quiditas rei materialis (si est intellectus) hunc suam propriam speciem apud nostrum intellectum.

Arguitur, sube separare peccipunt per rationem intellectum et non per sensus subiectum rei materialis, quod taliter non habet. Quod quiditas rei materialis non est obiectum rationis intellectus, sed aliquid communitatis. Dicitur quod non oculi quod quicunque modo agnoscit per aliquas potentias est obiectum illud ponere, sed quod agnoscit per tales potentias hunc eius propriam speciem, sicut visus agnoscit magnitudinem, quod non est obiectum visus, quod species magnitudinis non venit ad visum sed coloris. Sicut est hic dicitur quod subiectum separatum non agnoscit per intellectum, sicut species earum sunt apud intellectum, sicut cognitio rei materialis nos manuducimus in cognitorem rei immaterialis. Et hoc contingit tripliciter, uno modo per viam sicutudinis sive reducitur. Alio modo per viam remotionis. Tercio modo per viam proportionis. Per viam sicutudinis quod quicunque invenimus in ipsis inferioribus aliquam sicutudinem ad subiectum separatum, et per illam sicutudinem dicimus hoc id est in substantiis separatis, quod est in ipsis inferioribus, sicut agnoscimus deum aut subiectum separatum intelligere ex hoc per hoc intelligere. Per viam remotionis sicut dicimus deum aut subiectum separatum non esse lapide, quod lapis est imperfectus. Item per viam proportionis agnoscimus inter se separatas, quod inter se morum celestium.

Arguitur, intellectus est immaterialis, quod est obiectum est immaterialis. Dicitur quod materia caput duplum, uno modo per materialia signata, id est determinata, sicut obiectum intellectus est immaterialis, id est abstractus a tali materia, quod talis materia facit in rebus materialibus singularitatem sive individuationem, sed singulare materiale non per directe intelligi per intellectum. Sicut talis materia ipse directe intellectus intellectus. Alio modo accipit materia per materia in se sive in concreta materia est aliquid modo formaliter, et hunc sicut aliud immaterialis per operationem ad materiam signatam. Et sic est Aristo, in libro de phisicorum, quod per diffinitiones sunt formales et per sensus immateriales. Per hoc modum quod quiditas rei materialis est immaterialis, quod non includit materiam individualem.

Aristoteles est propositio immaterialis ad immaterialia, et immaterialis ad materialia, sicut intellectus est immaterialis, quod est obiectum erit quiditas rei materialis. Dicitur quod duplex est portio, quod est in natura, et taliter portio nihil facit ad agnoscibiliter, quod illa est sita in natura non per ab initio agnoscuntur. Alio est portio secundum speciem rei, agnoscitur secundum quod dicimus, quod sicutudo rei agnoscitur est in agnoscere, et taliter sicutudo facit ad agnoscitionem alicuius, et tale sicutudo habet materialia ad intellectum rationem, quod non est in intellectu, secundum speciem intelligibilem. Sile

per agnosciri in sensu, quod illud non cognoscitur per visum quod est in natura, quod tunc visus cognoscetur auditum, quod auditus est naturalis potestia sicut visus, sed visus magis agnoscitur illud quod est in ipso secundum speciem visibilis sicut est color.

Arguitur, videtur quod ens sit obiectum intellectus, quod illud est obiectum rationis intellectus, quod primo cadit in rationem intellectus, sed secundum auctoritatem ens primo cadit in intellectu, quod est secundum obiectum.

Dicitur quod illud non est obiectum alicuius potestie quod est intellectus, quod est species entis non cadit in intellectum rationis sed species intelligibilis quiditatis rei materialis, cum talis statim diffundatur a fantasmarum ut dictum est.

Arguitur, obiectum alicuius habet non per excedere obiectum potestie in quod est talis habitus, sed ens est obiectum sapientiae quod est intellectus, genitrix est obiectum intellectus. Dicitur quod obiectum alicuius ponere per tripliciter assignari, uno modo contare predicationis, secundum quod illud est obiectum alicuius ponere quod est quocunque modo per taliter ponere per agnoscere, et sic visibile per dictum obiectum visus, et ens obiectum intellectus. Alio modo assignat obiectum aliqui cuius potestie per primaria appropositorum, et tunc illud est obiectum alicuius ponere quod primo appropositorum est ponere, et quod pro propria specie imputat ponere, et sic color est obiectum visus et quiditas rei materialis est obiectum intellectus. Tertio modo assignat obiectum penes formaliter obiectalis rationis, et tunc est illud obiectum alicuius ponere sub cuius ratione referunt res cognita ad ipsam ponendam, et sic lumen per dictum obiectum visus et verum obiectum intellectus, quod oia est videns sub lumine videtur, et oia est intelligens sub ratione veri intelligitur. Per hoc quod ad argumentum dicitur, quod obiectum alicuius habet non per excedere obiectum sue vel proprium vel secundum quoniam est obiectum sapientie excedat obiectum proprium intellectus, sicut quiditatis rei materialis non tunc excedit obiectum quod sumit secundum contare predicationis quod est ens. Tunc per dictum quod quiditas rei materialis accipit duplum, uno modo secundum se, et sic ens multum excedit quiditate rei materialis. Alio modo accipit secundum illa que aliquid modo sunt reducibilia ad quiditatem vel sicut principia, vel sicut proportiones, vel sicut cause aut effectus, et sic est obiectum rationis intellectus per duas causas. Prima est, quod excedit rationem intellectum cum pertinet cum ente quod non est obiectum intellectus, ut deinceps. Secunda est, quod est secundum circa rem intellectus, et non est res intellectus. Alio modo accipit secundum verum materialium, per illo quod est verum et sic adhuc accipit duplum, uno modo in contrarie, et sic excedit intellectum rationis, quod est etiam inveniens in immaterialibus que non possunt cognoscere nobis per propria species. Alio modo accipit per vero tracto ad verum materiale, quod est simplex, et cognitum in prima operatio intellectus, et sic est id est quod quiditas rei materialis, quod in verum significat quadratum secundum circulum obiectum intellectus, quod non est obiectum intellectus, quia sic sequitur cognitionem primam intellectus, et hoc enim quod est

arguitur, quod est obiectum intellectus, quod nihil intelligit nisi per se saltus directe. Dicitur quod est caput duplum, uno modo formaliter, per significare quadratum intentum secundum factum per intellectum, et sic videtur non per esse obiectum intellectus, quia sic sequitur cognitionem primam intellectus, et hoc enim quod est

ditas ^hgnoscsit ut cōcibilis multis. intellectus sibi attribuit sedis intētōem. ut esse genus vel spēm. Alio^o capiſ vle materialiꝝ ſic fecat naturā cui poteſt attribui ſecūda intentio. ſic iterū capiſ dupl. vno^o cōter p̄t extendeſ ſe ad omne vle. et ſic eſt minus cōe. qz vle in immaterialib^o nō immutat intellectu p̄ ḡnraꝝ ſpēm. Alio^o accipit vle p̄ vle materialiꝝ. ſic eſt idem q̄ qdditas rei materialiꝝ. et ideo h̄t poni obiectu ſicut qdditas. h̄t nullo mō formaliꝝ ſed in puenientia ponit qdditas p̄ obiecto. qz vle maſteriale erit extendit ſe ad genera. h̄t genus nō h̄t ſuā ſpēz in intellectu ſicut ſpēs ſpecialiſſima.

Querit. utrū singulare possit agnoscere per nūm intellectū
Dōm q̄ duplē est singulare. qddam est materiale. vt
sortes. qddam est immateriale. vt gabriel. Si ḡ intelligat
q̄tis de singulari immateriali. dōm est q̄ directe ab intelle-
ctu agnoscit p̄t. quis non p̄xi; ite agnoscat ab intellectu
vno p̄pt̄ itellectus qualitatis nostrae. Et q̄ p̄cez q̄ singu-
laritas p̄cise nō impedit itellectōem directā. s̄ singu-
laritas cū materialitate. Si p̄o itelligat de singulari ma-
teriali tūc dī q̄ singulare materiale nō p̄t directe agnoscit
q̄ intellectu sed reflexe. Illud at agnoscit directe q̄ aliquā
poñam cui sp̄s ē in pōia agnoscēt sicut color p̄ visu
q̄ ḡ sp̄s intelligibilis qdditatis rei materialis est apud
intellectum sic quidditas dīcā agnoscit per intellectum
sed sp̄s ipsius rei singularis non est apud intellectum q̄
singulare nō intelligit q̄ intellectū directe. s̄ reflexe. Et
enī agnoscit reflexa q̄n intellectus noster applicat sp̄sem in
intelligibile immateriale ad fantasmata alicui rei singulari
et in tali specie applicata agnoscit singulare
Querit. utrū agnoscere natura sumossum

¶ Querit virg. eodē mō gnoscanē naturā et suppositū
Dōm q̄ loquendo de naturā et supposito in materia
lib̄ tūc suppositū c̄stuz ad sua accēntia p̄ se gnoscerū p̄ sen-
sum exteriōrem. sed suppositū acceptū sub statūlātū gnos-
citur p̄ sensum interiorē s̄c cogitatiū v̄l estimatiū. Na-
tura aut̄ gnoscerū dītricē p̄ intellectū. p̄ eriā intellectū co-
gnoscere singulare sed reflexe. s. q̄ hoc q̄ reflectis sup̄ fan-
tasmatā. s̄t at fantasmatā forme q̄b̄ sit fantas̄ia. fantas̄ia
aut̄ est actus sensū interiorū. t̄d sp̄es reseruata ī sensū
interiorib⁹ dicitur fantasmatā. cū q̄ intellectus redit
sūb illas sp̄es tūc intellectus singulare.

Iup illas ipses tue intelligit singulare
Arguit ex hoc sequebitur q̄ intellectus sin-
gulare q̄ intellectus noster in intelligendo s̄p vtrī fantas-
matibꝫ s̄ fantasmatā reputat singulare. q̄ intellectus semp̄
intelligit singulare. **D**ō q̄ intellectus noster dupl̄ vtrī fantas-
matibꝫ. vno querendo se ad fantasmatā. i. qn̄ co-
gnoscit vle et videt intelligibilē hoc vle in fantasmatibꝫ.
et nō manet apud fantasmatā sed intelligit hoc qd̄ rep̄-
sensat q̄ sp̄em intelligibilē. sic est verū q̄ semp̄ intellectus
in intelligendo etiā alioq̄ vle querit se ad fantasmatā et p̄
q̄ exemplū infra politū de triangulo. Alio modo vtrī in-
tellectus fantasmatibꝫ reflectendo se supra fantasmatā.
et hoc est habere ordinem ad fantasmatā sicut ad termi-
num cognitōis. **T**h̄ p̄tting qn̄ intellectus ita recipit fan-
samatā s̄m q̄ h̄mōt. si nō intelligit vle sed p̄cūlare
et individuum. **O**r̄t̄ h̄t̄ p̄t̄ dari de triangulo. q̄ demō-
strās passionē trianguli inēc triangulo accipit trianguluz
in cōi. q̄ passio trianguli nō quent isti triangulo. et tu ex-
plificat de aliq̄ p̄cūlari triangulo nō q̄ intēcē talē p̄cū-
lare trianguli in sua demonstrātōe. sed q̄ ondīs h̄t̄ qd̄ dī
de triangulo in cōi melle isti p̄cūlari triangulo
Arguit deum cognitōis. sed intellectus intelligit naturā p̄p̄atōem

ad fantasmatu. ergo intelligit natura ut in singulare et non
vult. Domus quod duplum intellectum virtutis fantasmatibus uno
sicut termino sic et fantasmatu habeat se ut dicitur repunitas
ipsum agnitionem per intellectum. et sic intellectus intelligit singulare
quod fantasmatu huius se ut terminus agnitionis non abfolire.
sed respectu illius quod repunitur per fantasmatu Alio intelie-
ctus virtutis fantasmatibus non sicut termino sed sicut medio quod
iuuatur ad agnitionem vniuersalitatis. et sic intellectus etiam ut
de fantasmatibus intelligit vniuersale.

F Arguit sensus nō dgnoscit vlt. ḡ nec intellect⁹ sin⁹
gulare. Dbz q̄ nō est sile, q̄ h̄cqd p̄t p̄nā inferior hoc
erit p̄t supior et cū h̄ plus. sed intellect⁹ est supior sensu
igit potest hoc et illud dgnoscere.

Dubitabit at utique aliquis si intellectus simplex est et impassibilis. et nulli nihil habet coe. sicut de Anaxagoras. quoniam intelligit si intelligere pati aliquid est. Inquit enim aliquis coe utrumque est. hoc quidem agere illud vero pati videtur.

Posic̄ **A**resto, posuit p̄dictio es intellect⁹, et q̄m fiat
in actu p̄ obiectu sp̄em. **H**ic p̄sequitur inuenit duas du-
bitatōes circa p̄dca ex h̄c dicitur est q̄ intellect⁹ patitur
ab intelligibili. **A**rguit **A**resto, sic, quicqđ part⁹ ab alio
coicat cū eo in materia, ut part⁹ p̄mo de generatōe, sed in
tellectus nō h̄z materiā. ergo nō p̄t part⁹ ab aliq̄

Amplius autem si intelligibilis ipse aut enim alius
inerit intellectus. si non est aliud ipsum intelligibile est.
vnum autem aliquid intelligibile. Si autem sit mixtum aliquid
babebit quod facit intelligibile ipsum sicut alia.

Nic mouet sedam dubitatem et oritur h[ab]et q[uod] dicitur est
et q[uod] g[ener]is intellectus est factus in actu p[ro]p[ter] sp[iritu]m intelligibilis tunc per
seipsum intelligere. est ergo ista quistio An intellectus sit cognoscibilis ab ipsius sp[iritu] intelligibili sibi pertinet. et sicut tunc est quis
sitio que alia intelligibilia non intelliguntur sicut intellectus
si autem intellectus est intelligibilis p[ro]p[ter] sp[iritu]m intelligibilis alio
rum tunc intellectus esset intelligibilis sicut alia intelligibili-
tia. q[uod] illa intelliguntur p[ro]p[ter] sp[iritu]m intelligibile rerum

Aut pati fīm cōe altīqd dīniſiſ est p̄us. qm̄
poñāq̄dām̄ est intelligibilia intellect⁹ ſz actu
nihil an̄q̄ intelligat. Qzāt ſic ſicut in tabula ni
hil eſcriptū actu. qd q̄deꝝ accidit in intellect⁹.

Nic soluit p̄mā q̄stionē distinguēdo de passione t ac-
tione. qz aliquid est passio q̄ sit actione phisica t in tali oꝝ eē
p̄municatōem in materia. qz in tali actione materia parti-
entis recipit in se formā agentis. qz oportet q̄ dēcēt ma-
teria agentis t patiens. Alia ē passio pfectiva q̄ nihil ali-
ud est q̄s reductio alicui⁹ de ponā ad actū. t talis passio
nō req̄rit materiā t illa passione patit intellect⁹ ab intel-
ligibili. qz sic p̄f. qz hoc patit ab aliquid passione pfectiv⁹.
ua qd ab eo ducit⁹ de ponā ad actū. sed intellect⁹ noster
est in p̄ncipio in potentia ad intelligibilia qz intellectus
noster in p̄ncipio est sicut tabula rasa in qua nihil est des-
piciū t sic est in ponā t reducī ad actū p̄ intelligibilia.
¶ Querit. quorū errores vel opiniones excludit Aristo-

Mouet duas dubitantes

Priá egaða
X. Vellat er
nig fæstna. D
er d. g. t. sp. 10.
Pr. d. b. 10. 2
ekl. 2. 0. 0. 0. 0.
Gebat m.

Σ^a

Bolint pān

Questiones

terciij de Anima

Propter hoc quod intellectus noster est sicut tabula rasa. **D**icitur ergo posse ex oib[us] rebus ut oia intelligeret, quod si lege simile agnoscit. **S**ed hoc non est vere quod intellectus noster sic non est ratiocinata tabula rasa quod haberet actu inse omnia intelligibilia. **S**ed a fuit opinio Platonis quod dulcias nobis est per se et ratiocinata et ipediret vultus eam in nobis propter suum actionem aie ad corporeum. **A**d hanc est similes falsas. **S**ic aia est tabula rasa in quantum est scriptum in illa autoritate qua deus est tabula. **I**. rasa duo notantur. **N**on existentia specierum intelligibilium in intellectu. **S**ed non aperitudo recipieatur quod in tabula rasa. **A**. platonico sunt imagines litterarum ex hoc enim per rasa est per facile recipere liras et imagines.

Arguitur intellectus noster patitur ab aliquo materiali. quod fantasmatibus est per se passionem corruptum. **D**icitur ergo fantasmatum capiunt duplex. uno est per se habens materiales. et sic non potest mouere intellectum possibiliter quod ille est immaterialis et ponit immaterialis non per se recipere spiritum materialis. **A**lio est capiunt fantasmatum per se et depuratum a dictione materiali. et intellectus agentem. et sic mouetur intellectum possibiliter et hoc est quod dicitur solis et intellectus agens ab strahit spiritus a fantasmatibus. quod illuminando fantasmatum resultat spiritus immateriales in intellectu possibiliter.

Arguitur intellectus non est sicut tabula rasa. **P**ropter quod in principio habet principium sibi proprium secundum speciem latini et practici. **D**icitur ergo intellectus noster per se ad duo spiritus secundum ad ipsos habet. et sic non est in principio ratus. id est prius habebit. quod habet duos hitus primatos secundum in intellectu speculativo quod vocatur intellectus. et alius in intellectu pratico quod vocatur sensibilis. **A**lio est per se intellectus noster ad species intelligibiles. et sic intellectus noster est in principio sicut tabula rasa. quod nullum spiritum intelligibilem habet et ceterum sicut habet sub separata. sed illas accipit per ministerium sensuum. Et quod proloquendo rasura respicit imagines et non claritas alias tabule. **G**eneratio de tabula rasa vel intellectus ratus. quod non habet in se imagines species intelligibilium quibus habeatur se habitus.

Arguitur tunc illi habet se frustra in intellectu. quod illi habet secundum ad assentendum principia. sed assentimus principio non est sine cognitio principiorum. quod non assentimur nisi cognitio cognitio aut originalis sit per species. **D**icitur ergo quod non videntur illis habebit in principio sufficere tunc quod videntur eis postquam receperint species intelligibiles. hoc at frustra est quod non potest quod habet sensuum finem suum vultum. sufficit ergo quod iste habet suos fines suae operationes postquam species intelligibiles sunt in intellectu.

Queritur utrum scientiae sint nobis create. **D**icitur ergo non est hoc prout ex duabus autoritatibus in primo posteriorum positis.

qui in principio est quod oportet intellectuam sit ex per se existenti et cognitio sensibili. ergo de novo generalis in nobis.

Iciam et notitia regis per species. **S**ed a posteriori infra in codice libro eius de Aresto. quod deficiente aliquo sensu a naturitate necesse est scienciam illius sensibilis deficere. **O**cto quibus manifeste per se cognitio intellectus sua habet per sensuum.

Arguitur. **D**ans formam dat per se formam. sed deus dat aiam rationalem. ergo dat consequentia aiam. scilicet scientias.

Dicitur ad maiorem quod datus formam dat etiam consequentiam formam. **S**ic sequitur per modum naturalis sequitur. sicut generans hoiem generat risibile. quod risibile sequitur hoiem per modum naturalis sequitur. et generans ignem generat levitatem.

Sed scientia non sequitur ad aiam rationalem per modum naturalis sequitur. quod non est naturalis proprietas intellectus. sed

scientia advenit anime ministerio sensuum sicut patet prius metaphysice et in fine scilicet posteriorum.

Arguitur optimus est optimus adducere. sed deus est optimus. **G**eneratio aliisque optimi. scilicet ipsum scienciam ait. **D**icitur ergo optimus est optimus adducere optimis rebus. **C**um ratio est quod deus maxime vult totum uniuersum seruari. **T**otum autem uniuersum seruatur ex ordine rerum distinctarum. **F**in perfectum et imperfectum. ergo oportet alias res esse perfectiores alijs. et illis perfectis rebus etiam inducuntur optimis rationes. **P**er hoc ergo dominus est quod substantie separate habent sciencias creaturas. qui sunt optime creature quo ad naturam habent hoc. quod est illius inferior. **H**oc ex rebus sciencias colligere.

Arguitur cum Platonem qui habuit inuenientiam qui non fuit

instructus in scienza cuiuslibet alia scibilia ad quam optime

respondebat. ergo scie fuerunt sibi co-creatae.

Dicitur ergo quod ordinatam interrogatoeum per aliam generari sciencia ex quo

ergo Plato proposuit. iuuenientia mathematicalia que sunt

maxime intellectui nostro proportionata. sic potuit iuuenientiam primitur respodere. et ergo non habuit scientiam per se

tam secundum acquisitam eam per ordinatam interrogationem.

Ecce quod intelligibilis est sicut intelligibilia. **I**n his enim qui sunt sine materia id est intellectus. et quod intelligitur. scientia namque speculativa et sicut scibile idem est.

Hic solvit secundum dubitatem prius motam. **O**cto primo de quo intellectus sit intelligibilis. **S**ed hoc solvit obiectum in illa questione motam. **Q**uo ad prius dicitur quod intellectus sit intelligibilis per species intelligibiles. alia regis sunt sicut et alia intelligibilia. quod an intellectus habet species intelligibiles regis intelligibilitatis apud se non potest intelligere alias res intelligibiles nec seipsum. **E**t hoc sic probat Aresto. quod in his qui sunt sine materia id est intelligens et illud quod intelligitur. quod scia speculativa est eadem cum illo quod est speculabiliter scibile. quod intelligitur per se proprieatem vel proximitatem. **E**x quo sic arguitur. si intellectus et quod intelligitur sunt idem secundum spiritum intelligibilem ipsum rei intelligibilis. ergo per spiritum que est in intellectu accidentale possunt devenire in cognitionem intellectus sicut per spiritum sensibilem retentam in sensu aliquatenus devenimus in notitia sensus.

Non autem si intelligendi causa consideranda. In habentibus autem materia potest in unum quod est intelligibilium. quare quod illis non inheret intellectus. **S**ine materia enim potest est intellectus talium.

illud autem intelligibile erit. **E**xcludit obiectum.

Nec Aresto excludit obiectum factum in hunc in dubitatem prius motam. fuit enim sic dubitatum. Si intellectus est intelligens et etiam intelligitur. tunc videtur dubium quod alia intelligibilia non intelliguntur sicut intelliguntur. Illud obiectum solvit dicens quod duplices sunt res intelligibiles. quod sunt intelligibiles in potentia enim. sicut res materiales et in talibus non est id est intelligens et quod intelligitur. tales enim res intelliguntur et non intelliguntur. Aliud est intelligibile secundum actum quod secundum finem accutum est immaterialis et hoc intelligibile simul cum eo quod intelligitur etiam intelligitur. sic autem est de intellectu quod est actu immaterialis. **O**cto ratio illius est. quod est aliqua res est plus separata a materia tanto. plus recipit in se formas.

Solutio
Z 23

Quod est intellectus?
Quod est sensus?
Quod est intelligibilis?
Quod est intelligitur?
Quod est intelligens?
Quod est intelligibile?
Quod est intelligitur?
Quod est intelligitur?
Quod est intelligitur?
Quod est intelligitur?

Arestotelis

Folio xii

aliorum rerum, et ideo res pure naturales ut ignis & terra non possunt in se recipere nisi formam propriam & essentialiem res autem aliquiter super materiam eleuatae sicut sunt forme sensitivae recipiunt etiam alias, reperitae obiecta sensibilia, hoc autem quod est oīno sine materia sicut intellectus potest recipere in se formas omium rerum & sic postea dicetur in textu quod aīa est quo dāmodo omnia

Queritur, vix in his q̄ sunt sine materia idem sit intelligens & qd̄ intelligit? **D**om̄ & illa p̄p̄ p̄t dupl̄ intelligi. vno fīm idēptitatē realē sic q̄ sit sensus inseparab̄ a materia idē s̄z real̄ intelligēs & res intellectae. & tūc illa p̄p̄ est simp̄l̄ vera in deo q̄ in deo idē est intelligēs et qd̄ intelligit. q̄ deus intelligit seip̄m & intelligēdo seip̄m in telligir oia alia. sed in substātiis separatis illa p̄p̄ est s̄a q̄stā ad hoc qd̄ p̄mo intelligit a suba separata. q̄ suba separata p̄mo intelligit seip̄am p̄ cēntiā. cū ḡ suba separata sit etiā intelligens. sic etiā in substātiis separatis idē est intelligēs et qd̄ intelligit s̄z p̄mo. **S**ed in aia rōnali p̄p̄ est vera c̄stā ad id qd̄ vltimo p̄ ipam intelligit. q̄ intellectus nō sit vltimo intelligit suā essentiā. **O**rcia q̄ sciendū & intellectus aie rōnali p̄mo intelligit suū obiectū q̄ b̄ sibi representat p̄ sp̄em intelligibilem. **S**ecundū intelligit suum actū q̄ actus est circa obiectū. **T**ertio intelligit habitus sue sp̄es intelligibiles q̄ ex illis speciebus & habitibus p̄cedit actus fīm p̄fectōem suū modū act⁹. **Q**uarto intelligit potētiā intellectuā. q̄ sp̄es intelligibilis est in pōnā scūrū in subiecto. & vltimo intelligit suam essentiam q̄ est p̄mū p̄incipiū subiectū aut effectū oīm p̄dictorū. s̄. pōne habitus actus & obiectū. cū ergo cēntia aie vltimo. intellegit. sic in aia rōnali idē est realiter intelligēs. et qd̄ vltio intelligit. **A**lio p̄tēst ista p̄p̄ intelligi fīm q̄ idē s̄t idē p̄tētate prop̄ortōis. et sic de q̄libet intelligibili vix est q̄ intellectus est idē cū eo qd̄ intelligit. q̄ intellectus intelligens h̄z sit iudicēsue sp̄em rei intellectuē. q̄ sp̄es intelligibilis est eadē fīm p̄p̄tōem ad rem intellectuā. & idō intellectus h̄ates in se tāle sp̄em d̄ esse cū taliter fīm p̄p̄tōem. **S**ic est si dicamus q̄ paries h̄ates in se ymaginē regis sit idēcū regē. illa em̄ est vera. loq̄ndo de ydēptitate prop̄ortōis sue affilatōis q̄ paries h̄z in se p̄p̄tā ymaginē sp̄ius regis. sic etiā dōm̄ est de intellectu.

Queritur. **V**tr̄ intelligens sit se intelligibilis? **D**icitur. q̄ nō eius ratio est. q̄ sic ut se habet materia p̄ma in genere rerum materialium in ordine ad op̄ari. ita se habet intellectus possibilis in genere intelligibilit̄ in ordine ad intelligere. Sic ut ergo materia p̄ma non p̄ agere nisi habita forma substantialis q̄ fin se est in sola ponit ita intellexit nos. Et si non potest intelligere nisi habeat in se sp̄m intelligibilem quia est forma intellectus q̄ ḡ p̄t non intellexit sc̄ipm in intelligere absq̄ sp̄e intelligibili p̄s habita.

Arguit. sp̄s intelligibiles aliaꝝ rez nō repr̄sentat itel lectū sed res intelligibiles ergo nō potest intellectus p̄ il las sp̄s ȝnosc̄i. Dōz q̄ duplex est sititudo alicuius ad alterū. Quedā est sititudo p̄spie d̄cā. et sic sp̄s intelligibl̄ nō est sūls intellectui sed rei intellecte. Exemplum sp̄s intelligibl̄ hōis est sūls homini et p̄spie hoīem representat. Alta est sititudo analogiae accepta sive ordinis ali quor ad inimicē. et sic sp̄s intelligibl̄ potest dici similis intellectui q̄ ordinat ad intellectū sicut actūs ad subm. et sic illas sp̄s intellectus etiam ȝnosc̄i potest. Utērū tame est q̄ duplex est ȝgnitio intellectus. vna est ȝgnitio q̄ est. q̄ sez alijs habet intellectū et illa ȝgnitio habet

Ex specie et actu intellectus. qz aliquis agnoscere se intelligere seit etiam se habere intellectum. **A**lia est cognitio qz ad quid est et ad talem cognitionem oportet devenire per multas indistiones. **F**in autem modi alijs agnoscere intellectum in particulari sed finis secundum modum aliquis agnoscere intellectum in universalis qz essentiam intellectus. **I**s censes esse sunt vltimum et non particularium. **Q**ueritur vero anima intelligere se per suam essentiam.

Dominus q[uo]d nec aia nec intellectus p[ro]pt[er] se intelligere p[otest] sicut
as essentias. R[es] est q[uo]d vniq[ue] q[uo]d est cognoscibile sicut q[uo]d
est in actu sed intellectus sicut se est in ponitur. Et i[n] vocatur
possibilis et pars est in ponitur. Non p[ro]pt[er] se intelligere nisi fiat
in actu p[er] spes. Et i[n] o[ppositi]u[m] intellectus diuinus qui
est purus actus seipsum et omnia alia intelligit seipsum. In
intellectus subiectus separatus habet modo q[uo]d est actus
sed non est purus. ex eo ergo q[uo]d est ut actus in genere intel-
ligentium sic potest se p[er] suam essentiam intelligere. q[uo]d tamen
non est actus purus si intelligit alia p[er] spes aliorum. Et p[er]
hoc soluit argumentum quo arguitur. Angelus intelligit se p[er]
suam essentiam. q[uo]d aia r[es] alia. Dominus q[uo]d non est sicut q[uo]d essentia angelic-
etiam in principio sui habet spes precreata sed aia romal in
principio sui nullam habet speciem. et ideo est solum potest
tia intelligibilis et intelligit solum p[er] spem accepitam a rebus.
Unus q[uo]d angelus in principio est in actu ergo potest se plus
intelligere per suam essentiam. *ad alios*
Queritur q[uo]d sit habitus intellectus et unde resultat siue
oria? Dominus q[uo]d habitus intellectualis consistit est q[ua]dam
qualitas de prima specie resultans ex sp[iritu] intelligibili et lumen
mire intellectus agentis. et ideo similiter est alterius essentie
q[uo]d spes intelligibilis vel lumen intellectus agentis q[uo]d spes
intelligibilis et lumen intellectus agentis p[ro]supponunt ad
habitu id est que non p[ro]supponit seipsum. Itet dicitur aliam
habere spes intelligibiles et lumen intellectus agentis absque
habitu acquisito. Itet spes intelligibiles et lumen manet in
habitu et qualiter non in actu aliter sicut elementa in mixto. vel in
medius extremi colores.

Imagis extremitatibus
Surgit tunc de vna re etiam vna scientia. qz est tunc
vna spes de vna re et absoluta et simpliciter est tunc vnu lumen
intellectus. **D**ominus qz lumine intellectus caput duplum. vno
modo sum se et sic est simpliciter vnu quia lumine intellectus ager-
ans est ipse intellectus agens qui est aliqd vnu. **A**lio ac
cipiunt lumine intellectus agentis prout est in corporatu diversis
speciebus intelligibili acceptis sum diuersas rationes
formales. et sic lumen diuersificatur. qz species accepte sub
alia ratione formata etiam ait et aliter incorpore lumen. **E**t
hoc ex illo contingit qz scientia proprie loquendo est complexio
orum qz de inclusionibus demonstratis est scientia. ideo
potest contingere qz de aliqua re repertaria apud intellectum
per vnam speciem fiant diuersae proportiones in secunda operatione in
intellectus sum ordinem et respectum illius rei ad diuersas
passiones habentes originem ad diuersos principios. **V**nus
ex spes intelligibili sub tali ratione accepta et lumine intellectus
tuali resultat de eadem re multe scies et multi habitus
et qz ipse est habitus de prima specie qualitatibus sic informat suu
subiectu ad binum vel male operandum et hoc speculativa si sic
habitus speculativus. vel practicest sit habitus practicus.
Exemplum de habitu artis qz ars disponit artificem
ad bene operandum opera artis. sicut dominicatorum disponit per
arrem dominicacionis ad binum operandum opus dominicatorium.
Similiter habitus speculativus disponit intellectum ad binum
speculandum circa obiectum talis scientie.

¶ Queris quo modo cognoscatur habitus Domus per

Questiones

tertij de Anima

actum. Quis ratio est, qd cum habens sit aliq; media inter actum et potentiam nihil cognoscitur nisi sit qd est in actu. ideo habitus qd est in actu p opatoe. etiam qd cognoscitur p opatoem qd habitus p actu hz suam ppler a sive fisi nalem pfectoem.

Istud priz p experientia qd alio qd cognoscit se habere habitum grammatico ex hoc qd cognoscit se habere actu grammatico p grue loco p causas. Qd tunc considerandum qd duplicitur habitus p cognoscere actu. uno modo quo ad qd est qd cognoscit actu pcedere et habitu. et sic cognoscit se habere habitum qd hz actu. Alio modo ad qd est qd alio ex consideratione actu inquit natura ipso habitus et hoc sit p diligentem inquit naturam. et sic etiam possum distinguere habitus ab inuicem ex natura actuum.

Arguit. aliqd p gnosco fm qd est pns intellectus. si habitus sit pntes intellectu et ceteris qd non cognoscitur qd actu sed p essentiis. Dicendum qd dupl' aliqd est pns intellectui. uno modo modum obiecti qd sic est pns intellectui pgnoscit p visum. Alto modo dicitur pncipiū quo cognoscit visus p pupilla vellum en et qd sic est pns visui non proprio pgnoscitur per visum.

Arguit. propter qd v. nūquodq; tale et illud magis sed res pgnoscunt p habitu. et spes et habens magis cognoscunt. Dicendum qd illa regula hz veritate de illis sunt vni ordinis. sicut si dicitur sanitas appetitus propter vitam in genere cause finaliter. ergo vita magis appetitur sed sic non est de habitu. qd habens non est id quod pgnoscitur pmo sed est bñ illud quod aliquid pgnoscit. Unus si occupant duo qd vnuquodq; est illud quod p se pgnoscit. tunc si vnu pgnoscitur qd alterius tunc alterius magis cognoscit sicut pgnoscunt pncipiū qd pncipiū magis pgnoscunt.

Queritur. quomodo pgnoscatur actus intellectus.

Dicendum qd pgnoscitur ex obiectis quod pbatur autoritate et ratione. **A**utoritate Aresto. dicentes qd actus ex obiecta sunt priores potentias fm ratione. sicut ergo potentia cognoscitur ex actu. ita actus ex obiectis. quia illi actus sunt distincti qui sunt circa diuersa obiecta sicut videre distinguit ab audire quia videre est circa colorum sed audire est circa sonum. Ratione sic. quia omnis actus pncipiū potentie potest ab eadem potentia intelligi. si potentia reflectatur super seipsum. sed actus intelligi est actio pncipiū potentie qd est actio immanans. ergo potest p ipam potentiam intelligi cu potentia intellectus rest. **C**ontra si lug seipsum cu sit immaterialis.

Arguit. illud non cognoscitur per aliquam potentiam quod non continetur sub obiecto illius potentie. sed actus non continetur sub obiecto intellectus. ergo non potest cognoscitur per intellectum. **D**icendum qd duplicitur aliquid cognoscitur per aliquam potentiam. uno modo proprie et primo. et sic maior est vera. quia tunc solum cognoscitur obiectum per aliquam potentiam. et hoc quod continetur sub obiecto. **A**lio modo aliqd cognoscitur per potentiam aliquam non primo sed secundario et sic multa pgnoscuntur p aliquam potentiam que continentur sub obiecto eius sicut magnitudo pgnoscit p visum que tamē non continetur sub obiecto visus. Sic etiam est de intellectu. qd intellectus pmo pgnoscit suum obiectum.

Deinde ex cognitione sui obiecti pcedit ad cognoscendum actum. et ex cognitione actus pcedit ad cognoscendum habitum. et ex habitu pcedit ad potentiam. et tunc ex potentia pcedit ad cognoscendum essentiam.

Arguit. quicquid intelligit aliquo actu intelligit. si ergo actus intelligit. qd aliquo actu intelligit. et ille iterum actu. et sic esset. pcessus in infinitum. **D**icendum qd intellectus noster pō se reflectere supra suum actum fm infinitas operationes sicut in greumate. qd semper pgnoscere suum actu. et iterum de novo ad alium actu. et sic deinceps. si illa infinitas sicut in greumate accepta est possibilis in rebus. sicut dicitur tertio phisico. non enim potest intellectus intelligere tot actus quin plures.

Arguit. sensus non cognoscit suum actu. ergo nec intellectus. non tener a simili. **D**icendum qd non est simile. quia sensus est virtus in organo. et id non p redire supra se. quia hoc fieret in materiali qd est impossibile. qd sic fieret penetratio dimensionis. sed qd intellectus est immaterialis. sic p redire supra se immaterialiter.

Queritur verum intellectus posset intelligere ac tu voluntatis. **D**icendum qd qd quid est intelligibilis apud intellectum. hoc p intellectu cognoscit. sed voluntas et similiter eius actus sunt apud intellectum intelligibilis. ergo ea voluntas accepta p potentia qd voluntas accepta p actu cognoscit p intellectu. **D**icendum pba. qd voluntas nihil aliud est qd inclinatio. si inclinatio est in re ad modum rei cui coiungit. qd qd voluntas coiungit intellectui. ergo est in intellectu intelligibiliter. et p consequentia cognoscitur.

Arguit. nihil cognoscitur ab intellectu nisi sit presentis intellectui. sed actus voluntatis non est presentis in intellectui. ergo non potest cognoscit p intellectu. **D**icendum qd dupl' est aliquid presentis intellectui. **U**no modo subiective. et sic spes intelligibilis et habitus et actus intellectus sunt presentes intellectui. et sic est verum qd actus voluntatis non est presentis intellectui. quia actus voluntatis est in voluntate sicut in subiecto. **A**lio modo aliquid est presentis intellectui cognitiue. et sic actus voluntatis etiam est presentis intellectui. et hoc ideo. qd voluntatis et actus eius radicantur in eadem essentiis. sicut cum intellectu et vnu est principium alterius. quia intellectus principiat voluntatem finaliter. et voluntas principiat intellectum efficienter.

Arguit. obiectum intellectus est totaliter diversum ab obiecto voluntatis. ergo etiam actus eius sunt diversi conquentes talia obiecta. ergo intellectus non potest intelligere actu voluntatis. **D**icendum qd obiectum intellectus et voluntatis accipiuntur dupliciter. **U**nus modo formaliter. et sic est simpliciter aliud obiectum iv. intellectus et voluntatis. qd obiectum intellectus est verus et obiectum voluntatis est bonum. **A**lio modo accipiuntur obiecta materialiter. et sic vnu comprehendit sub olio. quia verum est quoddam bonum et contra bonum est quoddam verum. et sic ex cognitione obiecti intellectus aliquo. et deuenit in cognitionem obiecti voluntatis. et quia ex obiectis resultat actus. ideo etiam actus ex eis cognoscit possunt. **U**nde patet qd quis actus voluntatis sit apud intellectum p suam spem intelligibilem. est tamen apud intellectum sicut principiatum apud pncipiū. qd actus voluntatis est principiat ab actu intellectus.

Queritur. verum species intelligibilis sit id qd intelligit vel id quo aliquid intelligit. **D**icendum qd spes

ies intelligibilis est id quo primario intelligimus. **O**ccidens sp̄s intelligibili potest esse aliquid secundario intellectum. Prima pars pbatur quod rōnibz p̄ma stat in hz. Sicut se hz sp̄s sensibil ad sentim⁹ ita se hz sp̄s intelligibil ad intellectum. Hs sp̄s sensibil est id quo 2gnoscim⁹ sensibil et nō id quod sentimus ḡ etiam sp̄s intelligibil est id quo intelligim⁹ et nō id qđ intelligimus. Secunda ratio est quod illa intelligim⁹ de quibus sunt scie sed manifestum est qđ scie sunt de rebus intellectis et nō de sp̄bus intelligibili. ḡ etiā intelligimus res extra animā et nō sp̄ces intelligibles. **D**inor pars quia de illis est scia quibus que niunt passiones considerate in talis scia. sed passiones reales que niunt rebus extra animā existentibus. ḡ de illis sunt scie. Tercia rō est si sp̄s intelligibilis est id quod intelligitur. et sp̄s sensibil id qđ sentit. ḡ om̄e qđ apparet esset verum. qđ poñā iudicās de illa passione quā apud se habet dicere verū. et sic p̄tradictoria essent similē vera. Exempli grā si sp̄s saporis est id qđ sapit. ḡ idē cibis esset dulcis et amarus. qđ habens linguā infectā haber sp̄m amarā de cibo. et habens linguam sana habet sp̄m dulce de cibo. si ergo sp̄s est id qđ sentit. ḡ idē est dulce et amarum qđ implicat p̄ traditōnem. Quarta rō ad idem est. **O**mnis actio sit per aliquā formā que est principiū quo res agit et quā formā habet similitudinem ad intellectum. Hs intellectus agit actionē immancē. ḡ habet formam p̄ qua m̄ agit qđ forma nō est id qđ agit. **D**inor pars p̄ similitudinem in acrōnibz trāscitibz. sicut in igne est forma p̄ qua ignis agit in aquā qđ nō est id qđ agit. qđ suis sit similē ad id qđ agit. Itud etiā p̄ p̄z opinionē antiquō. p̄centū sile a sīl 2gnosci qđ est verū de similitudine accepta fm̄ sp̄m intelligibilem quo ad intellectū er fm̄ sp̄m sensibiliem quo ad sensum. Secunda pars pbaf quia actus p̄cēdēs ab aliq̄ poñā necāto pcedit ab illa ḡ aliquā formaz mediā qđ est principiū agendi in alterū. sed intellectus habet aliquem actum ergo potest ex 2gnitione talis act⁹ p̄uenire ad 2gnoscendum sp̄m intelligibilem que est p̄nūcipium illius actus. sicut ergo dicitur est p̄ habitus 2gnoscitur ex actu. ita etiam dōm est de sp̄m intelligibili qđ cognoscatur ex actu. et sic sp̄s intelligibilis potest esse aliquid secundario intellectum.

Arguit intellectus in actu et intellectum idem sunt sed nihil est idem intellectui nisi sp̄s intelligibil. ḡ speciis es intelligibilis est id quod intelligit. **D**icendū ad minorem qđ aliquid est duplē idem intellectui. Uno subiective ex demp̄itate accidentali. qđ sc̄z est idem intellectui sih̄t accidentis suo subiecto et sic est verum qđ species intelligibilis est eadem intellectui. Alio mō aliquid est idem intellectui fm̄ p̄p̄z v̄l analogiam. et sic etiam res intellectua est eadem intellectui. qđ intellectus habens in se sp̄m intelligibilem habet similitudinem v̄l proportionē cum re intellectu. Simile posset dici de ymaginē regis in pariete que ymaginē regis est eadem numero accidentali ipsi parieti. sed est eadem regi fm̄ proportionē quia proportionē figurē et magnitudini regis.

Arguit intellectum in actu debet habere esse. quia haber mouere intellectum et illud necessario habet esse sed intellectum in actu nō habet esse. quia nihil habēs esse a parte rei est v̄le sed nihil cognoscitur p̄ intellectum nisi v̄leigit z̄. **D**ōm qđ intellectum id est res intellectua est a parte rei sicut pars de homine et de asino hz quod additur intellectum in actu ibi denotat abstractio qđ sit

ex p̄te intellectus. **P**er hoc ergo dōm est ad p̄mā p̄tem assumpti sc̄z qđ oportet intellectu id est rem intellectam esse in actu distinguēdo. qđ v̄l sic intelligitur qđ op̄ ipm esse a parte rei in actu absolute. et sic est verū v̄l sic intelligit qđ oportet ipm intellectum esse eo modo quo actu intelligit et sic est falsum. quia nō est eo modo a parte rei sicut sensibile nō est a parte rei eo modo quo sentitur. vt pater de colore. color enim est a parte rei cū odore sapore et cum duritate sic aut̄ nō sentit a visu cum illis qualitatibz sed solus color. sic etiam est de intellectu qđ quis homo sit a parte rei fm̄ conditūnes materialis que sunt hic et nunc. tamē homo intelligitur fm̄ qđ est abstractus ab ilis conditionibz materialibz. quia intellectus recisit formam absq̄z p̄ditōnibus materie.

Arguit obiectū debet pcedere ipam potentiam et mo uere ipam. ergo obiectum detet esse a parte rei. **D**ōm qđ necesse est potentia passiva qualē est intellectus possibilis moueri ab aliquo obiecto p̄xire. sed non oportet qđ obiectū p̄xistat illo modo quo mouet. sicut pars de visu quia oportet colorem p̄existere a parte rei anteq̄ cogi noscatur p̄ visum. sed non oportet qđ color p̄xistat eo mo quo visum mouet. vt dictum est.

Arguit primo per h̄mentias dicitur qđ voces sunt signa passionum anime. sed passiones anime sunt species intelligibilis. ergo voces significant species intelligibilis. sed hoc intelligitur quod per vocem significatur. ergo z̄. **D**icendum qđ passio capit p̄ dūpli. Uno modo ut passio significat speciem intelligibilem. et sic propositio est simpliciter falsa. sc̄z qđ voces sunt signa passionum. quia tunc omnis vox significaret accidens eum species intelligibilis sit accidens. Alio modo accipitur passio pro re intellecta sive concepta. et sic est verum qđ voces sunt signa passionum. id est rerum conceptarum. Et vocat Arestotiles res conceptas passiones. contra Platonem. qui dixit scientias esse nobis concreatas. et sic non aduenirent res intelligibilis ab intrinseco. quod est de ratione passionis. **S**i autem queratur quid significet voces. **D**icendū qđ significant rem conceptam. id est verbum intelligibile quod nihil altius est. qđ res concepta in telligibiliter apud intellectum. et non est species intelligibilis nisi forsan fm̄ proportionem v̄l analogiā. et hoc est verbum quod significatur per voces.

Voniam autem sicut in omni natura est aliquid hoc quidem materia vniuersi generi. hoc aut̄ est potētia omnia illa Alterū aut̄ causa. et factum qđ in factō oīa. vt ars ad materiam sustinuit nccē et in aīa baseē drās. **E**t ē intellectus hic qđē talis in omnia fieri. ille vero in omnia facere. sicut habitus qđem. et sicut lumen. quodā em̄ mō et lux mē facit potētia extētes colores actu colores.

Postq̄ Aresto determinauit de intellectu possibili p̄nēdo eius p̄ditōnes et dicendo quō diuersum mode reducitur de potentia ad actu. hic determinat de intellectu agēte. **E**t p̄mo ponit necessitatem ponēdi intellectu agentem. Sed oponit conditōnes eius. p̄mo ergo pbatur qđ necesse

De intellectu a
genti can̄z

*Quae P. operarios fructu agere
Malorum et Confusum diffundit apud
latini possunt ne reddat fantasmatu
et obrogat Sangula dicitur grandis*

tercijs de Anima

Questiones

*Naturam est pone intellectum
agentem*

*Sed p. nota futur
lectio agens*

est ponere intellectum agentem et hoc sic. In quacumque natura inueniens aliquid quod est omnia posse fieri ibi etiam inuenit quod oia potest facere. sed in aia rationali inueniens aliquid quod potest omnia fieri se intellectus possibilis. Et etiam erit aliquid quod potest oia facere. et hoc est intellectus agens. qui facit potentia intelligibili actu intelligibili. ergo nec est ponere intellectum agens.

Et addit noiatorem ipsius intellectus ponendo tria

notia dicentes vocat ars habitus et lumine. qui sicut ars dis-

ponit materiam ad hoc quod forma introducat. ita intellectus agens disponit fantasmatu ut recipiantur in intellectus possibilis. Vnde etiam habet quod est aliquid perfectum in ordine ad intellectum possibilem quod est in potencia. sed perfecta entitas separata ad imperfectam hanc ut habet ad purum. Quocum etiam lumen quod sicut lumen facit ad hunc quod colores diffundant ad sensum visus. ita intellectus agens facit ad hoc ut fantasmatu diffundant ad intellectum possibilem.

Queritur. quod sit ratio maioris rationis praedicta ad phantasmum quod nec est ponere intellectum agentem. Dominus quod ratio maioris est. quod cuiuslibet potest passiva naturale correspondet sua potentia activa naturalis. Lumen recte est. quod nisi sit tunc talis potentia passiva esset frustra. quod illa est potest passiva naturale quod est potentia ad actum. si ergo non haberet potest naturalis potentiam actiuam naturalem sibi correspondendem. quod est impossibile. quod deus et natura nihil faciunt frustra et sic potest passiva naturalis non potest esse frustra.

Arguit. de per plura facere quod iste res inferiores perfice. quod non correspondet ad invenientem potest passiva. et ratio diversitatis est quia potest passiva sibi correspondet. sed potest actiuam correspondet sua potest passiva. et ratio diversitatis est quia potest passiva et frusta quod non habet potest passiva naturale. ut aia rationis habet potest passiva naturale. sed non habet potest passiva naturale.

Arguit. videtur quod ista regula non sit vera. quod aliquid est in potest passiva naturali. et tunc non habet potest passiva naturale sibi correspondendem. ut aia rationis habet potest passiva naturale. sed non habet potest passiva naturale. non est potest passiva naturale.

Arguit contra minorum animano habet aliquid in se. quod est omnia in fieri. quia intellectus possibilis in anima non potest fieri terra neque lignum et sic de aliis. Dominus quod duplex est potentia quedam est potentia proprie naturalis. et sic aia non habet potest passiva ad producere. quod non potest producere paginas naturales. Alius est potentia obedientialis que sumitur ex ordinatu ad potest passiva actiuam supernaturalem. scilicet diuinam cui oia obediunt. et sic aia non habet potest passiva ad producere. Illa enim quod est creaturam non cadit sub potentia naturali.

Arguit contra minorum animano habet aliquid in se. quod est omnia in fieri. quia intellectus possibilis in anima non potest fieri terra neque lignum et sic de aliis. Dominus quod duplex est aliquid fieri. uno modo in esse naturale sicut unum elementum sit ex alio per genitorem et sic anima per intellectum possibilem non potest fieri oia. et tunc non maneret in sua natura. Alio modo si aliquid fieri sibi est per proportionem sibi et dicimus quod sensus sit oia sensibilia. quod in te habere per spes oim respectu sensibilia. et sic aia per intellectum possibilem per fieri oia. quod in serice sicut in aliis oim respectu materia lumen. quod est per intelligibles a nobis. Et hoc est quod de arresto inferius quod aia est quodammodo oia. quia in se habet similitudines oim rerum.

Arguit. aia non potest fieri oia sibi est spissale sive proportionem. Dominus quod ibi omne distribuit in determinato genere. scilicet

terius materialium. quod intellectus possibilis est in potentia ad recipiendum oes spes respectu materialium. et intellectus agens est potest agere seu facere oia materialia. quod sunt potentia intelligibili actu intelligibili. non perducendo ea de non esse ad esse. sed faciendo ea actu intelligibili. Exempli gratia. hoc in sorte. et sortes non sunt intelligibili actu per materialitatem. ergo oportet quod per unum fantasmatu ut recipiatur spes intelligibles in intellectu possibili. Sicut intellectus possibilis est in potest naturali ad recipiendum istas spes intelligibles ita intellectus agens habet potestiam actiuam ad faciendum spes intelligibles.

Arguit. intelligibilita sibi actu a pre rei. quod non oportet quod facit actu intelligibili per intellectus. probat. quod hoc et omnis est et cetera intelligibili sibi a pre rei. Dominus quod duplex est intelligibile unum in potest naturali. et aliud in actu quod est de puritate materia. Dominus est quod est intelligibile in potest naturali est bene a pre rei. sed non intelligibile in actu. sit ei intelligibile in actu per intellectum agentem.

Arguit. sensibile est actu a pre rei. quod est intelligibile. Dominus quod non est sibi. quod sensibilita sibi oino unum naturaliter. put sibi a pre rei et in sensu eius habet etiam modum. sed intelligibile sibi est subiectum in intellectu hunc oino alia natura quod est a pre rei. et quod est apud intellectus. quod spes intelligibilis sibi quod est intelligibile est in intellectu est oino immaterialis. et id non potest habere eandem naturam cum re intelligibili materiali. Et ista est causa quare non oportet ponere sensum agentem sicut intellectum agentem.

Queritur. quod sibi operationes intellectus agentis. Dominus quod due quarum prima est abstrahere species intelligibles a fantasmatibus. Secunda est illuminare species formatas per intellectum agentem. et receperas in intellectu possibilem.

Arguit. contra primam operationem. si intellectus abstrahit species intelligibile fantasmatibus cum illa species sit immaterialis non videtur posse. produci. nisi per creationem ad quam non potest trahere intellectus agens. Dominus quod ista locutio non est intelligenda quod est intellectus agens crearet species intelligibles in intellectu possibili. sed diffundunt species a fantasmatibus ad intellectum possibilem mediante lumine intellectuali quod est intellectus agens. Et si dicatur materia non potest de se diffundere immaterialis. sed fantasmatu sunt materialia. quod non possunt de se diffundere species immateriales. Dominus quod materialis non potest de se diffundere immaterialis. nisi gratia alicuius agentis immaterialis. per hoc ergo dominus quod est fantasmatu sibi materialia id est habentia editiones materie saltem thematicae. tunc intellectus agens illuminans fantasmatu facit resultare unam speciem immaterialis ad intellectu possibilem et hoc est abstrahere. et tunc intellectus agens requiritur propter fantasmatu. ut sic fantasmatu illustrentur ad hoc unde se diffundant species intelligibles. Et sic prout quod non est eadem species sibi numerum. sive finem speciem quod est in fantasmatibus et in intellectu cum una sit materialis et alia immaterialis. Ratio scilicet operationis est quod nisi intellectus agens per illuminet species existentes in intellectu possibili tunc res directe ad materialitatem quod est unum quod est naturaliter reddit ad suam originem. ut ergo maneat in illa immaterialitate necesse est conuenire intellectus agens illas species illuminare. Ex quo patet quod intellectus agens illuminat fantasmatu et intellectu possibili. Illuminat enim fantasmatu antecedenter abstrahendo species a fantasmatibus. et illuminat intellectum possibilem ut referuerintur in ipso species intelligibles.

Querit que opatio intellectus agentis sit essentialior?

Dom q scda qd sic pbaf. q illa opatio est centralior que est inseparabilior a re. et illa rem semper committat. sed sic est de ista opatio ecclia. **M**aior est nota a sili. qz ign habet duas operationes scz calcificare et idurare. scz q calcificare est inseparabilis et est centralior. **H**inc p qz intellectus qz iluminat spes entrae in intellectu possibili scz non semper abstrahit. qz postqz spes abstrahit. tuc no aplo abstrahit illas et tamem semper illuminat illas. Itc intellectus separatus a corpore non abstrahit nouas spes. et tamem illuminat spes qz prius abstraxit et fuit in corpore. sed qz tuc no abstrahit est io. qz no hz fantasma. ex qz no habz vices sensuivas in qz fantasma haec esse. **O**ce q soluit argumentum intellectus post separatoem no per abstrahere. qz sequitur q intellectus agens tuc no erit in aia. **D**om q quis aia separata no habeat intellectus agentem. tuc fin pma operato ne. hz tuc ea em altera et opatoes qz illuminare spes intellegibiles receptas. i. abstractras i intellectu possibili exentes.

Arguit utra hoc. pueri decedentes a viu rois no hz spes intelligibiles. qz no habebit intellectus agentem qz nullae ei opatoes habere potest. **D**om q licet in aia pueri no sunt spes acquisitae tui deo. q est autem nature non dicitur natura vacua absqz opatoe infundit intellectus possibilis spes qz acquisiit. si puer habuiss vsum romis et ille spes sunt proportionate spes hic acquisitus. q intellectus agens ipsas illuminant sicut et alias. quas acquisiit ministerio sensuum.

Querit utrum istud lumine intellectus agens regnat ppter mediu vlt ppter fantasma.

Dom q ppter fantasma et alia lumen corporale regnat ppter mediu. **L**ut rof. qz ipsa fantasma no sunt nat a se diffundere ad intellectum possibile. et si debet se diffundere nec est q illuminant. scz co

lores sunt q se visibilis sic q pnt se diffundere ad viuum et alium no regnat ppter colores scz ppter medium.

Ex quo dubium est. an fantasma possit est obiectum intellectus cum moueat ipsum intellectum.

Ad hz respodeo qz pte obiectum remota qz deo.

Ar esto. q sicut se haber sensibile ad sensum. ita intelligibile ad intellectum.

Arguit. omne qd recipit ad modum recipientis recipitur. scz intellectus possibilis est immaterialis. q recipit spes intelligibilis in ipso immateriali no curando intellectum agentem.

Dom q maior est vera et aliqd recipiat. scz fantasmas et no pnt recipi in intellectum possibile. nisi sint pns depurata p intellectu agentem. et ideo pspom intellectus agens anqz spes posset recipi in intellectum possibile. qz spualizatio spes recipit fin naturali ordine an eius recipio nem.

Et sic p qz ex parte intellectus possibilis no defens qn spes recipi possint. dum sunt abstractae p intellectum agentem.

Arguit aia hz spes naturaliter inditas. qz no oponere intellectu agentem. qz pbs. qz sic est de substantiis separatis.

Ger. sic erit in aia. Tenz pia qz ho coicat cu substantias separatis in intelligendo. **D**omi quis hz coicet cum substantias separatis in intelligendo. no cu in modo intelligendi. et hz qz qz aliquatenus et altero tanto habebit altiorum modum operandi. qz operato se queratur naturam. sed qz natura agens est super natura sive ratione. qz habebit altiorum modum intelligendi. et sic intelligit p spes ipsulas a deo. hz aut intelligit ministerio sensuum. et qz hoc sit utrum p primo posteriorum. ubi de deficiente aliquatenus a naturitate necesse est scientiam sensibilis illius sensus deficere. qd no est si spes essent nobis concretae.

Arguit aia est nobilior qz materia corporalis. scz materia corporalis habet a principio suas formas substantiales sicut celum et elemeta. qz aia a principio habet spes intelligibiles. **D**om q no est sile quia impossibile fuit materia rerum corporalium fieri absqz forma substantiali. qz per talen formam materia habet sile substantiale scz intellectus possibilis no hz est substantiale per spes intelligibiles. et id potius fieri intellectus possibilis absqz spes intelligibilibus.

Querit utrum spes intelligibiles effluant in animam mediatis formis separatis. **D**om q no. qz sic tunc non oportet ponere intellectum agentem. et qz aliquid posset procedere qz no est intellectus agens. et qz forme vel spes intelligibiles fluenter a substantiis separatis. id pte altero. pbari. qz si sic tunc aia frustra vniatur corpori. **P**ater qz aia vniatur corpori. ut p corpus acqrat se ipsas. et id substantie separate no vniunt corpori cu habeat spes ipsas a deo co-creatas. si ergo spes intelligibiles efflueret per formas separatas tunc no esset necessaria habere scientiam per corpus.

Arguit omne (quod est tale per participantem) est ab aliquo qd est tale per essentiam. sed metaphysice. Sed intellectus noster est intellectualis per participantem ergo sit intellectualis ab aliquo quod est tale per essentiam.

Dom q est duplex principium. intellectualis in homine Aliud est principium pma et originae et tale principium est alii quod separatum ab intellectu. et est pma eam omnem entitatem Aliud est principium pimum. maximum intellectualitatis. et hoc non est aliquod separatum. scz intellectus agens est coniunctus aia qui abstrahit spes a fantasmatis. Et hoc congruit qz sicut deus eravit superiora absqz medio. et inferiora pducunt virtute agentium naturalium. sic superiora habent sua principia intelligendi. scz spem intelligibilem a solo deo. inferiora vero habent originaliter principia sua a deo. sed immediate ab aliqua potentia sibi pudentia.

Arguit nihil ducitur de potencia ad actum nisi p hoc qd est in actu. sed intellectus possibilis est in potentia. qz debet reduci actum p aliquod separatum. qz separata sunt forme tunc.

Dom q reducitur ad actum p intellectum agentem qz fin Aresto. qz actus ens. et ideo non oportet qz ducatur ad actum p aliquod separatum.

Queritur utrum intellectus agens et possibilis sint distincte potentie. **D**om q sic. qz fin Aresto. intellectus agens se hz ad species intelligibiles sicut eam efficiens. scz intellectus possibilis se habet ad ipsas sicut materia vel subiectum. sed materia et efficiens nunquam coincidunt. ergo sunt distincte potentie.

Arguit. id est obiectum intellectus agens et possibilis. qz eadem potest. **A**ius. pbs. qz qdditas rei materialis est obiectum virtus. **D**om q quis hz id est obiectum materialis acceptum. s. qdditas rei materialis hz tunc diversa obiecta formaliter. qz qdditas accipit dupl. vno ut facibil. et sic est obiectum intellectus agens. qz intellectus agens facit qdditatem in ratione qdditatis abstrahendo eam a fantasmatis. **A**lio modo accipitur ut facta p intellectum agentem. et ut cognoscibil. et sic est obiectum possibilis. quia intellectus possibilis cognoscit quidditatem rei materialis. et non intellectus agens. et ergo intellectus dicitur intellectus non quia intelligit. cuntra se non recipiat speciem intelligibilem. sed quia est principium quare intellectus possibilis intelligit.

Queritur. quot modis nominat Arestotiles intellectum agentem. **D**icendum qz tribus. nam dicit qz sic

Questiones

tertij de Anima

ars habitus et lumen. ut patuit super circa tertium.
Arguit Ars est principium rei artificialis. sed species intelligibilis non est res artificialis. Intellectus agens non est principium speciei intelligibilis. **Dicitur** quia ista noia pertinet intellectui agenti. non ydoptice. sic quod sit idem cum arte. sed est locutio metaphorica sua similitudinaria sufficiet. quod intellectus agens habeat similitudinem cum arte. in hoc sensu primo quia si eum inducit formam artificialis in suam materiam per suam operationem. ita intellectus agens inducit spiritum intelligibilem in intellectu possibili. quod sicut in illuminando fantasmatara. ars est hoc quod appetit materialia introducere formam sicut intellectus agens per hoc quod disponit et illuminat fantasmatara. inducit spiritum intelligibilem in intellectu possibili. **Secundum** Similitudo quod sicut ars introduceit formam per quam materia determinatur. ita erit intellectus agens inducere speciem intelligibilem per quam intellectus possibilis determinatur ad aliquod certum intelligentiam. quod per spiritum intelligibilem huius intelligitur hominem et per spiritum intelligibilem animam intelligitur animam.
Arguit Extra secundum. si intellectus agens est et habet sequentiam quod est subiectum in intellectu possibili quod omnis habet intellectualis est subiectum in intellectu possibili. **Dicitur** quod habitus non debet hic capi per habitum conatur vel acquisito sicut habitus communiter accipit. quod omnis talis habitus presupponit intellectum agentem. sicut enim est intellectus possibilis ad quem assentum valer habet. **Prout** necesse est per usum cognoscere terminos quod cognitio est per intellectum possibilis semper in intellectu agenti. Item omnis habitus intellectus ordinatur ad cognoscendum. si intellectus agens ordinatur ad abstrahendum. non sunt idem. **Sumit** quod habet per entitatem perfectam. quod talis est modus loquendi Aresto. quod enim est aliquid quo dividuntur aliquid genus. tunc illud quod est perfectum in illo genere vocatur habere amplitudinem pro parte. cum est intellectus agens est in actu. id est aliquid perfectum intellectu possibili. quod est in dona. et ideo vocatur habere in ordine ad talis potentiam. **Tertio** dicitur quod sicut lumen corpore extraneum facit diffusione colorum ad visum. non est requiri propter colores sed propter medium. ita intellectus agens facit diffusiones specierum ex fantasmatis in intellectu possibili. non enim requiritur propter medium. quod tale non est ibi. propter fantasmatara.

Et hic quidem intellectus separabilis et impassibilis et immixta substantia actu ens. sed enim honorabilis est agens patiente et principium materia. **Dicitur** Aresto. posuit necessitate ponendi intellectus agentem. hic autem assignat per dictum eiusdem intellectus. **Ostendit** ponit quod tuorum dictorum illius intellectus agens. quod prima est per intellectus agens est separatus. scilicet ab organo corporeo. vel ut hic aliquid recte separabilis. et tunc intelligitur quod est separabilis. sicut cum aia rationale. **Sed** est quod est impassibilis. quod non est pati passione corporis. tunc separabilis. cum non est per passionem corporis. **Tercia** est quod est immixta substantia actu ens. id est ens actionis sui naturae. et illa per dictum pertinet sibi soli. sicut primi tres dictorum pertinet et ipsi intellectui possibili per voluntati. Tunc probat quod iste per dictum pertinet. vel sunt intellectus agens ipsum. **Ostendit** ut per sic summi ratione ad tres primas dictas. **Item** tres dictas prima spectat ad dignitatem. et pertinet intellectui possibili. quod etiam debet pertinere intellectui agenti. **Item** secunda. quod agens est honorabilis patiente. et principium actionis materia. sed intellectus agens huiusmodi sicut aliquid agens

in ordine ad intellectum possibili quod se habet ut patiens et recipiens species intelligibiles. ergo quod dignitatis pertinet intellectus possibili. etiam per dictum in intellectu agenti. Ex quo etiam probatur quod dictio sic Agens est nobilis per intellectus. et hoc ideo quod est in actu. quod illa est per dictio cuiuslibet agentis. sed intellectus agens est agens respectu intellectus possibili. quod est substantia actuens.

Arguit quod prima per dictum non sit vera. probatur quod illud quod est prius corpori non est separatum ab eo. sed aia cuius potest est prius corpori. quod non est ab eo separata. **Dicitur** quod intellectus esse separatum per intellectum duplum. uno modo per intellectum corporis. et si est verum quod intellectus est separatus. Alio modo aliquid de separatum quod sit substantia separata. et sic aliud dicitur. hanc intellectus esse substantiam separata. et accipiebat occasione illius ex prima et ultima per dictiones intellectus agentis. In prima enim dicitur quod est separatum. in ultima vero quod est substantia. si autem illa priusque tunc apparet quod sit substantia separata.

Arguit videtur intellectus. agens sit substantia separata. quod intellectus huiusmodi illuminare. sed illuminare est aliquid superioris separati. quod sequitur quod intellectus agens est aliquid super hominem et aliquid separatum ab homine. **Dicitur** quod argumentum bene probatur. quod necesse est ponere aliquid lumen vel quod presupponit ab intellectu agenti. nihil omnino tamquam opere aliquid lumen particulari. in anima rationali quod est intellectus agens.

Prima pars probatur sic. quia anima rationalis habet tres conditores seu intellectuallitatis. Prima est quod est intellectus alius per principiatorem. sed etiam quod est mobilis in sua operatione. id est intellectus cui discursu. terciam est quod non est perfecta recta intellectuallia. quod est prius aia sensitiva. que non est intellectuallia. **Ex** quibus sic arguit omnino. quod est intellectuallia per participatorem et quod est mobile et imperfectum. reducatur ad aliquid quod est tale per essentiam in mobile et perfectum. oportet ergo presupponere ante animam rationalem aliquid quod est intellectuallia per essentiam in mobile et perfectum. quod est lumen illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. Secunda pars ostenditur sic. quia in omnibus rebus creatis preter causas velles etiam oportet ponere causas particulas quia non solum sol generat hominem sed etiam homo non ergo sufficit ad intelligendum ponere lumen intellectuallum vel. sed etiam oportet quod vel lumen prius angari virtus aliqua particularis luminis. scilicet lumen intellectus agentis. **Item** etiam patet per experientiam. quia percipimus nos ab astralibus formis velles a conditionibus particularibus igitur in nobis est hoc principium. Item homo potest libere intelligere quod vult. hoc autem non posset dici si esset intellectus substantia separata.

Arguit agens et patiens sufficiunt ad agendum. si ergo in anima rationali sit intellectus agens et etiam possibilis. ergo non est necesse habere obiectum aliquid cum ibi sint agens et patiens. **Ostendit** quod est duplex agens. unum est per dictum quod est facit passionem in patiente et sic obiectum est agens in potentia passiva. et tunc est verum quod agens et patiens sufficiunt ad agendum. Alio modo aliquid dicitur agens improratio quia scilicet facit obiectum quod agit. et sic agens non sufficit ad agendum sine obiecto. et illo modo intellectus agens dicitur agere et sic patiens per intellectus agens et possibilis non sufficit ad hoc quod intellectus intelligat nisi adiungatur obiectum.

Arguit contra ultimam proprietatem. intellectus agens est potentia in secula spe qualitatis. ergo non est substantia. **Dicendum** quod ille terminus substantia in illa proprietate potest

Quatuor Prodi
nones militum ager

Prima
Secunda
Tertia
Quarta

capi dupl. Uno mō pūt est ablatui casus. et sic pōt ē vē
ra. qz est sensus q intellectus agēs est actu ens suba. i. p
suā subam. i. naturā. Alio mō accipit suba vt est nū ca
sus. et sic pōt iterū expōn dupl. vno modo fīm q substat
ia facit rem p se subsistentem. et sic intellectus agēs nō est
suba. Alio mō accipit pūt suba facit quācunq; essentiam
sue naturā cuūficiū pdicamēt. et sic erā qītas pōt dici
suba. Prīma tñ expo fīm quam suba est ablati casus ē me
lior et intenta in textu.

Arguit. si in aia eis simul intellectus agens et intellectus
possibilis. sequetur q aia eis sīl in acu et in potētia qd est
impossible. q intellectu agēt et in acu. et p intellectu
possibilis eis in potētia. Dōm q idem nō pē simul in
actu et in potētia fīm idē et respectu eiusdem. et hoc ideo.
q̄ cū potētia excludat actū et cōtra. p̄dictoria verificare
tur de eodē. Per h̄ ḡ dōm est q̄ q̄uis aia rōnalis sit sīl in
acu et in potētia. nō tñ respū eiusdē. q̄ respū spēi intelligi
bili. cū intellectus agēs faciat. et intellectus possibilis recipi
at spēs intelligibiles. tñ h̄ nō est fīm idē. q̄ h̄ cōtingit fīm
diuersas potētias q̄ sunt in aia. q̄ aia p intellectu agentē
est in acu. et p intellectu possibile est in potētia. Sile pē cē
in hoie cuius vna manus est alba et alia nigra. q̄ tūc vñ
hō in ordine ad idē. Ad albedinē est in acu fīm vna ma
nū. et est in potētia fīm aliā manū.

Arguit. ab uno inducibili nō fluūt potentie q̄ vna
sit in acu et alia in potētia. sed aia est cēntia inducibili.
Sed ea nō possunt fluere diuersae potētiae quārū vna est in
acu et alia in potētia. Dōm q cēntia aie rōnalis nō est
simpt̄ inducibili. tūc hoc in acu perfecto. i. nō est pur
actus. sed cū perfec̄tōe quā habet etiā sibi p̄ungit aliq̄ im
pfectio et potētialitas. Est em aia rōnalis immaterial. et
ex illa p̄t h̄ pfectōem. et sic sibi p̄uenit pfectio intellectus
agētis. sed ex ea parte est potētialis q̄ est creata in oīzōte
formarū. i. p̄iunctōe formarū supiōz immaterialiū et in
seriōz materialiū. Sicut em orīzō p̄iungit supiōz hemis
perū ad inferī hemisperū. ita aia rōnal h̄ aliq̄ de su
piōz formis. immaterialitatē. tūc aliq̄ de iferioribz. q̄
etiā p̄ungit materie p̄ informaōez. sic ale forme materia
les. et ex illo p̄tingit q̄ aia nostra nō est. p̄t intellectual.
h̄ rōnal. Itē aia dī. creata in vmbra intelligētē. i. in defec
tūlumis intelligētē. Ex oībz ḡhis sibi p̄uenit q̄ ex ea flu
at intellectus possibilis. q̄ sic h̄ in le aliq̄ potētialitas

Querit. vtrū intellectus agens sit idē in oībz. Dōm
q nō. Lūrō est. q̄ intellectus agens est potētia ipsi aie.
sic dicitur est. et p̄t̄ sīt̄ et accīs. sed accīs multiplicatur ad
multiplicatōez sui subiecti. q̄ etiā intellectus agēs multiplic
at ad multiplicatōem aia. sed in diuersis hoībus est alia
et alia aia rōnal. q̄ etiā aliū et alia intellectus agens

Arguit. intellectus facit vle qd est vnu. q̄ intellectus est
magis vnu. q̄ ppter qd vnuq̄dōz tale et illud magis. Di
cendit q̄ vle nō sīt̄ vnu ab intellectu subiectu. q̄ sic sub
iectet in intellectu. q̄ si sic tūc haberet vnitatē numeralez
ab intellectu. sīt̄ vle est vnu ab intellectu obiectu. q̄ obiect
intellectu sicut cognitū ab ipso. Iā mansellū est q̄ diuers
is intellectibz etiā nūero vel spē dīnibz p̄t obiect idē obie
ctū. et iō vle manet vnu nō obstante q̄ a diuersis intellect
ibz intelligat. sicut color manet vnu nō obstante q̄ a mul
tis videat. Et q̄ sic est vna spē intelligibl in oībus. tunc
bene seq̄ret q̄ etiā vnu intellectus in oībus.

Arguit. vbiūcūz est vna opatio ibi est vna potētia. sīt̄
oīs hoīes h̄t̄ vna opatioem circa assensum p̄incipiorū.
ergo h̄t̄ vnum intellectus. Dōm q̄ triplices est vnicas

seq̄ generica specifica et numeralis. Dōm est ḡ et vbiūcūz
est vna opatio numero ibi est vnu opans numero. q̄ ope
ratio cum sit accidentis habet suū numerū a subiecto seq̄ ex
ogante. sed vnitatis specifica non arguit vnitatem numeri
reali ipsius operantis. et illo mō plures homines habent
vna opationē circa assensum p̄incipiorū.

Querit. vtrū iste potētia inveniantur in substātiis se
paratis. Dōm q̄ non. et hoc ppter duplēm rōnem. q̄
rum p̄ma est. quia nos sumus quandoq̄ intelligentes in
actu et quandoq̄ in potentia. ergo oportet ponere potē
tiam actinā que ducat illā potentia passiuam ad actuū
sive separate sive a p̄ncipio creatōis intelligentes. et nō
sunt intelligentes in potentia. cum sint create simul cum
speciebus intelligibilibus. Secunda ratio stat in h̄. q̄a
intelligibilia a nobis naturaliter sunt tñ intelligibilia in
potētia. quia sunt materialia. ergo oportet esse vnuz in
intellectu qui facit talia intelligibilia actu intelligibilia ab
strahendo species a fantasmatibus. sed intelligibilia na
turaliter in substātiis separatis sunt immaterialia. cuī na
turaliter intelligentes et alias substātias separatas. et
p̄ consequens sunt actu intelligibilia. et sic non est necesse
in eis ponere aliquem intellectum qui faciat talia intelligi
bilia in actu.

Arguit. vbiūcūz est aliq̄d potens recipere. ibi est ali
quid potens facere. sed in substātiis separatis est aliquid
potens recipere. q̄ ibi erit aliquid potens facere species.

Dōm q̄ in substātiis separatis non est potentia nat
uralis ad fieri. quia talis potentia non ducit ad actum
et agens naturale. et sic non est naturalis. sed per agens su
pernatūre quod est deus. qui infundit intellectu subst
ātiāz separatarū species intelligibiles. Et simile est
dōm de intellectu possibili q̄stum ad immaterialia in no
bis. q̄ intellectus possibilis non est in potētia naturali ad
recipiendū materiale in se. sed solū in potētia obediē
ti. et ideo nō potest intellectus agens talia facere in actu.
Un p̄t̄ q̄ in substātiis separatis cap̄t̄ intellectus nō debet
p̄t̄ dici possibilis nec agens. nec etiā intellectus est in po
tentia ad recipiendū spēs. q̄ in principio haber illas. et p̄
consequens non est possibilis.

Arguit contra. intellectus agens est illuminare. sed in
substātiis separatis est illuminatio. q̄ in eis est etiā intellectus
agens. Dōm q̄ intellectus agens est illuminare fan
tasmat. hoc aut̄ nō p̄uenit substātiis separatis. cuī ibi nō
sunt fantasmat. q̄t̄ vnu angelus possit alii illumin
nare et facere cognitionem in eo.

Querit. vtrū necesse sit ponere in aia rōnali intellectus
agentem supposita opinione platonis. Dōm q̄ nō cu
ius ratio est. q̄ intellectus agens ponit ad hoc q̄ faciat
potētia intelligibilia actu intelligibilia. res em fīm vē
ritatem sunt a parte rei cuī cōditionibz induciuntur
sed ad hoc vt intellectus intelligat res oportet q̄ a talibz
conditionibz res absoluuntur. si ergo vniuersalia subsiste
rent a parte rei. iam vniuersalia essent actu absolta ab
istis conditionibz. et sic statim intellectus possibilis pos
set illas res intelligere.

Idem autem est fīm actum scientia rei. que
vero fīm potentia p̄t̄ prior in vno est: omnino
autem neq̄ tempore. sed non aliquando qui
dem intelligit. aliquando aut̄ non intelligit.

*Expositio
intelligendi atque
potest
potest*

Questiones

Postea Aresto posuit conditiones intellectus agentis. Inter ponit conditiones intellectus in actu. Et hoc idone videtur esse idem intellectus in actu et intellectus agens. Et ponit tres editiones intellectus in actu. quae sunt prima. secunda et tertia. Secunda conditio est intellectus in potentia in uno et eodem prius est intellectus in actu. sed ut et in diversis intellectus in actu est post intellectu in potentia. Tercia editio quod intellectus in actu subsistit in ipso intelligere. sic scilicet non quod intelligit et quod non intelligit. sed quod intelligit. Non extra textum prima editio est. quod scilicet solus habet de rebus quod intelligibiles sunt actu in intellectu. que species prius intelligi per terminum scilicet positum in prima editione cum ex lumine et ipsis speciebus resulteret scilicet sicut dicitur est. cum tales species intelligibiles sunt in intellectu sicut accidentes in subiecto. manifestum est quod species intelligibiles quod prius dicuntur scilicet per originem insunt eisdem subiecto cum intellectu in actu. Non sedem properatis est. quod in uno et eodem speciebus ab imperio ad pfectum a potentia ad actum. quod in eodem potentia procedat actum. et cum manifestum procedat de potentia ad actum nisi quod est in actu sic presupponit in alio aliquid in actu quo illud ducitur in actu quod prius fuit in potentia. Exempli gratia discipulus est prius in potentia ad scientiam quam in actu. tamen an potentia (quod est in discipulo) presupponit actu sciencia in magistro. Non tertia editio est. quia intellectus in actu est in ipso intelligere sive in actu intelligendi. sic manifestum est quod semper intelligitur. quod omne quod est quod est necesse est esse. Quod tamen considerandum quod iste conditiones vel possunt intelligi de intellectu in actu secundum quod est intellectus in actu primo. scilicet in habitu. et tunc est difficultas de terciorum conditionum. Sed dominus est tunc quod intelligere caput etiam habitualiter prout fecerit habere spiritum intelligibilem. et non accipit actualiter prout est viri spiritus intelligibili. Alio modo possunt iste conditiones intelligi capiendo intellectum in actu secundo. et sic apparet difficultas in prima conditione. potest tamen faciliter intelligi prima conditio. quod intellectus in actu. id est ipsius intelligere est etiam idem cum intellectu. sive enim accidentis in subiecto. Sicut etiam scientia rei scire distineta a spiritu intelligibili. Circa istud.

Queritur. quod modis possunt accipi intellectus. Dominus quod tribus modis. Uno modo accipit ut est possibiliter. et sic est in potentia ad species intelligibiles. sicut intellectus pueri primi natu non nondum habet usum rationis. et intellectus isto modo acceptus vocatur semper in potentia. Alio modo accipit intellectus secundum quod iam habet spiritum intelligibilem. et tamen non vertitur ea sicut est intellectus pueri docebentis. et iste intellectus potest dici simile in actu et in potentia est enim in actu quod habet speciem intelligibilem. et est in potentia ad usum et ad actum secundum. Et iste intellectus vocatur intellectus in habitu. Tertio modo accipit intellectus secundum quod viri spiritus intelligibili vel scientia sive vocatur intellectus in actu simpliciter. dictum est ergo quod iste conditiones prius intelligi tam capiendo intellectum in actu primo quam in actu secundo.

Arguitur. si intellectus est possibilis qui est in potentia ad recipiendum species intelligibiles. tunc sequeatur quod nullus adactus est in potentia ad recipiendum species intelligibiles. quia eas habet et per se non habet intellectus possibile. Dominus quis adulti habent alias species intelligibiles. tamen certe adhuc multis aliis. Et sic tenent intellectum possibiles quantum ad illas species quas non habent.

Sepatus autem est solum in se et vere est. et hoc

Tercij de Anima

solum immortale et perpetuum

Postea Aresto posuit conditiones intellectus agentis. Et intellectus in actu. Hic autem ponit editiones totius generis intellectus. Est sunt tres. prima est quod intellectus. secunda manifestatio intellectus est separatus. quod scilicet potest non vivere organismo corporeo. Secunda est quod intellectus est id quod vere est. id est propter se subsistere quod si non se habet esse etiam sine corpore. Tercia editio est quod anima est perpetua a parte post et incorruptibilis. Et illa tertia editio per sequentem primam editionem aut est secunda. Secunda est enim in phemonem humus liberum. quod si anima habeat aliquam operationem ab aliis corporibus. tunc erit separabilis a corpore. Quia ergo prima conditio. quod anima habet operationem ab aliis corporibus sequitur tertia editio. sive quod anima est incorruptibilis vel post tertiis editiones sequitur secunda. et hoc est in modo quod vere est. sicut post duplum exponi. Uno modo prout fecerit esse secundum et si ne adiungit. Alio modo prout vere est fecerit est semper. et tunc erit incorruptibilis. Quod autem iste textus non possit intelligi de intellectu capro propter potentiam potest sic ostendit. quod tunc secunda editio nullo modo pueniret intellectum. nullo modo enim vere est quod intellectus in potentia sic id quod vere est. sicut quod subsistit per se. ergo caput hic intellectus per animam intellectus.

Arguitur contra primam proprietatem. actus non potest separari a propria potentia. sed anima est actus proprius corporis. ergo non potest separari a corpore. Unde quod prius actus non separari a propria potentia sive materia secundum talis potentia manet propria materia illius actus. sicut non manet propria materia secundum quod pertinet operari forma. tunc forma separata. Unde per animam non separari a corpore tene dispositio. quod tamen corpus est propria materia animae rationali.

Queritur. utrum anima possit esse per se subsistens. Unde dicuntur. Luius ro est. quod siquid potest per se agere. hoc potest per se subsistere. sed anima rationalis potest agere sine corpore. ergo potest per se subsistere. Alio modo prout agere non potest esse dignum. quod esse ergo si aliquid potest agere sine corpore multo magis potest sine corpore. Unde prout agere non potest esse dignum. obiectum eius excedit materialis corporalem. cuius sit utrum quod est separatum a secundis editiis materiis aliis. Quod ergo quelibet potentia agere secundum secundum editio obiectum excedit materialis corporalem. etiam oportet potentiam materialis corporalem excedere. Si enim anima est composta ex aliqua re corporali. tunc non posset omnia corporalia intelligi. res igitur prius dictum est. Secundo probatur intellectus intelligibilis subitas separatas. quod extensis ultra corporis. et sic sua operatione non fit per corpus. Item tertio. corpe indisposito intellectus quodcumque pfectus intelligit et iudicat. quod non dependet in intellectu in sua operatione a corpore. sicut ergo cum operatione ei sit in corpore. ergo etiam essentia eius erit sine corpore.

Arguitur. hoc non est per se subsistens quod non est hoc aliquid sed anima non est hoc aliquid. ergo non est per se subsistens. Dividitur quod hoc aliquid accipit duplum. Uno modo propter quod subsistente sive tale subsistens sit naturaliter pars alterius sive non. et tunc anima rationalis est etiam per se subsistens. Alio modo accipit hoc aliquid per subsistente plerumque est plerumque subsistens. et sic anima rationalis non est hoc aliquid. quia naturaliter est per se hominis. sufficit ergo ad propositionem quod anima sit aliquid per se subsistens. quod incompletum in sua essentia. Et ideo semper habet remissum ad corpus. quod sit separata. Et adduntur aliquid quod anima per se remissum individualiter possum separata est a corpore. quod tamen dici non potest. cum relatio non sit principium individualitatis. Sed potest sic intelligi quod per se remissum ad corpus anima individualiter. quod anima individualiter potest remissum quam prius recepit existens in corpore quam separata retinet. et hoc est verius. Sicut enim corpora tripliciter

se habet ad figuracionem ita hinc se forme tripliciter ad individuationem. Sunt enim aliqua corpora que recipiuntur figurations per propriam operationem sicut corpora solidae siue durae ut lapis vel lignum. Altera corpora recipiuntur figuracionem ab aliis sicut liquida quorum est ista diversa quia in aliisbus corrupto figurante manet figura prius accepta sicut contingit in cera liquida que figura ad figuram vestis. Et fracto vase remanet figura. Altera sunt liquidae que non tenent figuram corporis figurante corrupto sicut vinum vel aqua non congelata. Sic tripliciter se habent forme ad individuationem quedam enim forme individuant se ipsi. scilicet se subsistentes sicut substantiae separatae. Altera foce materiales individuantur per hoc quod sunt in alio sicut in materia que habent istas differentias quia anima rationalis individuatur a materia et tenet eandem individuationem separata a materia. Vnde in materia corrupta. Altera autem forme naturales non manent individuae corrupta materia.

Arguit. anima non potest operari abs corpore. sed non potest separari a corpore. Autem probatur. quod anima non potest per se operari. quod qui est anima trasci de eam texere primo huius. Dominus quod duplices sunt operationes anime. Quedam sunt que coenuntur aie formam quod est sensitiva. sicut sunt sentire trasci et confidere. et sic verum est quod anima non potest separari omnes operationes sine corpore. Et hoc est quod de physis. qui est anima trasci de eam texere vel edificare. quod sicut trasci non potest nisi per organa corporis alia. si nec texere nec edificare. Altera sunt operationes aie. que coenuntur aie formam quod est intellectiva. sicut sunt intelligere et velle. et istas operationes habent anima separata a corpore et sine corpore.

Arguit. anima non intelligit abs corpore. sed non potest separari a corpore. Autem probatur. quod necessaria est quicunque intelligentie in intrinsecata speculari. Dominus quod anima accipitur duplex. uno modo per statu punctionis ad corpus. et sic non potest abs corpore intrinsecata intelligere. Alio modo accipitur anima formam quod est separata a corpore. et si potest intelligere abs corpore. et si non potest intelligere abs corpore. et si non potest separari a corpore. et post separationem et post separati onem haec una essentia. ideo habet unam operationem. quod operatio sequitur essentiam sed quod haec alium modum essendi in corpore et extra corpus. ideo etiam habet alium modum operandi. quod sequitur operationem correlative. ita modus essendi et modus operandi correspondunt.

Queritur. virtus anima rationalis sit incorruptibilis. Dominus quod sic et ratione est. quod omnis quod corrumperetur vel corrumperetur per se vel ad corruptionem alterius. sed anima rationalis nullo isto modo corrumperetur. ergo est incorruptibilis. Vtior probatur. quod forma per se subsistens non potest per aliud corrumperetur. quod non dependet ab alio. et quod ab alio corrumperetur. Nec etiam potest anima per se corrumperetur. quod quicquid pertinet alicui per se hoc est inseparabile ab eo. sed esse convenit animae et omnime per se cum sit actus. Et esse est inseparabile a forma. quod si esse separatur a forma. tunc forma non erit forma. sed corrupcio accedit ex hoc quod esse separatur ab aliquo. quod est impossibile separari a forma subsistente per se. nisi per annihilationem. Et si anima sit composta ex materia et forma. sicut quidam dicunt quoniam falsa adhuc anima erit incorruptibilis. quia illa suscepit formam est sine contrarietate in materia. et ideo non est principium corruptionis talis forme. Secundo. quia inveniuntur appetitus esse appetitus naturali formam quod cognoscit. sed intellectus et anima intellectiva naturaliter cognoscit esse sub omni differentiatione eius. cum eius obiectus sit universalis. quod abstra

hit ab hic et nunc et sic habens intellectum appetitus appetitus naturali semper esse. sed ille appetitus non est frustra agit necesse est animam esse incorruptibilem. quasi permanentem per omne tempus.

Arguitur. hominem et iumentorum idem est interitus ut dicit Salomon. ergo sequitur quod anima sit corruptibilis. Dominus quod Salomon loquitur in illo libro sicut contionator. id est aliquis loquens multitudinem. quia ergo in multitudine sunt multi fatui et multi sapientes. sic quandoque loquitur in forma sapientum. et quandoque in forma insipientium. dicit ergo istam positionem formam insipientium hominum sensualium. qui creditur eundem esse interitu omnium viventium.

Arguit. quod est idem principium illo est idem finis. iumenta et hoies eodem modo generantur. ergo etiam eadem corruptur. Dominus quod minor est falsa. quod non est eadem generatione iumentorum et hominum. quod generatio hois est complete a deo increante homini anima rationale. sed in animalibus generatio forme est complete ab agente naturali. quia virtus formativa iumenti potest effectu introducere animam ipsius iumenti in materiam. cu talis forma sit tota materialis. sed anima rationalis est forma immaterialis. ideo non inducitur per agens pure naturale. quale est semen humanum. quod non est eadem generatio hominum et iumentorum.

Arguit. omnis quod est ex nihilo est veribile in nihil. sed anima rationalis est ex nihilo. Et ratione. Dominus quod aliud est dicere de corruptibilitate et annihilabilitate. quod omnis creatura est in annihilabilitate per potentiam actualem perservans. quod sicut deus per suam potentiam creavit res litterae. ita easdem litterae perservantur. Unde si deus suam perservatorem abstraheret a rebus. tunc res tenderent in nihilum. Ex hoc non sequitur quod anima sit corruptibilis. quod corruptibilitas fecit appetitum vel potentiam in re corruptibili ad non esse. quam appetitum manifestum est anima rationale non habere.

Arguit. anima est actus. quod est corruptibilis ad corruptione subiecti. Autem probatur. quod quicquid aduenit alicui post suum esse. complete est actus eius. sed anima aduenit corpori quod corporis est complete per formam subalem embryonis. Dominus quod duplex aliud aduenit enti completo. Unus sic quod esse illud quod aduenit non coicatur subalteri cui aduenit. et sic actus aduenit suo subiecto. Alio aliud aduenit enti completo. sic tamen quod ei est coicatur subalteri cui aduenit. et sic anima aduenit corpori. Et ad hoc quod dicitur est quod corpus haec prima formam subalem embryonis. Dominus quod illa forma non manet aduenit anima. ut dictum est in principio huius.

Mouet Dubium
Non reminiscimur autem quod hoc quidem impossibile. passimus vero intellectus corruptibilis. et sine hoc nihil intelligit anima.

Quia physica dicit quod intellectus. scilicet intellectiva est id quod vere est incorruptibilis. sic removet vnu dubium. Nam anima separata a corpore habeat suas operationes sicut in corpore. Et vult quod duplices sunt operationes anime. Quedamque operationes anime quod exercet anima per organum corporale. sicut sibi videre audire et sic de aliis. et tales operationes non haec anima separata a corpore. quia deficit instrumentum quo fieret operatio talis. et hoc est quod dicit Arestoteles. quod non reminiscimur post mortem. Et ex hoc posset argui per locum a maior. quod si illud quod magis videretur inesse non inest. nec illud quod minus videtur inesse inest. sed superius sensus. scilicet virtus

Solutum

Questiones

terciū de Anima

cogitativa non potest habere suum actum post separationem a corpore. q̄ nec aliqua virtus inferior. Ille sunt operatio[n]es que sunt ab anima absq[ue] organo corporali. sicut sunt intelligere et velle. et tales operationes habet anima post separationem a corpore. et hoc est quod dicitur. Astro. q̄ intellectus qui separatur a corpore est impossibilis et sine organo corporali. sed intellectus passim. id est virtus cogitativa (que potest pati per corruptionem corporis) est corruptibilis cum corpore.

Arguitur. intellectus nullo modo est corruptibilis. q̄ male dicitur in textu q̄ sit corruptibilis. Dicitur q̄ intellectus capitur dupl[iciter]. Uno modo. p[otest] poterit intellectua que est in anima rationalem q̄ h[ab]ent. et sic intellectus est simpliciter incorruptibilis. Tuo modo accipit intellectus secundum similitudinem. p[otest] extenderis ad virtutem cogitativam. quia vocat sp[iritu]m intellectu non simpliciter sed intellectu passim. et sic intellectus est corruptibilis. Poteſt autem virtus cogitativa vocari intellectus ex duobus. Primo ex eo q̄ cognoscit sicut intellectus q̄ quis intellectus cognoscet via sicut virtus cogitativa singularia. Secundo. q̄ eius cognitio est secundum redudantiam intellectus. sicut patet in reminiscencia q̄ fit in quidam partculari recinatur. qd non fit nisi ei redudantia intellectus cum priuato est recinatur.

Arguitur. hoc reminiscens p[ro] morte. An probat in textu euangelio de ditate epulone qui habunt cognitionem suorum fratribus. q̄ est cognitione sensitiva. q̄ singularium. per eos abz[on]a ut dimittetur Lazarum renunciare ipsius de statu suo. g[ener]aliter.

Dicitur q̄ illa cognitione quā habuit diuines epuloni non sufficit per aliquam cognitionem sensitivam sed q̄ cognitionem intellectuas. q̄ species intelligibilis que sunt in intellectu suo retinunt illam habitudinem ad singularia quā prius habuit. cum diuines ille affectatus fuit ad suos fratres. sic q̄ sp[iritu]m intelligibilem potuit intelligere suos fratres etiam particulares q̄ alios hoies.

Querit circa h[ab]itudo aia separata possit cognoscere singularia. Dicitur q̄ sic. Pro quo sciendū q̄ duplices sunt sp[iritu]es q̄ vntur aia separata. quedam sunt sp[iritu]es intelligibiles infuse a deo. quod ideo prouert. q̄ oportet animam cognoscere ea ad que deputat secundum meritum vel demeritum. q̄ cognitione non p[otest] temp[or]aliter fieri p[er] sp[iritu]es hic acquisitos. p[er] istas q̄ sp[iritu]es infusos non solū aia cognoscere vle sed etiam particolare. non tamen oia particularia. sed solū illa ad que ordinatis talis aia. Quare aut p[er] istas sp[iritu]es cognoscunt singularia ideo est. q̄ iste sp[iritu]es intelligibiles infuse sunt similitudines ydearum existentiarum in intellectu divino. sed ille ydeas sicut sunt causae facient res secundum formam et materialia. sic etiam sunt principia cognoscendi res secundum formam. et secundum sp[iritu]em. et materialia. Undiu[er]sus. et sic p[er] singularia cognoscit p[er] tales sp[iritu]es. Sicut est de ydeas p[er]ceptis in mente artificis. q̄ secundum se representant rem artificiali et ex sua voluntate determinant idem ad particulares artificiarum. ita voluntas divina determinat sp[iritu]em intelligibilem infusum ad aliquam singularia secundum modum status illius cui talis sp[iritu]es infusa est. Ille sunt sp[iritu]es acquisiti in hac vita. et tunc est dicitur q̄ p[er] tales sp[iritu]es aia cognoscit directe vle. q̄ talis sp[iritu]es est imago rei vltis sive quod ditatis rei materialis. sicut dicitur est. Possunt tamen aie intelligere particulares p[er] tales sp[iritu]es. illa scilicet particula quā p[er] tales sp[iritu]es intelligibiles sive ymagines demonstrant. Et hoc contingit quatuor modis. Uno modo p[er] precedente cognitiones q̄ ille sp[iritu]es retinente ordine quē p[er] sp[iritu]es habuerit ad singularia. si q̄ talem sp[iritu]em quicunque applicavit ad fantasmata aliquarum singularium. tunc etiam potest illa singularia intelligere ad

que singularia p[er] sp[iritu]em in vita existens applicavit speciem intelligibilem. Secundo contingit per aliquam affectionem. q̄ per affectionem sp[iritu]es intelligibilis aliqualiter communigat inferioribus viribus et rebus singularibus. circa quas est affectio. et ideo habet tunc habitudinem ad singularia quā cognoscuntur per vires inferiores. Tercio modo contingit ex naturali habitudine. quia sp[iritu]es intelligibilis habet naturalem habitudinem ad hoc fantasma a quo sp[iritu]es intelligibilis est abstracta. et ideo per sp[iritu]em intelligibilem potest hoc singulare naturaliter representari. Quarto modo contingit ex diuina ordinatione. quia deus quādoq[ue] ordinat illam sp[iritu]em intelligibilem ad cognoscendū aliquod singularare determinatum sicut immaterialis sp[iritu]es intelligibilis ignis ordinat ad cognoscendum particularem ignem inferni vel purgatorij. Et sic solvuntur argumentū quo arguitur. intellectus est solum in aia separata. sed intellectus non cognoscit singularia. ergo aia post separationem non cognoscit singularia. Dicitur q̄ quis anima de senectute possit cognoscere singularia directe per sp[iritu]em intelligibilem. potest tamen ex quatuor causis iam dicitur etiam q̄ sp[iritu]em intelligibilem cognoscere singularia ad quod determinat talis species. et ideo determinatus cognoscit singularia per fantasma in hac vita q̄ p[er] sp[iritu]em intelligibilem post separationem. Ex hoc etiam cognosci potest quare aia non cognoscit oia singularia. q̄ ad oia singularia non determinat equaliter sp[iritu]es intelligibilis. ut dictum est.

Querit virtus potentie aie maneat in aia separata. Dicitur q̄ duplices sunt potentie aie. quedam sunt immateriales non existentes in organo corporale. et sunt tres. intellectus agens et possibilis et voluntas. et tales potentie manent secundum similitudinem ad singularia. Ille sunt potentie corporales anima se habet solum ut principium et non ut subiectum perfectum et completem. quia tales potentie sunt in corpore animato. tanquam subiecto. ut visus in oculo. et sic de aliis. Ex q̄ arguitur. destruendo subiecto aliquius accedit non p[otest] accidere manere secundum actum cum ergo corpus animatum destruatur quod est subiectum potentiarum. tales potentie non manent secundum actum. sed q̄ aliquid manet in suo principio secundum virtutem. ideo adhuc manent tales potentie in aia secundum virtutem. in signis cuiusq[ue] iterum aia significatur corpori statim efficiuntur tales potentie ex aia et corpore. ergo fuerint in aia secundum virtutem q̄ manent sicut in principio effectu.

Arguitur. omnes naturales proprietates manent manentes subiecto. sed potentie aie sunt naturales proprietates aie ergo manentes subiecto etiam manent potentie naturales q̄ sunt eius proprietates. Dicitur q̄ proprietates acceptur duplicitate. uno modo proprie[tes] et sic proprietates dicuntur forme que sunt ab aliquo subiecto et etiam proprie[tes] sunt in eodem subiecto. sicut visibilis est proprium hominis. et sic maior est vera et minor falsa. quia tunc potentie sensitiae non sunt proprietates anime et corporis. Alio modo accipit proprietates co[mun]iter secundum q̄ omne id dicuntur proprietates quod ex alio fluit sicut ex principio. quis hoc non sit completum subiectum eius. et sic maior est falsa et minor vera. tunc p[er] maiorem principium non manente proprietate nisi secundum virtutem. et hoc est.

Arestotelis

qd dicitur qd poterit sequitur fuit virtutē essentiā.

Arguit. memoria manet post (et non fuit actuū) separationē aīe a corpore, et memoria spectat ad potentiam sensitiuam. Qd potentia sensitiva manet. Dicitur qd duplex est memoria. s. sensitiva, et hec non manet post separationē aīe. qd est actus potentiarum sensitivarum. Alia est memoria intellectiva, et talis manet post mortem. Et si dicatur de gaudio et tristitia qd maneat in anima post separationē aīe a corpore. Dicitur qd gaudium et tristitia fuit qd manent post hanc vitam non signant passiones appetitus. qd ut sic sunt cū motu corporali sanguinis vel humoroz, qui motus ibi est non p̄t. cum oratione gana sensitiva deficiat sed accipiant gaudium et tristitia fuit qd faciat simplices actus voluntatis et sicut etiam in angelis est gaudium. s. in bonis angelis et in malis angelis est tristitia.

Querit. verum habitus scientie aq̄sitate maneat in anima separata a corpore. Dicitur qd sic. cuius rō est. qd hoc manet in anima separata qd non p̄t corrumpi. sed habitus scientie post separationē non p̄t corrumpi qd sp̄ manet. Dicitur p̄t. qd accidens corrumpitur dupl. vno. qd le a suo contrario. sicut corrumptur frigiditas in aqua a calore ignis. et sic habitus corrumptur non p̄t. qd non habet contrario nec fuit se nec fuit suas causas. fuit lumine et spiritu intelligibile. Alio accidens corrumpitur ad corruptionem sui subiecti. et sic non p̄t corrumpi habere. qd subiectum eius sc̄z anima est incorruptibilis.

Arguit. in anima corrumpitur sc̄ia qd est corporis iunctura. ergo si sit corrumpitur in anima separata. Dicitur qd dupl. p̄t habitus sc̄ie corrumpi. Uno modo quantu ad suā substantiam et sic corrumpitur p̄ falsam argumentationē. sicut enim p̄ syllabismū demōstratiū generat sc̄ia in anima. ita p̄ syllabū falso significatur corrumpitur. Alio modo p̄t sc̄ia corrumpi quantum ad vsum. et sic corrumpitur ex defectu fantasie. et sensu interiorum. Ut rūs aut horum inueniuntur in anima communica corpore. qd ipsa potest decipi p̄ falsam argumentationem. sic totaliter scientia in ea corrumpit. Item etiam anima potest habere defectum in sensibus interioribus. sed nullus isto modo potest contingere in anima separata. quia anima separata non vritur argumentatione. nec etiam habet modum intelligendi p̄ sensum ut dictum est.

Arguit. ex hoc sequeretur qd malus haberet p̄rogatiā aliquā vel dignitatē. quā non haberet bonus. Probatur sequela. qd cognitio de rebus est aliquid bonū. et spectat ad dignitatem. et tamen illam haberent anime damnatorum que male sunt. Dicendum qd non est inconveniens alii quē malū habere aliquā p̄rogatiā accidet aīn ipsum bonū. sed excellenter bonoz supra malos post separationē anime a corpore pluit in cognitione diuina. et illum habet bonoz supra malos. Est arguatur. ad minus damnatorum habent p̄rogatiā supra quosdam salvatorum. ut sunt phi-
damnati. Dicitur qd sc̄ia acquisita in damnatorum etiam cessat eis ad penam et non ad prerogatiā. qd cognoscētes res scientes se non habuisse bonum usum rerum. et ex hoc multipliciter punitur. Sic ergo salvatus omnia sunt ad gloriam etiam scientia acquisita. ita dānatis omnia sunt ad pe-
nā. etiam scientia acquisita.

Arguit. impossibile est duo accidentia numero differen-
tia esse in uno subiecto. sed in anima post separationem ins-
funditur sc̄ia. qd in ea non p̄t esse sc̄ia acquisita. quia dif-
funt enim numero. Dicitur qd sc̄ia infusa a deo post separa-
tionē aīe et sc̄ia acquisita. qd quisque possunt esse in eodē. tñ
distinguiuntur formaliter et specificiter. et hoc ppter differentiam
specierū intelligibiliuz. qd sp̄es intelligibiles infuse sunt in

Folio Ievij

sia fuit studiū ydearū existētiū in mente diuina. et ideo
p̄ illas sp̄es p̄t intelligere vle et singulare. sicut p̄t dēm
est. sed sp̄es acquisita non sunt illius nature.

Indivisibilium qdēm igit̄ intelligentia in his
est. circa qd nō est falsum. In quibus aut et falsum *Cetera possibilis*

iam et verū est. p̄positio qdām iam intellectuū.

est. sicut eorū que vnu sunt

Postq̄ Aresto. posuit p̄dītōes intellect⁹ possibilis. s. qd
ille intellect⁹ est impossibilis. et qd est imixt⁹ et qd est sine or-
gano corporeo. et qd ducit ad actum sp̄em et obiectū. Deinde
determinauit de intellectu agente et de ei⁹ p̄dītōib. etiam
de intellectu in actu et de cōtra aīa intellectuū. Hic p̄tter
distinguit op̄atores intellect⁹ possibilis. et p̄mo distinguunt
op̄atores. s. cōdītōes definitas de eis. Quo ad p̄mū vult qd est
duplex op̄ario intellect⁹. s. cōntelligentia indivisibilium sim-
pliciū apprehensio. Exempli gratia qd intellect⁹ noster in-
telligit hoīem aīal vel aliquod sile. Et ponit p̄dītōem isti⁹
op̄atores dicentes qd in ista op̄ario non est verū nec falsum. qd
p̄t dupl. intelligi. et vterq; intellect⁹ est ver⁹. Uno mo-
dū p̄t in actu ad obiectū. sc̄z qd in obiecto isti⁹ op̄atores no inue-
nit verū nec falsum sicut in obiecto sc̄e op̄atores. qd ve-
rū et falsum sunt in p̄positōe. Sicut p̄t intelligi. qd in actu ad
actū. sc̄z qd in actu isti⁹ p̄ne op̄atores no decipi intellect⁹.
sic qd in actu eius sit falsitas deceptōnis. sicut in actu sc̄e
op̄atores. nisi forte p̄ accidens. sicut p̄t dicitur est. Deinde
dit qd sc̄a op̄ario intellect⁹ est p̄positio intellectuū. p̄posi-
tio rerū intellectuū. Fuit enim p̄t dicitur qd intellect⁹
qndz sumitur ab obiecto.

Sicut empēdōclēs dixit vere multoz qdē
capita sine cervice germinauerūt postea p̄posi-
ta st̄ p̄cordia. sic et hec separata p̄posita st̄ ut assi-
metron et dyametros. et vt simetron et dyame-
tros. Si autē factoz et futuroz tpe eo intelligēs
et p̄ponēs. falsuz enim in p̄pone semp̄ est. et nāqz
si albū nō albo. aut si nō albū albo p̄ponit. con-
tingit autē et diuidentē dicere oīa. Sic ergo est
nō solum falsum aut verū qd albū cleon est. sed
et qd erat aut erit vnu. aut faciens hoc intellec-
tus est vnu quodoz.

Hic op̄at istas duas op̄atores ad falsam opinionem
empēdōclēs. et vult qd sic dicit empēdōclēs in sua op̄i-
tione qd in principio institutōis rerū erat. p̄ducta sine ger-
minauerūt multa capita sine cervicibz. et multa colla sine
pedibz. et sine cruribz. et postea amicticia regnante tales res
fuerūt ad inuicem p̄positae. et hoc ex casu et qd ea. que sunt
casualia. sunt sine ordine. ideo qndz fuit cum contingebat
qd partes ad inuicem nō p̄ponibiles. p̄currebant ad Ali-
tutionem. sicut caput capre cum pectoro hoīis. et sic talis
res nō p̄manis ppter hoc. quia non poterat generare sibi simile. Quando autē partes ex natura p̄ponibiles con-
currebant ad inuicem. tunc p̄positio talis manebat. sicut
quādo caput hominis p̄currebat cum collo hominis et

De operando Intel

*Que Popano
nes Intellectuū
Praia*

2a

Op̄io Empēdōclēs

Questiones

*Appurat operaciones
intellectus ad operationes
Empedoclis*

alii p̄tib. vñ ip̄e p̄cedebat q̄ in p̄ncipio essent b̄ouiḡte et vitigine. et alia p̄ media p̄tē vites et p̄ media parte boues. sed talia nō p̄mansiunt. Est igit̄ sūlūtudo ad istā opinionē. q̄z sicut fīm empedocles res sunt in p̄ncipio simili p̄tē. p̄ducere absq̄z p̄positione. ita etiā apud intellectū res accipiunt p̄mo simili et absq̄z cōpōne. et sicut postea res ad inicēlūnt p̄positio. quārū quedā compōnes sunt cōuenientes et quedā discōuenientes. et cōuenientes magis inesse. discōuenientes vero non manent. ita etiam apud intellectū fūnt p̄ponēs simpliciū. quārū aliquē s̄t cōuenientes. i. vere. et aliquē discōuenientes id est falle. et sicut discōuenientes non manent. sic etiā falsū nō est. Quā quis ista opinio sit falsa. tamē inducit nos in cognitioē nostrī intellectus. Et additur in textu q̄ intellectus nō sp̄cēponit ea que sunt in p̄nt. vt dyameter est simetrū vel dyametriū esse asimetrū. sed etiā facit compositionem cop̄ que sunt vel erāt. Et rō illius est. q̄z venias est p̄positio rei intellectre ad intellectū. Illa ārē propoſtio nō solū est eoz que sunt. sed potest esse eoz que erunt v̄l fureunt. Et q̄z compoſitio p̄portionis rei intellectre ad intellectū non est opus nature. sed ipsius intellectus. idē subiungit p̄hs q̄ illud quod facit vñiquodq̄ intelligibiliū compoſitio sez ex p̄pōbilib. p̄pōem. hoc est intellectus qui facit ex simili p̄tē vñ. s. q̄ compōem.

Queritur. que istaz sit vera. s. an ista. dyameter est simeter. vel dyameter est asimetrer. Dōm q̄ duplex est dyameter. s. dyameter quadrati. et talis est asimetrer. ab a quod est sine. et sin q̄ est con. et metros mensura. q̄si non cōmensurabilis sue coste. Sed dyameter circuli est simeter. i. cōmensurabilis figure v̄l linea circulari. Dicitur enim dyameter linea dividens circulū vel quadratum in duo equalia. talis enim linea est commensurabilis circulo. quātālis dyameter in circulo continetur a circulo cui septima eius partē. et sic circulus continet ter tūaz dyametꝝ et septimam eius partem.

Arguit. sunt tres operationes intellectus. q̄ male ponuntur h̄tē in dī. Dōm duplex. Primo q̄ p̄hs comprehendit tertia sub secunda. Ponit em. p̄ secunda operatione compōem et diuisionē. Sed est duplex p̄pō. s. categoriæ. et illa compō respicit secundam operationem intellectus. Alia ē compoſitio hypothetica. et illa respicit tertiam operationem intellectus. et sic compoſitio et diuisionē etiā p̄phendit tertiam operationē. Sed p̄ dici q̄ p̄hs ponit hic operationes intellectus. sed sylogeticus discursus. q̄ ponit p̄ tertia operationē. nō est. p̄pō. ie operatio intellectus. sed postius ipsius rōmis. et iō non ponit hic ab Areſto.

Querit. vtrū iste operationes repant in substantiis separatis. Dōm q̄ nō. et rō est. q̄ intellectus in substantiis separatis se h̄tē sicut intellectus noster in intelligēdo p̄ncipia et iō dicunt tales sub intellectuales et non romales. sed intellectus noster statim intelligit principia. sed ad conclusiones rōcinatur. q̄ ergo intellectus noster elicit rācōciando p̄clūsionē exp̄missi. sc̄itur q̄ iste operationes sunt in nostro intellectu. sed substantiae separate p̄pter virtutem intellectualis lumen intelligit simpliciū intuitu. i. intuēdo p̄ sp̄em intelligibilem aliquā rem cognoscē omnia illa que tali rei cōuenient sc̄ibit. et ideo intellectus separatarum substantiarum compatur v̄sui in nobis. et noster intellectus compatur sacru. q̄a p̄ v̄sum cognoscimus aliis qua sit. sed per tactum cognoscimus aliqua successiva. sic etiam intellectus noster cognoscit aliqua successiva que intellectus substantiae separate cognoscit simul.

terciū de Anima

Arguit ex hoc sequere q̄ intellectus noster esset p̄fectio. intellectus substantiarum separatarū. q̄ intellectus noster intelligit cū discursu. et sic habet una operationes ultra intellectum substantiarum separatarum. ergo est p̄fectio. Dōm q̄ aliud est dicere q̄ substantiae separate intellectū cum discursu et q̄ intelligit discursum. quia substantia separate bene intelligit discursum. sed nō intelligunt cum discursu. sicut enim dictrī est intelligit p̄clusionez simili p̄tē intuitu. sed nō intelligit istam p̄clusionez p̄ modū discursu. Et ideo q̄d perfectio est in nostro intellectu sez cognitio. hoc est in substantiis separatis. sed q̄d imp̄fectionis est in nostro intellectu. sez cognoscere euz discursu. hoc nō est in substantiis separatis.

Arguit. angelus cognoscit creature in deo vel in verbo diuino. ergo cognoscit cū discursu. Dōm q̄ sube separate bene cognoscit vñ in alio. sed nō vñ p̄ aliud discurrere aut est vñ p̄tē alius cognoscere. cognoscit enim sube separate creature in verbo diuino. sicut in quodam speculo eternitatis. non aut dī aliquis discurrere q̄ videt aliquid in speculo.

Arguit. an demonib̄ est experientia. ergo est ibi aliquē discursus. Dicēdū q̄ ista locutio est similitudinaria. q̄ experientia p̄pō accepta spectat ad cognitionem sensuī. que non est in demonib̄. dictrī ut experiri. quia p̄ suam cognitionem intellectua p̄parant p̄sentia ad futura fīm q̄ futura cōter euenire p̄suerunt. Et ex hoc q̄dē eleiunt de futuro sicut in p̄terito factum est. ita autē cognition non est p̄ discursum. q̄d nō cognoscunt p̄sens ex p̄terito. sed cognoscunt p̄sens sic se habere ex hoc q̄ in p̄terito sic factum est.

Indivisiſible autē qm̄ duplī potentia aut actu est. nibil. p̄b̄het intelligere indivisiſible cū lōgitudinem intelligat. Indivisiſibilis enim actu aliter est et in tpe indivisiſibili. Similiter em tēpus dīvīſibile et indivisiſible lōgitudini est. Hō em est dicere aliquid in medio intelligere vtrū q̄. Non em est nisi dīvidatur. sed aut potentia seorsum. aut vtrūq̄ intelligens dimidiorum dīvidit et tempus simul tunc. aut in longituſine. Si vero est sicut ex vtrīq̄ et in tempore est quod in vtrīq̄

Postq̄ Areſto. distinxit duas operaciones intellectus. hic p̄mo determinat de veraq̄ operacione. et p̄mo de intelligēta indivisiſibili. secundo de p̄positio. et q̄ intelligēta indivisiſibili. um est p̄mo operatio intellectus. idē Areſto. p̄mo distinxit quod modis dīcēt indivisiſibile. vt sez seiaq̄ q̄o indivisiſibia intelligātur. Dicēt ergo indivisiſible tripli. Uno modo dīcēt aliquid indivisiſibile p̄mutare. q̄ sez est vñ sicut continuum. vt vna longitudo actu inclusa. et talis longitudo potest dupliciter capi. Uno modo fm suam rotatitatem. et sic intelligitur intellectu indivisiſibili et indivisiſibili tempore. Alio modo acceptur fm partes longitudoſis segregatim. et tunc intellectus intelligit eam propter et dualibilitatem in tempore divisibili.

Arguit, omne p̄tinuum est diuisibile. q̄ in eō uenitēter dicit q̄ cōtinuum sit indiuisibile. **O**dī q̄ p̄tinuum capi tur dupl. Uno mō fīm suā p̄p̄ia naturā. et sic omne cōti nū est diuisibile in semp diuisibilita. Altero mō capiſ p̄ti nū p̄ p̄tōem ad intellectū. et sic cōtinuum ē indiuisibile q̄ hoc p̄tinuum intelligit p̄ modum vni. sed vnu fīm q̄ h̄mō habet rōnem indiuisibilis.

Nō autem non fīm quātitatem indiuisibile est sed sp̄e. intelligit et idiuſibili tempore et idiuſibili aie. Scōm accidēs autē et nō inq̄stum illa diuisibilita. quod intelligit. et in quo tempo re. sed inq̄stum indiuisibilita. Inest autē vtic bis aliquid indiuisibile. sed forte nō separabili. quod facit tempus vnum et longitudinem. Et hoc similiter in em̄ est et cōtinuo et tempo re et longitudine.

Hic ponit scōm modū indiuisibilitatis dīcēs q̄alī quid est indiuisibile fīm sp̄em. et p̄tingit in illis in q̄bus multa cōgregant ad vnu sp̄em. sicut m̄ltē p̄es essentia les i hōi colligunt vnu naturā humana. Dōrest autē ista sp̄es quādoꝝ esse naturalis. sicut dīctū est de hōi et quādoꝝ artificialis sicut domus. At tertiū istud in diuisibile intelligit a nobis sūl et in tempore indiuisibile inz q̄tūn in tali indiuisibili est sp̄es. in qua intelligit om̄ia que p̄cialiter in sp̄e colliguntur. Neaber. q̄ iste modus sūltudinem ad p̄mū modum. q̄ sicut in indiuisibili p̄mo mō ē vnitas quātitatis. ex qua sumit vnitas intellegendi. q̄ s̄z sūl intelligit. ita in indiuisibili secō modo est vnitas specifica. ex qua sumit vnitas intelligēdi.

Arguit. relatiū sūl intelligit enī suo correlatiuo. et enī sunt diversaz sp̄ep̄. que p̄m̄ sūl intelligi. **O**dī q̄ in tali intellectione p̄ncipaliter intelligit relatiū et hoc per sp̄em intelligibile relatiū. et correlatiū cognoscit solum per modum termini. et non p̄ncipaliter. Hęc sic vtic verum est q̄ non possunt due species sumul intellectuē p̄ncipaliter.

Punctum autē et omnis diuisio. et sic indiuisibile monstrat sicut p̄matiō. et simil' ratio in alijs est. ut quomodo malū cognoscit aut nigrū. cōtrario em̄ aliquo modo cognoscit. Oportet autē potētia esse cognoscēs. et esse in ipso. Si vero alicui non inest cōtrariū ipm̄ cognoscit seipsum. et actu est et separabile.

Hic p̄met tertiu modū indiuisibilis dīcēs. q̄ tertio mō. aliquid est indiuisibile negative. sicut punctū. qdē omnino indiuisibile. et istud indiuisibile manifestatur in intellectu sicut p̄uatio. p̄uatio autē cognoscit ex habitu et sic istud indiuisibile cognoscit ex cōtinuo cui est p̄uatio. Sic etiā intellectus nōst̄ est cognoscēs vnu cōtrario p̄ alterum. et ex hoc manifestū est q̄ intellectus nōst̄ est cognoscēs in potētia. q̄ ē in potētia ad vnu cōtrario. qdē nō h̄z. Si autē est aliqua potētia q̄ nō cōnoscit vnu contrariū p̄ alterū. sed per seipsum. i.e. suaz

potentiā cognoscit vnu cōtrario. tūc talis potētia est penitus in actu. et oīno separata a potentialitate. et talis ē intellect⁹ diuin⁹ qui p̄ leipm̄ cognoscit oīa. et iō in suo intellectu nulla est potentia. nō autē est si de intellectu substantiarū separatur. q̄ t̄uis intellectus capiſt in actu p̄ p̄tōem ad intellectū nostrum p̄ter sp̄es ipi cōcreatas. nō t̄i simpliſt ē in actu. sicut intellectus diuinus q̄ intelligit oīa in sua essentia et vnicō actu.

Arguit. deus etiā cognoscit mala p̄ bona. q̄ sequitur q̄ in deo sit aliqua potētia. **O**dī q̄ p̄p̄ie loquēs de deo non cognoscit mala p̄ bona. sed cognoscēdo se cognoscit oīs alias res cū oīb̄ cōditōib̄ eaz. q̄ ḡ in rebus creatis existentib̄ sit multi defect⁹. q̄ dīctū mala in iōis rebus. iō etiam deus s̄l cognoscēdo res cognoscit malū in rebus. sed nō cognoscit malū p̄ bonū.

Queritur. virtus intellectus nōst̄ prius intelligat diuisibile vel indiuisibile. **O**dī q̄ indiuisibile capitur tripliciter. sicut dīctū est. Capiendo ḡ indiuisibile p̄mo et secōdo modis. tunc p̄us intelligit indiuisibile q̄d diuisibile. s̄z si accipiat indiuisibile tertio mō. tūc p̄us intelligit diuisibile q̄d indiuisibile. Rō p̄m̄ ē duplex. P̄m̄ in a est. quia p̄ aliquā potentia p̄us cognoscit oblectus potētia q̄d id quod h̄at ordinē ad obiectū. sed indiuisibile p̄mo et secōdo modis cadit sub subiecto nostri iō intellectus. qd̄ est q̄ddicas rei materialis. indiuisibile autē tertio mō solū cōungit obiecto. q̄ p̄iungit continuo. Secūda rō est. quia vnu quādoꝝ est cognoscibile fīm q̄ habet esse ex indiuisibili p̄mo mō. q̄ h̄z cognoscit ex eo. et sic posterius cognoscit indiuisibile tertio mō. q̄ cognoscit ex indiuisibili p̄mo modo.

Arguit. p̄es diffinitoris cognoscit p̄us q̄d diffinitorū. sed indiuisibile tertio mō est p̄ diffinitoris indiuisibilis. sicut pater de linea. cui p̄ diffinitoris ē p̄pus etū. q̄ p̄us cognoscit q̄d indiuisibile p̄mo mō. **O**dī q̄ linea accipit dupl. Uno fīm se et absolute. et sic pūctū nō est de rōne linee. q̄ infinitas non repugnat linea fīm se accepte. sed in linea infinita nō sūt puncta terminantia. Altero mō accipit linea fīm q̄ est recta et finita. et sic duo pūcta sit de rōne illius linea. Dicīt notanter (re et finita) q̄ de rōne linea circularis finite nō ē terminari duob̄ punctis. q̄ linea circularis nō claudit pūctus. vnu p̄z q̄ pūcta nō sit de diffinitoris linea. q̄ etiam non cognoscunt prius q̄d linea.

Arguit. terminus cōmūnis est de rōne cōtinui. s̄z pūctus ē terminus cōtinui. s̄z linea. q̄ est de rōne linea. **O**dī q̄ t̄uis pūctū cōtinuū sit de rōne linea. tamē hoc pūctū non est in actu. sed solū in potentia. et iō nō habet hoc pūctū rōdem indiuisibili fīm actu. q̄a acī tu nō est. Si enī in pūcto p̄tinuum fieret diuisio nō resūtare vnu pūctū. sed duo puncta.

Arguit. indiuisibile sunt principia diuisibilium. sed p̄us cognoscimus principia q̄d principiata. ergo indiuisibile p̄us cognoscunt q̄d diuisibile. et sic indiuisibile tertio mō est p̄us cognoscibile indiuisibili p̄mo mō do. **O**dī p̄mo ad minorem q̄ duplex est modus cognoscendi. s̄z quo ad nos et quo ad naturam rei. Quo ad nos. tunc principia nō p̄us cognoscunt q̄d principiata. sed potius ipa principiata. t̄uis quo ad naturam rei principia p̄us cognoscant q̄d principiata. Secūdo dicēdū ad maiorem q̄ indiuisibilita nō sunt sp̄es principia cognoscendi p̄orum diuisibilium. sed potius econtra. q̄a indiuisibilita p̄mo et secōdo modis. que sunt tamen

Questiones

aliqualit diuisibilia sunt pncipia cognoscendi indiuisibilis. qd nullo modo est diuisibile. sed indiuisibilis tertio modo.

Sic ecōtra est verū scz qd diuisibile est pncipiū cognoscendi indiuisibile. sicut habitus est pncipiū cognoscē

Dīvinationem.

Arguit. omnis cognitio fit per assimilatōem cognoscētis ad cognitū. sed indiuisibile tertio modo est magis simile intellectui nostro. qd magis cognoscit qd indiuisibile pmo v'lsecūdo modo. Dōm qd duplex est sūltūdo. quod quedā est sūltūdo fīm naturam. t talis nō est pncipiū cognitōnis. sicut em̄ sunt magis sūltūdo indiuisibile tertio modo. t intellectus t omnia immaterialia sūltūdo sūltūdo intellectui. Alio modo aliquid est simile alterius pncipiū cognitōnis. sicut em̄ sunt magis sūltūdo indiuisibile tertio modo. t intellectus est magis simile indiuisibili pmo t secūdo modo. quia noster intellectus habet similitudines illorum indiuisibilium. sed non potest intellectus noster habere apud se similitudinem indiuisibili tertio modo. qd hoc indiuisibile cognoscit ex indiuisibili pmo modo.

Stautem dico quidem aliquid de alio sicut affirmatio vera est aut falsa omnis intellectus autem nō omnis. sed qui est ipius qd est fīm hoc qd aliquid erat esse venus ē t nō aliquid de aliquo. sed sicut videre propriū verū est. Si aut homo albū aut non. nō verū semper sicut se habent quecunq; sine materia sunt.

Postq; Areto. determinauit de pma opatiōne intellectus. s. de apprehensione indiuisibilium. quo modo scz talia indiuisibilia cognoscantur. **N**ec ppter declarat de secunda operatione intellectus. **O**c. dt. qd secunda opatio intellectus est sicut dicio. id est sicut affirmatio vel negatio. qd intellectus est aliquid de aliquo. t hoc contingit quandoq; vere quandoq; false. t ideo ille intellectus potest in se habere veritatem et falsitatem. sed intellectus quātum ad primā operatiōnem. que ē ipsius quod qd est fīm qd huiusmodi qd est verus. Et rō est. qd intellectus in prima operatiōne non componit aliqua ad inuicem. sed in compositione est verū vel fallūm cōpositōnis. nō aut in simplici apprehensione.

Arguit. intellectus in pma opatiōne non est verū ergo quod dicunt est fallūm est. Antecedens probat. quia veritas est in secunda operatione intellectus. scz in compositione et diuisione. vt dicitur in primo persher menias. sed in prima operatiōne non est talis compositione. Dōm qd est triplex veritas. Prima ē veritas enīs. t illa ē in ente sicut in subiecto. fīm qd ens referit ad intellectū a quo talis res depender. t tuncens t verum nō distinguunt nisi fīm rōnem. Alia est veritas assimilatōnis. t tunc veritas est in potentia fīm qd assimilatur suis obiectis. Unde visus dicitur verus quād in se habere speciem sensibilem vel visibilem illius quod per visum percipitur. Illis ergo duobus modis intellectus potest esse verus in prima operatiōne. Potest enim esse verus pmo modo. quia est ens. t etiam secūdo modo. quia potest in se habere similitudinem sui obiecti. Tercia est veritas cōpositōnis. t illa est in propōsiōne vel enunciatiōne vel cōpositōne concepta sicut in sub-

terciis de Anima

lecto. t quia compositio spectat ad secundā operationē intellectus. sic psequēter dicere possumus qd talis veritas sit in secunda operatione intellectus. nō prie subiectū sed obiectū. quia est in obiecto secūde operationis. **E**xempli grā. nos dicim⁹ qd illa pproposita sit vera. homo est animal. ex hoc scz. quia est debita habitudo rerum concepterū ad inuicem in secunda operatione intellectus. t sic ppositio vocalis est vera et eo qd est debita habitudo rerum faciatū per terminos in ordine ad conceptōem intellectus. **O**c. de illa veritate loquens Areto. sexto metaphysice dt. qd verum t falsum sunt in anima. Sicut em̄ bonum t malum accipitūt per comparationem ad appetitum. ita verum t falsum accipiantur per comparationē ad intellectum.

Ostium cōsiderandū qd omnis veritas quād modo potest dici esse in intellectu. sicut in dijudicāte v'l cognoscēt. Loquendo em̄ de veritate incompletorū. sicut de veritate pmo modo accepta. tūc veritas est in rebus sicut in subiecto. quia in illo est veritas qd denotatur verū. sicut illud dt. alibi quod in se habet alteridē. sed res denominat verā. ergo veritas reperit in rebus. veritas tamen non est in tali re nisi qd cōparationem ad intellectum. non quenctū. sed ad ilium intellectū a quo res depender. Unde naturalia sunt vera p cōparatiōnem ad intellectū diuinū. quia depēdet ab intellectu diuino. Sed artificialia sunt vera veritate entis p cōparatiōnem ad intellectum nostrum. quia intellectus noster est principium rerum artificialium.

Arguit. intellectus noster est supra tempus. ergo nō est aliq; opatio pma secunda vel tercia. Dōm qd opatio intellectus pti capi dupl. Uno modo ex gre obiectū. t sic nō mensurabitur. qd ei⁹ obiectū ē v'l. qd ē vbl qd t sp. Alio⁹ accipit ex gre accus. t tunc adhuc accipit dupl. Uno modo fīm qd talis actus absolute referit ad intellectū. t tunc iterum nō est mensurabilis tempore. qd tunc intellectus potest operari circa sua intelligibilia ē instanti. sicut contingit in substantiis separatis. Alio modo accipitur accus intellectus fīm qd est cum fantasmatibus. er sic accus intellectus est in tempore continuo. t hoc ideo. qd fantasmatā sunt corporalia er in organismis cor poralibus. quia visus talū fantasmatū sit in tempore continuo. t ideo in substantiis separatis quellit res (cui⁹ spēs ē apud intellectū sub separati) intelligit in instanti. Tenerū tñ est qd plures nature. id est spēs rerum non intelligunt in uno instanti. sed in plurimo instantib; in tpe discretō sibi succedentib;. t ideo mensurantur intellectus etiam substantiarum tpe discretō. t sic dicit beat⁹ Augustinus. qd deus mouet subā spūalem qd tempus. s. discretū t non continuum.

Idē autem est fīm actum scientia rei. que vero fīm potentiam tempore prior est in uno. omnino autem neq; tempore. Sunt enim ex actu ente omnia que sunt.

Hic Areto. resumit id quod prius dicitur est de intellectu t actu. t vult qd scientia in actu est eadem cum re scia. t qd scientia in actu est posterior tempore scia in potentia. sed simpliciter t in diversis scientiā in actu est prior scientia in potentia. Et illa exponenda sunt sicut prius expōsta sunt.

Querit ad quid virilio sit resumptio aliquorum dictionum. Dicunt ad tria. Quo modo ut melius intelligantur prius dicitur et posterior intellectui imponatur Secundum quod est in resumptione plura additum est prius fuisse dicendum. Tercium quod in resumptione prius dictum aliqualiter corrigatur.

Queritur vera tres sunt operationes intellectus. Dicunt quod sic si intellectus extendat ad rationem eo modo quo est in hominibus. Si autem capiat in intellectus precise finem et regis in substantiis separatis. tunc iste operatio non inveniuntur in intellectu. Et quo sumitur causa quaerere in nostro intellectu iste tres operationes inveniuntur. quod intellectus noster ex statu sue incrementum est imperfectus. Et oportet quod via multis operacionibus ad hoc et persequatur perfectam cognitionem de rebus. sed in intellectu perfecto quantum habent substantie separate non oportet tam multipliciter operationes ponere. quia per unam perfectam operationem habent cognitionem de rebus.

Arguit. intellectus noster non potest solum plura intelligere. ergo non est aliqua tercya operatio intellectus. Dicendum quod intellectus huius multiplice operationem ut dicimus est. In prima ergo operacione intelligit simpliciter aliquid unum. sed in secunda et tercya operationibus quis ibi intellectus intelligit plura. non in intelligit plura per modum plurius. sed per modum unius. quia in secunda operatione intelligit plura finem et quantum in una ratione proponit. sed in tercya operatione intelligit multa finem et illa multa sunt unius syllogismi discursus.

Arguit. intellectus in prima operacione potest per plures intelligere. ergo male dicit quod non potest plura intelligere. Non probat. quod plures species intelligibiles sunt simili in intellectu. ergo intellectus potest utri pluribus speciebus intelligibilibus. Proba. quod habitibus videntur quantum volumus tertio ethico. Dicunt quod quis in prima operatione intellectus possimus utri pluribus speciebus intelligibilibus successisse non tamen simul. Et ratione istius est. quod sicut in possibile est idem corpus disponit in diversas figuram et tamen figure non opponuntur ad invicem. ita etiam est in possibile quod intellectus noster utatur sicut plures speciebus intelligibilibus quod quis tales species intelligibiles ad invicem non opponantur in essentia. est tamen repugnans etiam ad usum diversarum species. cum species intellectus intelligibles eorum non sunt perfecte in actu. sed solus sunt in habitu. et ideo non repugnat intellectus habere plures species. sed utrum simul multis repugnat.

Arguit. in prima operacione intelligimus superiora et inferiora que sunt multa. Dicendum quod superiora et inferiora sunt idem realia. et ideo non intelligimus in prima operatione intellectus per modum plurimum. sed per modum unius. Et ideo intellectus noster intelligit quidditatem rematerialis que comprehendit superiora et inferiora. sed per modum simplicis intelligentie in quantum omnia illa sunt unum diffinientur.

Querit quae ista operationes sunt perfectior. Dicendum quod perfectio in aliquo lumen potest dupliciter. Uno modo quantum ad modum operandi. et sic prima operacio est perfectior. quia per illam operationem intellectus noster conuenit cum intellectu separatarum. Alio modo capitur intellectus quantum ad rem intellectam. et sic tercya operacio est perfectior. quia per illam intelligimus principia et conclusiones. et illa operatio presupponit alias. sicut perfectio presupponit imperfectum. et totum presupponit partem. sicut ergo tertius est perfectius suis gressibus. sicut etiam tercya operacio est

perfectior et dignior ex parte obiecti alijs operacionibus intellectus ergo etiam precedit alias.

Querit. utrum ratione et intellectus sint una posita. Dicendum quod sic. quia sicut se habet in operi et quiete in rebus naturalibus. ita se habet intelligere et ratione in intellectu. sed moneri et desiderare spectat ad eandem positionem in rebus naturalibus. Et etiam intelligere et ratione in intellectu habuimus. Ostendit enim una posita per quam lapis mouetur deossum et quiescit deossum. sic etiam est una potentia per quam in intellectu noster intelligitur id est simpliciter apprehendit veritatem et rationem. id est procedit ab uno in aliud. Et ex hoc per quod sub separata non ratione. cum operatio est intellectualis sit perfecta. sed nostra operatio intellectu aliis est imperfecta.

Arguit. anima nostra conuenit eis substantiis separatis in ratione ergo sub nomine separatae sunt rationales. Unde cedens per quod illa que conuenit in aliqua forma habent aliquam formam. sicut paucitudo in albedine habet albedinem. Dicunt quod ratione capitur duplex. Uno modo sicut primam et secundam operationes. et sic rationale anima rationali conuenit eis substantiis separatis. quia illae operationes inveniuntur in substantiis separatis sicut in anima rationali. Alio modo capitur ratione sicut operationem et sic differunt intellectus noster per rationem a substantiis separatis quia substantiae separate non habent rationem. intellectum sicut secundam operationem.

Arguit. ergo per intellectum anima paucitudo cum substantiis separatis et discouente. Dicendum quod hoc non est inconveniens gratia diversarum operationum. quia intellectus paucitudo cum substantiis separatis quantum ad duas primas operationes. et discouente quantum ad secundam. Et est simile de albedine imperfecta que albedo imperfecta est principium conuenienti cum albo perfecto in quantum est albedo. et sic est principium discouendi cum albo perfecto in quantum est albedo imperfecta.

Videtur autem sensibile ex potentia existere sensu situatio acti agens. non enim patitur neque alteratur. Unde hec alias species motus. motus enim in perfecti actus. simplicitate autem actus aliter est quam perfecti.

Postquam Aresto. determinavit de intellectu possibili et intellectu agente. et de operationibus intellectus possibilium. Hic autem determinat de intellectu per operationem ad sensum. Et primo ostendit quod reducat sensum ad actum. Secundo assumulat illum motum ad motum quoniam intellectus ducit ad actum. Et facit hoc quod ad obiectum. Quo ad primus vultus et subtile dicitur est de posita ad actus alteratos proprieates. Unde sentire non est motus qui est actus imperfecti sicut determinat de motu in tertio phisicorum. sed sentire est motus qui est actus perfecti id est ipsius sensus facti in actu per speciem sensibilium. Ex quo potest colligi et motus capitur duplex. Uno modo per prius. sicut diffinit tertio phisicorum. et tunc motus est actus existentia in posita et illum motum vult Aresto. hic excludere. Alio modo capitur motus pro qualunque operatione. sicut dicitur deus mouet se ipsum quia intelligit se ipsum. et illo modo sentire est motus. quia sentire est quoddam operationem que sit per sensum motum a sensibili.

Questiones

Sentire quidē igit̄ sile est ipsi dicere solum et intelligere. Lū aut̄ delectabile aut̄ triste. aut̄ affirmans aut̄ negans, pseq̄ itur aut̄ fugit. et ē delectari aut̄ tristari. agere sensitiva medietate ad bonum aut̄ malum. inquātum talia et fuga aut̄ et appetitus. hec que s̄m actū. et non alter⁹ appetitū et fugitiū. neq; ab inuicē neq; a sensu. sed esse alterū est.

Hic q̄silat morum intellectus ad motū sensus. At p̄mo ponit duas conuenientias. secūdo duas drās. Prima p̄uenientia est. q; siens sensus p̄mo apprehendit sensibile absolute. ita intellectus p̄mo apprehendit intelligibile absolute. et hoc in p̄ma op̄rōe intellectus sc̄da est. sicut ad apprehensionē sensus sequātur delectatio et tristitia. et post delectatōem et tristiciā fit fuga v̄l. pseq̄ ret sensare ita etia in intellectu. quia intellectus solum aliquid prosequitur vel fugit postq; affirmavit v̄l negavit id est postq; gnouit aliquid p̄ modum veri vel falsi. Se cūdo est duplex differentia. Prima est. quia sensus nō se querit vel fugit aliquid nisi post appetitū delectatōis vel tristie. sed intellectus immediate post apprehensionē fugit vel. pseq̄ aliquid absq; media delectatione vel tristicia. Secunda ratiō istius est. quia intellectus intelligit bonum v̄l quod est simp̄l. bonum. et ideo immediate prosequitur vel fugit. sed sensus est circ̄ a bono particularē quod nō prosequitur nisi delectet. nec fugit nisi tristet. Secunda differentia est quia hoc quod intellectus affirmat v̄l negat. est bonū simp̄l. sed illud qd̄ sensus prosequitur vel fugit est bonū p̄cūlare. Et quia Aresto. v̄sus est istius terminis delectari et tristari. ideo diffin̄ illos dicens. q; delectari et tristari est agere quadam medietate. sc̄tis sensu ad bonū v̄l ad malū. sc̄t s̄m sensum. p̄mūm que est q̄dam medietas vel centrum omnium sensuum exteriorum. Et si dicat delectari et tristari spectat ad appetitū. Dicitū q; delectari et tristari p̄nt capi dupl̄. Uno mō ex parte obiecti et spectat ad virtutē appetitū sui. p̄cūlē. quia habent p̄obiecto bonum v̄l malum. Alio modo copiunt delectari et tristari ex p̄organis et sic specitant ad sensum cōmē. q; v̄tus concupisibilis est in sensu cōmī. sicut in organo ut infra patet.

Intellective aut̄ aīne fantasmatā ut sensibilia sunt. cū aut̄ bonū aut̄ malū affirmat aut̄ negat. et fugit aut̄ pseq̄ ppter quod nequā fantasmatā intelligit aīna.

Hic compat Aresto. pseq̄ ceterū intellectū ad sensū ex parte motū v̄trūq;. Et vult q; sicut se h̄z motū in intellectus ad intellectū. ita motū sensus ad sensum qd̄ potest dupl̄ intelligi. Uno mō sic. quia sicut sensibile est obiectum sensus. ita fantasma est obiectum intellectus. qd̄ est verum loquendo de obiecto remoto. quia fantasma est obiectum remotum intellectus. et quiddit. rei materialis est obiectum propinquum intellectus. Alio mō sic exponit q; sicut sine sensibili nō fit sensatio. ita sine fantasmate nō fit intellectio. Et istū intellectū magis pseq̄

tertijs de Anima

Aresto. in textu. Prīmū em̄ intellectū ponit Aresto. p̄sta in textu ibi (Quoniam aut̄ p̄ter res) Concludit q̄ ex his Aresto. q; aīa nequāq; intelligit sine fantasmatā.

Querit. quorū p̄t illa. p̄p̄ intelligi (nequāq; intelligit aīa sine fantasmatā) Odm̄ q̄ dupl̄. Uno aīcedēter sic sez quia nō intelligit intellectus nisi antecedenter moueat per fantasmatā ex quib; fantasmatib; resultat sp̄s intelligibilis ad intellectū possiblē. Odi lum intellectū Aresto. hic pseq̄uitur et incedit. Aliō potest intelligi q̄ intellectū nō intelligat sine fantasmatā p̄n̄. quia sc̄t postq; intellectus habeat speciē intelligibilem. tunc adhuc necesse est in visu talis specie se refleccere vel cōuertere ad fantasmatā. Odi istū intellectus ponit Aresto. postea in textu. vbi dicit. q; cū intellectus speculator. i. intelligit rem necesse est sicut intellectum aliquod fantasmatā speculatori.

Sicut em̄ aer pupillam h̄mōi fecit. ip̄a aut̄ alter⁹. et auditus s̄l̄. sed ultimū vñū et vna me dictas. esse aut̄ ip̄i plura quo autem discernit. quo differt dulce et calidum. dictū est quidē et prius dicendū aut̄ et nūc. est cūm̄ aliquid vnū sic aut̄ et trinus. h̄z hoc in proportionali. aut numero ens vñū b̄z sead v̄trūq;. sicut illa ad inuicem quo em̄ differt nō homogenia iudicare aut p̄traria ut albū aut̄ nigrū. Sit igit̄ sicut a albus ad b. nigrum g. ad d. sicut illa ad inuicem quare et p̄mutatim. Sicut igit̄ g d vñi sint existētia. sic habebūt sicut eta b idez quidē esse aut̄ nō idem. et illud s̄l̄. Eadem aut̄ rō est et sia q̄dem dulce sit. et b vero album. Sp̄s quidē igit̄ intellectū in fantasmatib; intelligit. et sicut in illis determinatū ē ip̄i imitabile et fugiendū et extra fsum. cū in fantasmatib; fuerit mouēt et sentiēt quod fugibile est. quia ignis contrarium cognoscit vidēs quod mouēt. qm̄ impugnās est. aliquādo autē quē sūt in anima fantasmatib; aut̄ intellectibus. et tāq; vidēs rō/cinatur et deliberat futura ad p̄ntia. et cuius dixit rit et ibilictum aut̄ triste. hic fugit aut̄ imitāt̄.

Nic̄ Aresto. manifestat p̄mū intellectū sc̄t q̄ fantasmatā sic mouēt intellectū sicut sensibile sensum. et hoc precipue in visu qui est p̄mus sensus. Et dicit Aresto. q; sicut aer imitatus a colore v̄terius imitat oculum et o; ganū. et pupilla v̄terius imitata fsum. p̄mū qui est terminus omnium sensuum exteriorum distinguens inter diuerla sensibilitā. sic intellectus noster ē vñ cōmūnis terminus omnium fantasmatū distinguis infidiversa fantasmatā. et rep̄tata p̄ diuerla fantasmatā. Odi lo dicit Aresto.

q; anima intelligit sp̄s intellectuum in fantasmatib;. s; sp̄s rerū intellectarū sicut in intellectu ex fantasmatib;. vñ sic. Intellectus intelligit rem fm q; est mirabil;, p;sequibil;, vel fugibilis inq;ntum repūta in fantasmatib;. et hoc ido q; prosecutio vel fuga nō fit per intellectum speculatiæ ac ceptum; s; p; intellectu applicati ad res singulares fm q; res presentans in fantasmatibus.

Arguit. si se h; fantasma ad intellectū sicut sensibile ad sensum. fantasma erit obiectū nostri intellectus. s; sensibile est obiectū sensus. q; nō mouet absq; sensibili. ita enī intellectus nō mouet absq; fantasmatore. et id p; etiā dicit fantasma obiectū remouit. sed nō propinquū vel apprīum. Sed si tūtudo est. q; sicut a sensibili resultat sp̄s ad sensum. ita a fantasmatore resultat sp̄s ad intellectum. Sed in duob; est dñctia. Primo q; sensibile ad sensum h; p; p;ozioem ad inuicē. q; utrūq; est materiale. ergo sensibili p;ōtū immediate mutare sensum. nō aut fantasmatore p; p; xim mouere intellectū. Sed est. quia sp̄s intelligibiles sunt p;manenter in intellectū. sed sp̄s sensibiles non ma- nent in sensu saltem exteriori.

Querit. qd est fantasma. Dōm q; fantasma ē sp̄s sive ymaginatio rei sensibilis retenta in sensibus interioribus in sensibus cū exterioribus nō manet species sensibiles s; referuntur proprie in duob; sensibus interioribus. s; in ymaginativa et memorativa.

Eto in actōe et quod sine actōe est verū et falsum in eodez genere est cum bono et malo. Sed in eo qd similitr; differt et a quodā

Hic Aresto. compat ad inuicē cognitionem intellectū practici et speculativi. Et vult q; intellectus sine actōe. s; intellectus speculativus. et intellectus in actōe. intellectū practicus p; q; sit actio sunt in eodez genere. sive illud genus sit bonū sive malū. qd dicunt p; dupl; intelligi. Tnō mō sic q; res intellecta sine practice sine speculatiæ qn; est bona et qn; est mala. Nec per hoc diversificat genus rei. i. obiecti. quod p;sidetur practica vel speculativa. Ex quo sumitur q; intellectus practicus et speculativus hūi id obiectum. q; genus rei cognite nō est diversum fm q; consideratur practica vel speculativa. Alio mō potest sic inteligi q; ipsa cognitio rei sit quoddā bona et intellectus practici q; speculativi. sed speculativus est bonū fm qd aliquid cognoscit in vñ. et practici est bonū in ordine ad particula re operabile. et hoc est quod addit Aresto. q; differunt isti intellectus in eo quod est simpliciter. id ē vniuersalit. quod spectat ad intellectum speculativum. s; quodammodo. i. particulariter. quod spectat ad intellectum practicum. Ex qua expōe sumitur. q; eadem est operatio intellectū speculativi et practici. Unde ex utrūq; expositione accipit q; intellectus practicus et speculativus no differunt realiter. q; ea p;ma expositione habetur q; nō differunt penes obiectū et ex se habetur q; nō differunt penes actum. s; cū poten- tie distinguantur penes actus et obiecta. sic manifeste patet q; sunt vna potentia.

Querit. verum intellectus practicus et speculativus sunt vna potentia. Dōm q; sic. q; sunt vna potentia. s; in intellectus possibilis. Et hoc sic probatur. q; intellectū speculativus differt a practico in hoc. quia intellectus speculativus apprehendit aliquid intelligibile absolute. sed in

tellecū practicū apprehendit aliqd fm q; ordinat ad opus sicut p;bus apprehendit domū absolute. et artifex fm q; factibilis est in materia. et ideo intellectus speculativus non mouet. sed manet. i. quiescit fm Aresto. postea in te xtu. Ex quo sumitur tale argumentum. quicquid se habet accidentali ad rōem p;terie hoc non diversificat rō; nem illius potentie. sicut accedit colorato q; sit magnum vel parvū. et ideo q; hoc q; coloratum est magnum nō diversificatur rō; vñus. sed accedit apprehensio p; intellectum q; ordinatur ad opus. ergo ordinatio ad opus non diversificat rationem potentie. et sic intellectus practicus qui sic considerat obiectū nō est alius ab intellectu specus latino q; absolute considerat illud.

Arguit. apprehensionis et mortuū s; diversa gna poten- tiaz. sed intellectus speculativus est apprehensio et practicus est mortuū. q; s; diversa genera potentiaz. Dōm q; duplex est mortuū. aliqd est mortuū qd est executuū mortus. et nūc potētia mortua p;ncipal; pluit in corde in nervis et in musculū exequentibus mortū. et illo mō mortuū est realis distinctiā apprehensionis. q; tale mortuū nō est agnitiū nec apprehensio. Aliud est mortuū qd impat mortū. et tale nō est distinctiā ab apprehensione. q; apprehensio. Unde Ar. postea de q; intellectus appearit et fantasmatore p;ncipiū mortuū sive potētia localis mortuū. Per hoc q; dōm est q; intellectus practicus est p;ncipiū mortuū quasi dirigens mortū nō quasi exquens mortuū. et hoc cōuenit sibi fm modū sue apprehensionis. apprehēdit enim aliqd fm q; ordinabile ad opus.

Arguit. diversa rō obiectū diversificat potentia. s; obiectū intellectus speculativus est verū. et obiectū intellectū practicus est bonū. ergo intellectus speculativus et practicus nō s; vna potentia. Dōm q; obiectū intellectus practici non est bonū. quia bonū est obiectū voluntatis cuius sit appetibile. Sed obiectū intellectus practici est vñ. non absolute sumptuū. sed ordinabile ad res exteriores in qib; inuenit bonū. et id qdāmō intellectū practicū extēdit sp̄s culativū. q; est q; dici solet q; intellectus speculativus extēsione sui sit practicū. q; sc̄ extēdit se ad res exteriores fm q; s; in re natura. Intellectus at speculativus solū operat circa re ab intra. nō ordinat suos p;ceptus ad opus. Et ex isto ylerius p;sumi sicut aliqd dicunt quo dñct sp̄s in- telligibilis et dea artis. q; s; idē fm re. sed dñct fm rō; nem. Sp̄s cū intelligib; fm q; absolute aliqd p; ea p; intelligibilis. Et dea fm q; p; intellectū practicū or- dinat ad opus. Alij tñ. pbabil; dicunt q; ydea sit p;bum intelligibile practicū qd nō est subiectum in intellectu sicut sp̄s intelligibile. sed solū obiectum sicut etiam verbū intelligibile speculativum.

Querit. verū sunt plures potētiae in aia imateriales q; tres. Dōm q; sunt tñ tres imateriales potētiae in aia rō; nali realiter et specificè distincte sicut intellectus agens. in intellectus possibilis et voluntas. Quis rō est. q; ad fa- ciendum actum in omnia intelligibilia sufficit intellectus agens. et ad suscipiendum actu intelligibilia et ad ea cog- noscendum sufficit intellectus possibilis. Pro inclinatio- ne autem ad talia intelligibilia sicut ad aliquod bonū sa- ficit voluntas. cum ergo non sunt plures operatiōes non sunt etiā plures potētiae in aia rō; nali tñ.

Arguitur. intellectus in actu. intellectus in habitu. in intellectus adeptus. et intellectus eroicus sunt etiam po- tentiae et non enumerantur. ergo sunt plures q; tres.

Oicenduz q; omnia ista sunt vna potentia fm rem sc̄

Aia in hunc exs copie cognitio; qdnt
tia; de suis separatis natu; p. hinc nullai
muntur.

Questiones

intellectus possibilis. dicit enim finitum rationem. qd intellectus est possibilis finitum qd est in potentia ad species intelligibiles. Dicit enim possibilis quod potes recipere species intelligibiles. Et est intellectus in habitu finitum qd actualiter accedit species intelligibiles qd quas est natura intelligens. Sed est intellectus in actu. qd aequaliter utrū illis species sicut aliis actu intelligens. Sed est intellectus adeptus. qd accedit sibi omnes species intelligibles. qd intellectus fuit in primo hoc est. Adhuc et in Christo. Et addidit aliqui qd postquam intellectus possibilis est factus adeptus. tunc coniungitur sibi intellectus agens ut forma. quia nisi sic intellectus agens esset frustra. quia tunc non abstracte rerum species intelligibiles cu habeat eas. qd oportet ut intellectus agens sibi coniungatur ut forma et species intelligibilis. Et tunc riter addidit qd intellectus possibilis sic factus adeptus posset intelligere subas separatas de qd inferius dicit. Hic est aut intellectus erogatus qd intelligit per elefantem. sicut ille intellectus qd intelligit per singulararem influentiam diuini locutus sicut scimus Paulus intellectus.

Arguit synderesis et scientia etiam spectat ad animam rationalem. qd enim plures potentiae a re rationali. Dom qd ista possunt in anima rationali non sicut potentiae. sed sicut habitus vel actus. qd synderesis noitat habitu assensu principiorum in practicis vel agibili. Sicut enim intellectus finitum qd intellectus facit habitu assensu principiorum primorum et spectat ad intellectum speculatorum qd est potentia sicut synderesis ponit in intellectu practico ad assentendum principis practicis. et id quilibet homo per rationem habitum naturaliter assentientem principiis practicis sicut assentient illi principio. Omne bonum est faciens et tam non sicut facit hoc qd pertinet ex appetitu inferiorum et ex fantasia sicut inferius patet. Sed scientia facit actu sicut patet ex nomine scientie. qd scientia est applicatio scie finitum ordinem ad aliquid operabile. et ille actus ostendit synderesis finitum quam synderesum ipse intellectus decipitur optima. et ideo ponit qd scientia propterea fantasmatum habere. et sic est scientia sicut manere propter synderesum. vnde etiam si iuramentum per scientiam. id est naturale iudicatorium qd est institutum homini per diuinam scientiam. Sicut ergo possumus iurare per deum in iurando deum in testem. ita possumus iurare per scientiam qd estymago diuine scientie.

Arguitur ratio superior et ratio inferior sicut in anima rationali ergo adhuc sunt plures qd tres. Dom qd iste due divisiones iterum inueniuntur in uno intellectu. s. possibili finitum ratione dividuntur et superior et inferior. Dicitur enim intellectus possibilis ratione superior et finitum qd intelligit deum et substantias separatas. Et hoc est quod dicit Augustinus qd ratio superior est quod intendit eternis speciem et cōsolendum qd intellectu eti practicu. Et per oppositum qd ratio inferior qd intendit istis inferioribus corruptibilibus speciem et intellectu speculaturum et cōsolendum per intellectum practicum. Vnde potest aliquis in aliquam operationem procedere quodcumq; ex ratione superiori et tunc maxime meret premium eternum. Exempli gratia aliquis potest visitare ecciam quia hoc placet deo. et ab eo precepit. et sic facit illud opus ex ratione superiori. Alio modo potest visitare ecciam qd est honestum apud homines. et sic hoc opus procedit ex ratione inferiori.

Arguit Aristo. dicit sexto ethico qd aliud est principium quo anima cognoscit necessaria. et aliud est qd quod cognoscit contingencia. quia per rationem superiorum cognoscit necessaria. sed per inferiorum contingencia. Evidenter esse alia principia. Dicendum qd duplex est principium cognoscendi. primum et hoc est habitus. et tunc est vero qd est aliud principium cognoscendi necessaria et contingencia. qd est aliud habitus qd cognoscuntur superiora necessaria. deum et alia que ad deum spe-

Tertii de Anima

erant qui est sapientia. Et est alius habitus qd cognoscit inferiora contingencia. ut est opinio. Aliud est principium cognoscendi primum qd est potentia. et tunc est id est principium intellectus contingenti et necessaria. s. intellectus possibilis et de talis principiis nunc loquimur qd scilicet potentia.

Extractio aut dicta intelligit. sicut symum non separate. In quantum aut curu si aliquod intellectus actu. sine carne intellectus in qua curu. sicut mathematica non separata tanquam si separata sint intelligit. cu[m] intellectus illud. Omnino aut intellectus qui finitum actu res est intelligens.

Ex quo Aristo supra dixit qd absque fantasmatate anima non potest intelligere. et fantasmatata sunt studiuntes rerum materialium. Hic potest ostendit quo intelligunt mathematicalia. ergo ipsa non videntur esse in materia. s. abstracta sunt a materia. Et vult Aristo. qd quae mathematicalia non sunt in materia sensibili. qd sunt determinatae qualitatibus sensibili. sunt tamen in materia imaginabilium. in materia accepta. cum quantitate. et id est mathematicalia possunt habere fantasmatata quae intelliguntur. Est tamen vera qd intellectus intelligendo mathematicalia separata a materia sensibili.

Utrum aut pertinet aliquod separatorum intelligere ipsum existentes non separatum a magnitudine aut non separandu posterius.

Mouet questionem circa illa qd sunt simpliciter separata a materia. sicut sunt subiecte separatae. Et de qd posterior separandu est. s. in mathematicalibus. utrum pertinet noscere intellectus non separatum a magnitudine. in corpore existente intelligere aliquod separatorum. s. aliquod subiectum separatum ex quo enim ille substantia non habet fantasmatata. sicut simpliciter apparet qd ille non sunt intelligibiles a nobis. per hoc statu.

Querit qd Aristo. non solvit hic ista questione. Dicendum qd ista questione non potest habere solutionem. qd non dum est manifestum aliis esse subiecta separata. nec manifestum est qd tales sunt subiecte separatae. Sed ista questione non potest solvantur sicut etiam subiecta separata. et hoc est questione ad metaphysicam. qd determinat de substantiis separatis. et in non manifesta soluta in metaphysica. Et hoc potest ex aliquo triu carum. qd vel complementum illius scie ad nos non dum puenit. vel qd liber non est ad nos translatus quoniam etiam sit fictus. vel qd Aristo occupat morte et puenit non fecit ultios liberos. Vel potest dici melius. qd Aristo. aliquatenus ridet ad istam questionem. qd metaphysica. Et qd intellectus non habet ad ea qd manifestissima nature tales sunt subiecte sicut noctis et meteora. sicut ad lumen solet. Et tamen metaphysica. qd intellectus non habet se ad immaterialia sicut certas. Et qd sumus qd a nobis in hac vita per effectum cognoscuntur. sicut noctis et meteora. sicut lumen in umbra et non in radio.

Querit. vnu in hac vita possum intelligere subiecta separata. Dom qd duplex est cognitio de substantiis separatis. qd cognitio qd est qd est. qd scilicet in re natura. et sic possum habere notitiam de eis. sicut enim Aristo. ex motu investigat numerum subiectarum. in metaphysica. et hinc ex numero motu corporum celestium. Alio cognoscit aliqd qd est qd est pfecta cognitio. et sicut anima humana in hac vita non potest cognoscere subiecta separata.

Let⁹ rō est. qz sp̄s intelligibilis sube separe nō p̄t v̄ni re ad intellectū nost⁹ in hac vita. qz talis sp̄s q̄ fit p̄n nō intellectū) rep̄if ex fantasmatib⁹. s̄ sube separe nō h̄bent fantasmatā. ḡ etiā nō h̄nt sp̄s intelligibiles in intellectū. t̄ id res naturales p̄nt zgnosci quo ad qd est. qz h̄bēt sp̄s intelligibiles apud intellectū. Sed h̄est p̄siderāndū q̄ fm̄ opinionē Platoni⁹ p̄m̄ intellectā a nob̄ s̄int sub statī separe. qz ip̄e posuit ydeas im̄aterialēs rez naturā tūi q̄ sunt p̄no a nob̄ intellectere. Auerroys aut̄ dicit q̄ possumus intelligere subas separatas p̄ stimulac̄ intellectus possibl̄ ad intellectū agentē que ipse dicit esse subaz separatas. **H**odus aut̄ vñionis fm̄ ei⁹ talēst. qz cū intellect⁹ agēs felixat̄ ut lumē. codē mō capi⁹ intellect⁹ agēs in intellectū possiblē. sicut m̄c recipi⁹ lumē corpore in visu. sed lumē corpore recipi⁹ sil⁹ in visu cū obiecto. s̄ cū colore. ḡ etiā intellect⁹ agēs recipi⁹ in intellectū possiblē sil⁹ cū obiecto in intellect⁹. qz ḡ in fine intellectū oīm̄ rerū speculata pfecte vñiū intellectū possibl̄. ḡ etiā tūc pfecte vñis ei⁹ intellectus agēs. t̄ cū iste intellect⁹ agēs sit suba separe fm̄ ei⁹. ḡ sil⁹ intellect⁹ possibl̄ zgnoscit̄ i materialia t̄ imaterialia et in h̄ dicit Auerroys plūtere hoīs felicitate. Sed h̄ec op̄io nō multipl̄ deficit. p̄no qz p̄supponit intellectū agentē esse subam separe qd est p̄us rep̄obatū. qz pbati⁹ est q̄ in intellectū agēs sit accēs aie. Unde si in veritate intellect⁹ agēs vñiret intellectū possibl̄ tūc adhuc nō zgnoscerem⁹ subas separatas. qz accēs nō sufficiēter ducit̄ i noticiā sube et maxie accēs alter⁹ sube. si en̄ suppositū eff̄z vñz tūc ista op̄io haberet appetitiam. **S**ed deficit ista p̄ositio. qz si intellect⁹ agēs ell̄ suba separe tūc illa nō vñiret intellectū possibl̄ p̄ suā subam. sed solū p̄ lumē vel p̄ aliqđ accēs. sicut m̄c in sil⁹ pupille oculi vñiū lumē solis t̄ nō sub statī solis. sic etiā p̄uenient⁹ dici posset lumē illius sube vñtri intellectū nō aut̄ subam. **T**ercio deficit in h̄. qz dicit⁹ ista suba vñiret nobis p̄ h̄ intellect⁹ nōst̄ habet̄ zgnoscerem⁹ oīm̄ rez. hoc cū dicit⁹ h̄ duplē defectū. Primo qz p̄t alīcū p̄tingere q̄ habeat cognitōez oīm̄ te rūt̄ hoc loquendo de intellectū possibili humano de quo h̄lo q̄m̄ur. qz sunt multe sp̄s arbor̄ plantaz t̄ aīaliū in diversis regionib⁹. t̄ p̄cipue in padiyso terrestri i oīm̄ indiūndua fructuum dīnt sp̄e fm̄ s̄niā theologoz que p̄ intellectū nōst̄ cognosci nō p̄nt. **S**ed qz si vñirent nobis sp̄s intelligibiles oīm̄ rez naturaliū. tūc adhuc sube separe nō cent̄ intellectū nōst̄ vñbiles. quia sube separe excedit p̄fectionē sp̄erūm̄ s̄ne ymaginū oīm̄ rez naturaliū. Itē deficit q̄ ad hoc q̄ dīt̄ in hoc esse hoīs felicitatez. qz fm̄ phos felicitas p̄sistit in oprio intelligibili. s̄ optimū intelligibile nō est suba separe. s̄ ipse deus. t̄ sic videt̄ ista op̄io veritati nō concordare.

Arguit̄ sile a sil⁹ cognoscit̄. sed sube separe s̄ magis sil̄ intellectū nō q̄ res materiales. qz intellect⁹ est imaterial⁹. **D**om̄ q̄uis intellect⁹ sit magis sil̄ substātis separatis in studiū nature q̄ nō est cā cognitōis. t̄ nō in sil̄ rudine p̄orrit̄ q̄ ē cā cognitōis. vt lepi⁹ sup̄ dicū est.

Arguit̄ excellētia intelligibilia maxime p̄ficiunt intellectū. ḡ intellect⁹ nōst̄ maxie dīt̄ intelligere subas separatas. **D**om̄ q̄ excellētia intelligibilia maxime p̄ficiunt intellect⁹ tuillū a quo p̄nt zgnosci. s̄ sic nō est de substātis separatis in ordine ad intellectū nōst̄. **L**uius rō est. qz sicut in sensu sensibilia p̄portionata cognoscunt̄ p̄ sensu. ita etiā in intellectū soli p̄portionata intelligibilia cognoscunt̄ p̄ intellectū. talia aut̄ nō s̄ sube separe in ordine ad intellectū nōst̄. s̄ ista materialia. **E**x q̄ em̄ intellect⁹ nōst̄ est p̄

tūt̄ in poñā t̄ p̄t̄ in accusie p̄t̄ intelligit̄ res naturales. p̄prie t̄ p̄ suas studiūes. q̄ h̄nt materiaz p̄ quā p̄t̄ s̄ in poñā. t̄ h̄nt formā p̄ quā p̄t̄ s̄ in actu.

Arguit̄ si sube separe nō intelligunt̄ a nobis. ḡ s̄ frusta. q̄ s̄ naturāt̄ intelligibiles. si ḡ nō intelligit̄. ḡ s̄ frusta. **D**om̄ q̄ q̄uis nō intelligant̄ a nobis sufficit̄ tūt̄ q̄ intelligant̄ a se in uicē t̄ a deo. Et eas intelligi a nobis non est finis subaz separatas. ḡ licet non intelligant̄ a nobis. non tamē sum frustra. q̄ frustra dīt̄ quod ordīnat̄ ad aliquē finem que non attingit̄.

Arguit̄ sensus zgnoscit̄ oīa sensibilia. ḡ intelligit̄ intellectus oīa intelligibilia. p̄na tener a sil̄. **D**om̄ q̄ nō est sil̄ nec ex p̄re pone nec ex p̄re obiecti. ex p̄re potēt̄ non est sil̄. qz h̄o h̄z pfectos sensus. t̄ id p̄ oīa sensibilia cognoscer. sed non h̄z pfectū intellectū. t̄ ideo non p̄ oīa in intelligibilia cognoscere. Ex p̄re obiectu. qz om̄ia sensibilia p̄nt immurare sensum. sed nō p̄nt oīa intelligibilia p̄prie t̄ p̄prias sp̄s immurare intellectū. sed solū illa q̄ h̄nt fātālētā apud sensum. qz ex illis fantasmatib⁹ resultante sp̄s intelligibiles apud intellectū.

Querit̄ vñz possum⁹ deuenire in zgnitōez subaz separatas ex reb⁹ materialib⁹. **D**om̄ q̄ possum⁹ deuenire in cap̄ noticiā q̄ ad q̄ est. qz s̄z h̄nt ec̄. sicut Ar. xii⁹ metaph. ex nōero motu corpor̄ celestū. p̄bar nūc̄ aīarūz nobilū. q̄ sunt sube separe. sed nō q̄ ad qd est. qz ista materialia multū distat̄ a pfectōe subaz separatas. t̄ id ex eis non p̄t̄ cognoscere qdditas subaz taliū. cum nō sint p̄ pri⁹ effectus subaz separatarum.

Ar. Ar. dt. ix. metaph. q̄ intellect⁹ n̄ nō h̄z lead im̄materialia sicut cecitas. ḡ sicut vñs. sed vñs zgnoscit̄ vñsibilia. ḡ intellect⁹ n̄ zgnoscit̄ im̄materialia. **D**om̄ q̄ q̄ ad q̄ est nō h̄z intellect⁹ t̄ sicut cecitas. sed q̄ ad qd est t̄ p̄ statu h̄u⁹ vite h̄z sicut cecitas. t̄ hoc habetur ex Aret. h̄. metaph. q̄ sic dt. q̄ sicut se h̄z oculus nocticoz racis ad lumē solis. ita se h̄z intellect⁹ n̄ ad manifestissima nature. q̄ subas separatas. sed manifestū est q̄ oculi lus nocticracis nō p̄ zgnoscere solē nūl in vñbra sine in effectu ei⁹. vñbra em̄ est effectus lumis. nō em̄ p̄ p̄te intueri radios solares. ita intellect⁹ n̄ q̄ est debilis in virtute intellectuali nō p̄t̄ intueri naturā subaz separatas. sed solū vñbra eaz. s̄z effectū. t̄ ex effectu possumus deuincere in noticiā eaz. quo ad q̄ est.

Ar. scie s̄z de substātis separatis. s̄ scie acqrum⁹ p̄ desirātōne cui⁹ mediuz est diffi⁹. ḡ sube separe zgl̄cunt p̄ diffimilōem. t̄ p̄ p̄n̄ p̄ qd̄ dīt̄. **D**om̄ q̄ dupl̄ de aliq̄ habet̄ scia. Uno⁹ p̄prie q̄ p̄pria passio de mēt̄ra de substāto p̄pria p̄n̄. t̄ talē scia est q̄ p̄ diffimilōne. ei⁹ de q̄ est scia. Alio⁹ de aliq̄ scia ip̄opre p̄ mo⁹ tremorōis. qz s̄z aliq̄ remouet̄ de aliq̄ qd̄ in alio rep̄if. t̄ illo⁹ habet̄ scia de substātis separatis. t̄ talē scia nō op̄z eē p̄ diffimilōne. qz sic nō oīdit̄ qd̄ res est. sed qd̄ nō est. Aut̄ p̄ vñ studiūs scia p̄ p̄gationē vñ⁹ ei⁹ ad aliā rē. sic at̄ p̄gamus res materialies ad substātias separatas. t̄ dicimus q̄ sube separe t̄ sunt incorpore insensibiles t̄ inaiate t̄c.

Ar. nos possum⁹ zgnoscere aiā rōnalez q̄ ad substām̄. ḡ etiā possum⁹ zgnoscere subaz separatas q̄ ad qd̄ est. Dīt̄ tener. qz aiā rōnalez p̄ separari matia. s̄ a corpē. **D**om̄ q̄ nō est sil̄ de aiā rōnalez t̄ substātis separatis. qz intellect⁹ t̄ p̄ naturalē zgnoscere p̄prium effectū aie rōnalez. qui p̄prium effectus est intelligere cum discursu. sed non possumus naturaliter zgnoscere p̄prium effectū substātia nū separatas. sed solū effectū cōmūne. qui est intelligere.

Questiones

Sed est communis regula q̄ proprii effectus dicit in cognitioem cause quo ad quid est sed effectus communis solum facit cognoscere cām quo ad q̄ est. quia effectus proprius est ex propria entitate alius reis sed sic nō oritur effectus communis. et ergo non est simile.

Arguit solum illa causa non cognoscitur per suum effectum que in infinitu distat ab effectu suo sicut est de². si substantie separate non distant in infinitu ab eorum effectibus qui sunt illa inferiora que causant ex animalibus nobilibus ergo possunt cognosci per illos effectus. **D**icendum quod si aliqua causa infinita distat ab aliquo effectu tunc effectus non potest ducere in cognitionem cause nec quo ad genus nec quo ad differentiam sed bene quo ad quia est et ideo creature non possumus cognoscere genus dei nec dignitatem quia nullum eorum habet. sed nec genus nec differentiam sed si aliqua causa distat ab effectu fini finitum tunc possumus per effectum duci in cognitionem generis sed non in cognitionem differentiae sicut est in substantiis separatis quia cognitionem eas esse in genere substantie sed non cognoscimus dignitatis earum quod dignitatem in eis sumuntur fini duos gradus intellectualitatis qui sunt nobis simpliciter ignoti.

Nobis impudenter ignorat.
Arguit. videtur q̄ nullo modo possimus cognoscere substantias separatas-nec quo ad genus nec quo ad q̄a est. **Probat** quia omnis cognitionis sumitur sicut fantasmati et sed substantie separate non habet fantasmati apud sensum ergo non possunt intelligi. **Dicendum** q̄ dupliciter aliquid intelligi per fantasmati. Uno modo per fantasmatam propria q̄ sunt fantasmati rei intellectae. et sic corporalia intelliguntur per fantasmati et non immaterialia. ut probat argumentum. Alio modo aliquid intelligi per fantasmati alterū rerum. et sic immaterialia possunt cognosci et intelligi per fantasmati. Si enim aliquis velit intelligere deum tunc intelligit aliquid sicut lumen. si autem induxit literatum dei sic intelligit aliquid sicut punctum. **Iā manifestetur** et q̄ fantasmati lumis vel pūcti non sunt fantasmati dei si sunt fantasmati aliena q̄b ducuntur in cognitō em dei. sicut et su modo de substantiis separatis.

Arguitur aia existit in hac vita pōt rapi a sensib. et tūc potest intelligere substātias separatas in hac vita. **Dicē** dum q̄ duplex est cognitio anime. Una est pure naturalis et fm̄ hāc cognitō emi nō pōt substātia separata intelligi q̄ ad qđidatēm in hac vita. Alia est cognitio anime gratuīta que sit p̄ alienatō emi a sensib. et p̄ raptū sicut sc̄us Paulus dicit se fuisse raptum in tertiū celi. in celū trinitatis. et tali cognitō et nō est inconueniens aiam cognoscere substātias separatas. Nunc autē loquimur de cognitione naturali anime. Q̄ autem illa cognitione raptus non sit naturalis patet ex raptu sancti Pauli qui dicit se nescire an in corpore fuit vel extra corpus sic enim dixit. Nescio an in corpore fuit vel extra corpus dedit se sit non mentior. Item patet ex nomine raptus q̄ hoc dicit rapi quod extra modum si bi conuenientem tollit.

¶ Hunc autem de anima dicta recapitulantes dicamus iterum. quod omnia ea quae sunt secundum modum est anima, aut est sensibilia quae sunt, aut intelligibilia. est autem scia quidem scibilia secundum modum sensus aut sensibilia, qualiter autem hec sit operis?

tertii de Anima

tet inquirere. Secatur enim scientia et sensus in
res. que quidem potentia est in ea quae sunt potentiae
que vero actu in ea que sunt actu. anima autem
sensituum et quod scire potest potentia hec sunt
hoc quidem scibile. illud vero sensibile Quia

Postquam Arresto determinauit de duplicitate intellectus secundum agentem et possibiliter. Hic consequenter ostendit quod sentiendum sit de natura anime. Et vult quod natura anime est quia anima est quodammodo omnia. Quod sic probat quia omnia quae sunt vel sunt sensibilitas vel intelligibilis. sed anima est illa ergo est omnia. Minor pars sensus est sensibilitas per proportionem proportionis ad sensibilitatem et intellectus est intelligibilis per proportionem ad intelligibilis. Et ideo securatur scientie et sensus sicut res id est dividuntur sensus et scie sicut res dividuntur quia sicut ens dividitur in ens in actu et sensus in potentia ita etiam est sensibile aliquid secundum actu et aliud secundum potentiam. Quod ideo dicit Arresto quod res sensibilis in potentia non est sensus nec res intelligibilis in potentia est intellectus sed res sensibilis in actu est sensus et res intelligibilis in actu est intellectus quod dum res actu intelliguntur tunc huiusmodi intelliguntur in intellectu. Et ex hoc habentur due autoritates. Prima autem est quod anima est quodammodo omnia. Secunda est scie secundum sicut et res.

Querit. vtrum intellectus sit? vltime autoritatis possit
sic intelligi sicut cōmuniter cōficiunt allegari. sic sc̄s q̄ tot
sunt scientie quod sc̄s res. **Dicendum** q̄ non fīm intentio
nem phī in textu. sed **textus** habet istum intellectū q̄ sc̄e
secan̄. i. dividunt quemadmodum et res. s. in actum et po-
tentiam. Potest tamē ex illa expositorē elici aliis communia-
nis intellectus. Et hoc sic q̄ sc̄ia et res habet formam.
sic q̄ sc̄ia in actu est res. Ita fīm cōformata. ergo
tot sunt sc̄ie q̄ sunt res diuersimode. **Sideraphiles.** Vnde
pt sic intelligi. q̄ sc̄ie secan̄ sicut res accep̄t fīm ferme halles
rōnes. **Siderandi** que formales rationes sumuntur fīm os
dinem ad p̄ncipia et passiones.

Hecesse est autem ipsa aut sp̄es esse ipsa quod enim igitur non sunt. hoc enim lapis in alia est. his species. quare alia sicut manus est. manus enim organum organorum. et intellectus species speciem et sensus species sensibilium. **Excludit**

Hic Areosto ostendit quo differenter antiqui dixerunt animam esse omnia habentes falsam opinionem. et quod modo dicebant animam esse omnia secundum naturam. quia secundum animam esset naturaliter composita ex omnibus rebus intelligibiliis. sic quod haberet in se naturaliter omnes res intelligibili. Sed Aresto vult quod anima sic non sit omnia. sed anima est omnia secundum intelligibilem aut sensibilem secundum proprietas nomen. Et hoc sic probatur. quia lapis non est in anima sed species lapidis ergo res non est in anima secundum naturam. sed secundum speciem. id ymaginem. et ideo assimilat anima manum. quia sicut manus est organum organorum. id manus de loco omnium organorum. quia sicut homo per manus potest sibi preparare omnia facultates. ita anima potest facere omnia intelligibili et sensibili. et ideo anima est species. id facultas omnium spirituum intelligibilius quo ad intellectu agentem. qui receptiva omnia

Arestotelis

Spērum intelligibilium quo ad intellectum possiblemente est
forma recepta spēp sensibilium quo ad sensum. Alius au-
tem textus habet. nō q̄ aia est spēs. sed q̄ aia intelligat
spēs spērum. i. naturas representatas p̄ spēs intelligibiles
et iste textus est planior.

Arguit. ome obiectū est in potētia. sed lapis est obiec-
tum aie quo ad intellectū. ḡ est in aia quo ad intellectū.

D̄m q̄ dupl̄ altius est in aia. Uno mō subiectū
sicut spēs sensibilis est in sensu. t̄ sicut albedo est in pariete.
et isto nō lapis nō est in aia. sicut dicebat antīq. sed spē-
cies lapidis nō accipiēdo spēm. p̄ natura specifica. sed p̄
spē intelligibili q̄ est ymagō reintellecte. Alio modo ali-
quid est in anima obiectū. q̄ s̄ obiectū potentie animi
me p̄ aliquā spēm. t̄ sic lapis est in anima sicut omnes alie-
res principiū p̄ directe intelligibiles

Quenq; vtrū in aia intellectua sit aliqua memoria.

D̄m q̄ sic qd̄ pat̄ autoritate textus. q̄ textus d̄r q̄
spēs lapidis sit in aia. Ex quo sequitur q̄ intellectus tenet
in spēm lapidis t̄ altap̄ reg. intelligibili. Item phus
dixit lupus. q̄ anima sit locus spērum. Rōne pbaf sic. q̄ de
rōne memorie est p̄seruare spēs. sed intellectus possibilis
conseruas spēs. ergo in eo est memoria. D̄m: probatur
q̄ vñiquod̄ recipitur ad modū recipientis. sed intellectus
est magis stabilis t̄ immobilis q̄ materia corpora-
lis cum sit immaterialis t̄ incorruptibil. sed materia cor-
poralis tener formas dum p̄ eas nō opatur. sicut ignis ha-
bet calorem dum nō calefacit. ḡ multomagis intellectus re-
tinet formas dum p̄ eas nō opatur. sed forme intellectus
sunt spēs intelligibiles. ḡ manent etiā in intellectu dum
p̄ eas nō opatur. t̄ hoc est de rōne memorie.

Arguit. memoria est p̄teritor. vt d̄r in libro de memo-
ria t̄ reminiscētia. sed intellectus nō est p̄teritor. q̄ ab
strahit ab hic t̄ nunc. ḡ intellectus non est memoria.

D̄m q̄ p̄teritor p̄ ad duo referri. p̄mo ad obiectū
cognitū. sicut q̄ obiectū cogniti fuerit p̄teritor. Alio mō
quo ad actū cognitionis. Tunc est d̄m q̄ in memoria
sensitivā est duplex p̄teritor dicitur. s. t̄ quo ad obiectū q̄
quo ad actū. sed in parte intellectuā saluā solū rō memo-
riā. q̄tū ad actū cognitionis t̄ non quantū ab obiec-
tū. q̄ obiectū intellectus. s. vle nō subiaceat temporis. sed
abstrahit a t̄p̄. sed actus intelligendi est qdām p̄ticularis
actus. t̄ oī subiaceat t̄p̄. t̄ oī tunc memoriamur in p̄te-
intellectuā quādo cognoscimus nos p̄us intellectisse. id
est habuisse actū circa idē obiectū. sed memoria sensitivā
est quo ad p̄teritorū obiectū. q̄ de p̄tū non est memoria
sensitivā. nūl fīm q̄ p̄n̄ est aliquo mō p̄teritorū. t̄ fīm q̄
p̄n̄ accipitur in rōne alicuius p̄teritoris.

Arguit. actus intellectus nō subiaceat t̄p̄. pbaf. quia
intellectus humanus est sūp̄ t̄p̄. ḡ etiam actus eius. q̄
eriam illi sic de intellectuā subiaceat separata. D̄m q̄ in/
tellectus noster cap̄s dupl̄. Uno mō fīm p̄p̄am natu-
rā. s. fīm q̄ est immaterialis. t̄ sic nō mensurabilē p̄tū
nec etiam actus eius. t̄ oī actus substantiā separatarū
nō mensurabilē p̄tū continuo. sed discreto. Alio mō accipi-
tur intellectus noster fīm q̄ intelligit p̄ fantasmatā. t̄ q̄a
fantasmata sunt in organis corporalibus. sic actus intellectus
ex ea p̄tū p̄tū mensurari tempore. t̄ oī operatōnes
die separe non mensurant p̄tū. sed fiunt in instanti. hec la-
tā in substantiā separatis contingit. sed non oēs operationes
fiunt in uno instanti. sed quelibet operatio habet distinc-
tū instanti. in quo fit talis operatio.

Queritur. vtrū memoria intellectuā sit eadem cum

in anima intellectuā ē aliq̄ memoria

Folio lxxij

intellectu. D̄m q̄ sic q̄ memoria est intellectus possi-
bile. Quod sic pat̄. q̄ idem est obiectū virtutis. s̄z
qdditas rei materialis. q̄ vt cognoscibilis est obiectū
intellectus possibilis. et eadem qdditas vt retenta p̄ spe
cim est obiectū memoria.

Arguit beatus Augustinus d̄t q̄ tres sunt vires aie
s̄z memoria intelligentia t̄ voluntas. ergo memoria est alia
potentia ad intellectu. D̄m q̄ vis cap̄s dupl̄. vno
mō pro potentia aie. t̄ si non sunt tres vires anime. q̄
vis memoriarū est eadem cum intellectu. Alio modo
accipitur vis pro proprietate ipsius anime. et tunc vna potē-
tia potest habere plures vires. t̄ plures proprietates. sicut in
intellectus possibilis habet vna termini species. t̄ sic vo-
catur memoria. etiam habet vna cognoscendū. t̄ sic vo-
catur intelligentia. Et sic potest solin aliud argumentū qd̄
sumit ab ecclī Augustino. q̄ intelligentia oritur ex me-
moria. sed idem non oritur a se ipso. ergo intelligentia nō
est memoria. D̄m q̄ dupl̄ aliqd̄ oritur ex alio. Uno
modo sicut potentia a potentia. t̄ sic intelligentia nō orit
a memoria. vt pbaf argumentum. Alio mō aliqd̄ oritur
ex alio sicut actus ex actu. t̄ sic intelligentia oritur ex me-
moria. quia ex illo actu (quo aliquis seruat spēs qd̄ spec
tat ad memoriam) oritur alius actus. t̄ sic actus intelligenti
dī qui spectat ad intelligentiam.

Arguit. in potentiis sensitivis est alia potentia cogni-
tiua t̄ alia reseruatiua. ergo etiā intellectus possibilis de-
bet esse vna potētia t̄ memoria alia. Esequētia tenet à
simili. D̄m q̄ nō est sile. q̄ potentie sensitivae s̄z cor-
porales. sed in corporalib; non est idem bene receptuū et
reseruatiū. q̄ humidū bene recipit. t̄ siccū bene reseruat
sed in icorporalib; potest idex esse receptuum t̄ reseruatiū.
Secundo d̄m est. q̄ p̄sens t̄ p̄teritorū possunt esse diffe-
rentia potentiarū sensitivarū sed non intellectuarū p̄pter
differentiā obiectorū. quo vñ s̄z sensitivū subiaceat t̄p̄.
alteri s̄z intellectuū nullo modo. cum ergo memoria ac-
cipiat penes p̄teritorū. sic potest diversificari pro po-
tentia sensitivā t̄ non intellectuā.

Quoniā autē neq; res nulla est p̄teritorū mag-
nitudines. sicut videntur sensibilia separata in
speciebus sensibilib; intelligibilia sunt. t̄ que ab-
stractione dicuntur. t̄ q̄cunq; sensibiliū habit
t̄ passiones. t̄ ab hoc neq; non sentiens nihil.
vtiq; addiscet neq; intelliget. Sed cum spe-
culetur necesse simul fantasmatā aliquod specu-
lari. fantasmatā aut̄ sicut sensibilia sunt p̄ter-
quod sunt sine materia. **Intellectus intelligendo conuenit se ad**
mensus

Quia Aresto. iam dixit q̄ intellectus est oīa intelligibili-
ta. posset aliquis credere q̄ intellectus nō dependeat a sen-
su in sua operatione. cum habeat apud se species intelligi-
biles. Probar ergo Arestoteles q̄ eriam intellectus h̄a-
bens species intelligibiles indiget sensibus in sua ope-
ratione. Quod sic probat quia vñiquod̄ intellige-
tur sicut habet esse. sed res a nobis intellecte non sunt p̄t-
er magnitudines sensibiles tanquā separate ab eis. sicut
dixit plato. ergo oportet si homo debet discere scientiam.
vel si detectat de nouo intelligere post sciām acquisitā vten-

Vitae etiam ratione per statum huius vite intellegere cum conversione ad fantasmata

Quæstiones

do scientia habita oportet q̄ semper videntur sensu. q̄ op̄z q̄ formæ subi aliquod fantasma in quo videat illud intelligibile. Et hoc est quod dicit Aristotiles. Necesse est cū intellectus (speculos) id est speculative obiectum cognoſcere simul aliq̄ fantasmatum speculare. Deinde addit qd̄ sic fantasmatum dicens. q̄ fantasmatum sensibilia accepta sine materia. i. sine conditionib⁹ materie.

Queris. utrum necesse sit utram intelligere cum conversione ad fantasmatum. Dicit q̄ necesse est utram rationales pro statu huius vite intelligere cum conversione ad fantasmatum. Quod probatur auctoritate rōnibus et signis. Aut rōnibus. Resto supra in hoc tertio. q̄ dicit q̄ intellectus passionis est corruptibilis. id est sensus interior. et si ne hoc nū intelligit anima. id est sine sensib⁹ interioribus in quibus sunt fantasmatum. Sc̄o p̄cipiendo sensus ad intellectum. dicit q̄ nequaquam anima sine fantasmatate intelligit. Tercio in hoc textu dicit. q̄ cum intellectus specula tur necesse est aliquod fantasmatum speculare. Sc̄o probatur tibi rōnibus. p̄ma sumis ex parte anime. secunda ex parte obiecti. tercia ex parte sp̄i intelligibilis. Utima stat in hoc modus. operando sequitur modum essendi. h̄t anima coniuncta corpori habet modum essendi in corpore. ergo etiam habet modum operandi in corpore. ergo oportet et videntur organis corporibus in suis operationibus. talia ac organa habent in se fantasmatum. ergo intellectus intelligit q̄ fantasmatum. Sc̄o probat ex parte obiecti intellectus. et stat rō in hoc. obiectum intellectus est quidditas rei materialis. illa autem quidditas non habet esse per se subsistens. sicut dixit plato. sed habet esse in particularibus. ergo etiam illa quidditas non p̄fere intelligitur nisi finem ordinem ad particularia. sed particularia habent p̄sentari fantasmatum. ergo oportet q̄ intellectus intelligat cum conversione ad fantasmatum. Tertia ratio stat in hoc sp̄e intelligibili abstrahitur a fantasmatibus. nihil aut abstrahitur a alio nisi habeat naturalem ordinem ad ipsum a quo abstrahitur. cum ergo species intelligibilis abstrahant a fantasmatibus. et illa species intelligibilis habet naturale ordinem ad fantasmatum. ergo oportet v̄sus speciei intelligibili fieri p̄ fantasmatum. Tercio probatur ex duob⁹ signis. Primum est. quia intellectus noster etiā post q̄ habet sp̄em intelligibilem impeditur in sua operatione p̄ lesionem sensus. vt patet in infirmitatis us vel in notabilis lesionem vel vulnerability capitis vel eburnate. Omnia emuta impeditur v̄sum scientie p̄pter impedimentum sensuum interiorum in quibus sunt fantasmatum. Secundum signum est. q̄ quādocim⁹ aliqui vult aliquā rem intelligere. v̄l vult alios ad aliquod intelligendum inducere. tunc format sibi aliqua fantasmatum per modum exemplorum. in quib⁹ exemplis video particulariter hoc quod vult universaliter intelligere. et ideo docentes alios formant varia exempla vt concepiant aliquod universaliter dictū in particulari fantasmatum.

Arguit. habitibus vnumur quando volumus. h̄t species intelligibilis habent se ut habitus. q̄ intellectus habens sp̄es intelligibilis p̄ intelligere quando vult absq̄ fantasmatum. Dicit q̄ duplex est habitus. Aliqui sunt habitus quibus vnumur absq̄ aliquo extrinseco. sicut sic intellectus et sacerdos. qui sunt habitus assensu principiorum. et illis habitibus vnumur quando volumus absq̄ aliquo extrinseco. Alij sunt habitus quorū v̄sus dependet ab aliquo extrinseco. et illis habitibus v̄i nō possunt nisi adiuncto tali extrinseco. sicut pars exemplarum.

tertiū de Anima

In habitu pratico. quia literatice vel magnificientia v̄i non possimus absq̄ pecunia. sic etiam species intelligibilis v̄i non possimus pro statu huius vite. nisi ad dantur fantasmatum extrinseca. in quibus video illud q̄ vniuersaliter intelligitur.

Arguit. ymaginatio magis dependet a sensu q̄ intellectus ab ymaginatore. sed ymaginat o p̄ esse sine sensu. q̄ intellectus p̄ esse absq̄ ymaginatore. Dicit q̄ ymaginatio et intellectus p̄t capi dupli. Uno mō q̄stum ad p̄mam receptorem sp̄em in imaginatione vel in intellectu et sic necessario dependet ymaginatio a sensu. et intellectus ab ymaginatore. Alio mō accipitur q̄stum ad operarios. nem post receptionem sp̄em. et sic non habent se equaliter q̄tū intellectus dependet ab ymaginatore. i. a sensu interiori. sed ymaginatio non dependet a sensu exteriori. quia virtus imaginativa retinet apud se similitudinem rei particularis. et ideo non indiger alia similitudine rei particuliaris. sed intellectus h̄t apud se similitudinem rei v̄sus. et ideo etiam in sua operatione indiger alia similitudine rei particuliaris. que est in sensib⁹ interiorib⁹.

Arguit omne quo correspondet suo qd̄. sed id qd̄ intellectus intelligit est v̄l. ergo etiā id mediare quo intellectus intelligit erit in materia. q̄ intellectus non intelligit q̄ fantasmatum. Dicit q̄ duplex est quo in intellectione. Unū est proximum et p̄plicis. Ie sp̄es intelligibilis. et h̄t in intellectu subiectu. Aliud est quo remotum. s. quo mediante intellectus iuxta ad intelligendum v̄l. qd̄ representat p̄ sp̄em intelligibilem. et hoc quo est fantasmatum. et ideo intellectus viens fantasmatum non intelligit singulare nisi quādō v̄tit fantasmatum reficeret. vt p̄us dicunt est de obiecto intellectus. Et existit potest sumi causa quā res p̄ obliuiscimur scientia. cu in sp̄es intelligibilis semper maneat apud intellectum. Ratio p̄t esse. q̄ fantasmatum pereat a sensib⁹ interiorib⁹ sine quib⁹ fantasmatum nō p̄t esse v̄sus scientie. vt p̄us dicunt est.

Queris. utrum cognitio intellectus dependeat a sensu. Dicit q̄ sic. q̄ vniuersaliter habet cognoscit. sicut habet et res materiales v̄sus (quas nos cognoscimus). p̄tē nō habet esse nisi in singularib⁹. cu non habeat esse per se. sicut dixit plato. ergo habet etiā cognoscit q̄ singularia. h̄t cognitionis singularium sicut p̄ sensum. q̄ cognitionis intellectus fit et depender a sensu.

Arguit. superius non dependet ab inferiori in sua operatione. sed intellectus est superior sensu. ergo non dependet a sensu in sua operatione. Dicit q̄ duplex est superius. xxii est quo d nihil accipere ab inferioribus. et sic deus est superior creatoris. et sic est verum q̄ tale superius non dependet ab inferioribus. Aliud est superius quod sumit obiectum ab inferiori. sicut extra p̄positum. vt architector. sumit suum obiectum a manu artifice. et tale superius potest impeditur ab inferiori. q̄ architector nō potest vñiani nisi manus sit facta. et sic intellectus sumit suum obiectum a sensu.

Arguit. aliquis vere syllagisat in somno. sed sic sensus sunt ligati. ergo intellectus nō p̄t vñi sensu. Dicit q̄ in somno nō ligati sensus iteriores quib⁹ vñi intellectus nō sicut in ebris vbi cerebrum est turbatum. et tales in somno nō habent somnum. sed fī se in somno solum ligatur sensus exteriores. et illis non vñi intellectus immidiate. Est tamen ibi sciendum q̄ in somno fit syllagatio cum magna deceptione. quia fantasmatum non ordinatur imperium ratio. et ideo non correspondet res con-

*Quæstiones q̄ fantasmatum
et obiectum
et sensus
et intellectus
et vñi sensus
et vñi intellectus
et vñi obiectum*

Aia separata a corpore intelligit sub-
stancias separatas

Pont duas
differencias mi^r intellectus & fantasias.
septib. & sic sit multiplex deceptio.

Est autem fantasias alterum a dictione & ne-
gatione. complexio enim intellectuum est ve-
rum aut falsum.

Quia Aresto. dicit q̄ intellectus dependet sensu eti-
am p̄us dictū est q̄ fantasias depēdet a sensu. q̄ est mot⁹
sensu. sic pos̄z appere q̄ eēt idē. iō Aresto. ponit drām
inter fantasias & intellectus q̄ ad duas op̄atōis intellegit.
Primo ergo q̄ ad scđam op̄atōem & hoc sic fantasias nō
est eadē cū intellectu cōponēt & dividēt. q̄ talis intel-
lectus sp̄ est ver⁹ aut falsus. s̄ in fantasias non est veritas
vel falsitas. s̄ p̄ponis vel diuisionis. quis ibi possit ee ver-
itas adequatois. Primi em̄ dictū est q̄ multe fantasias
sunt false. q̄b̄ sez nō corrindet ip̄a res. & tūc vere st̄ q̄n at-
res nō corrindet s̄ false. s̄ in fantasias nō est veritas com-
positōis. q̄ illa est solū in obiecto scđe op̄atōis intellectus
sicut p̄us dictum est

Primi autē intellectus quidem differunt.
vt non fantasmas sint. aut neq̄z alij fantasmas
ta. s̄ non sine fantasmatibus

Nic ponit drām inter fantasias & intellectus q̄ ad p̄mā
op̄atōem intellectus. Et de q̄ intellectus & fantasias hūc
alii obiecta. q̄ intellectus est r̄lium fīm eius p̄mā op̄ati-
onem. & ip̄a fantasias est singularium.

¶ Querit v̄z aia separata a corpore intelligat subas sepas-
tas. Dōm & sic. q̄ aia separata post separōem est im-
materialis. et est eiusdē p̄portōnis ad intelligentiū sicut
substātie separe. q̄ ergo manifestū est q̄ substātie separe
te intelligit se mutuo. Et tā aia separata intelligit substā-
tias separatas. Ex quo etiā accipit q̄ sicur substātie sepa-
ta intelligit seipam & eentiam & nō q̄ sp̄em intelligibilem
sic etiā aia separata a corpore intelligit seipam & essentia suā.
et nō q̄ sp̄em intelligibile sed q̄du aia est in corpore tūc in-
telligit se p̄ suū actu & p̄ sp̄em intelligibile. q̄ tūc intellet
git aia p̄ questionē ad fantasmas. s̄ post separōem nō
habet ordine ad fantasmas. sed ad ea q̄ s̄ p̄ se intelligi-
bilia. sed q̄ vnuqd̄z recipis ad modū recipientis. & vnu-
qd̄z est in alio ad modū illius in quo est. iō aia rōalis im-
pfectus intelligit subas separatas q̄ intelligit etiā separa-
tas a corpore. & imperfectus intelligit substātias separatas
q̄ substātie separe intelligit se mutuo. Ex q̄b̄ omnibus
pz̄ & aia separata a corpore h̄z impfectus cognitiōem dean-
gelis. & hoc est vnu de cognitiōne naturali

¶ Arguit aia p̄iūcta corpino p̄o intelligere substā-
tias separatas. q̄ nec aia separe. Eſequētia p̄ba. q̄ aia ē
pfectio p̄iūcta q̄ separe. Dōm & aia rōnalis p̄ca-
pi dupl. Uno modo fīm pfectōem sui nature. & sic aia
rōnalis est pfectio p̄iūcta corpori q̄ separe a corpore. Cui?
rō est q̄ aia est naturaliter pars hōis. omnis autē pars est
pfectio in natura p̄iūcta toti q̄ separe a toto. Alio
accipit aia rōnalis fīm modū & libertate intelligēdi. & sic
anima rōnalis separata est liberior & pfectorem habet mo-
dū intelligendi q̄tum ad omnia intelligibilia. Impedi-
tur enim in corpore existens. ppter gratuitatem corporis. & non
habet illam libertatem ad intelligentium corpori comū-
ni. sicut post separōem. & ideo quis intelligat determina-
tius & pfectus in corpore ip̄a materialia tamen separa-

Aia separata a corpore p̄ oia nālia intelligere
s̄ sub quac̄ confusio m̄. (m̄)

Folio lxxvij

intelligit plura. sed intelligit materialia impfectiori m̄
q̄ nō nūc intelligit loquendo de cognitione naturali.

¶ Arguit v̄b̄ posuerūt felicitatem hōis in cognitione
substantiarū separatarū. ergo oportet q̄ aia rōnalis pfecte
cognoscat substantias separatas p̄ separōem. Dōm &
felicitas hominis cōsistit in cognitione substantie separata
nō eiuscūq; s̄ sup̄me. q̄ est deus. et illā substantia separata
cognoscit hō felix etiā pfecte. q̄ deus videlicet est. q̄
suam essentiam a quolibet intellectu felici crearo

¶ Querit v̄z aia separata a corpore intelligat om̄ia natu-
ralia. Dōm & aia separata intelligit om̄ia naturalia. sed
sub quadā pfusionē. Prima pars p̄batur duab̄ rōib̄
Prima est anima separata intelligit p̄ sp̄es a deo infusa.
sed ille modus cognoscendi est p̄ naturalis substantiis se-
paratis. et ideo tales sp̄es om̄ia naturalia cognoscunt p̄
fecte substantie separe. sed anime cognoscunt p̄ tales sp̄es
cīes res naturales impfecte. tamen q̄ ille species infuse
representat naturalia. sic aia p̄ oia naturalia p̄gnocere
Secunda rō est. q̄ ille sp̄es infuse sunt derivatae a sp̄eb̄ p̄
quas p̄gnoscit intellectus diuinus. s̄ manifestū est q̄ ille
sp̄es p̄ principia cognoscēti & faciēti naturalia fīm p̄
sunt in intellectu diuino. ergo s̄t in aia separata representat
naturalia. q̄ tñ dictum est vnuqd̄z recipis ad modū illius
in quo est. ideo ille sp̄es ppter impfectōem intellectus
noſtri faciunt in nostro intellectu impfectā cognitionem
et confusam. sed faciunt in substantiis separatis pgnitio-
nem perfectam ppter perfectōem intellectus cap.

¶ Arguit ex hoc se queritur p̄ studium hic factū est
frustra. quia deus infundit species intelligibiles p̄ quas
res intelliguntur. Dicendum q̄ duplex est cogni-
tio rerum naturalium vna est confusa et indeterminata
et talis habetur de rebus naturalib̄ in intellectu humā-
no p̄ species infusa deo. Alia est cognitio perfecta
et p̄pria. et talis habet p̄ species acquisitas in corpore. et
ideo p̄phi. p̄hoc. statu. loquendo de cognitione naturali p̄
fectius cognoscunt res naturales q̄ anima separata a corpore
et iterū intellectus separatus p̄flectus p̄gnoscit res na-
turales q̄ intellectus separatus & deote. & ideo sic ut aia in-
telligit subas separatas sub qdā pfusionē. sic etiā intell-
git om̄ia naturalia sub pfusionē quadam.

¶ Querit. v̄rum anima separata cognoscet ea que
aguntur in hac vita. Dōm & generaliter vnuq̄s
liter non cognoscit ea que aguntur in hac vita. Et hoc
potest dupliciter probari. quia anime separatae non cognos-
cent singularia vnuq̄s. sed illa que aguntur circa
nos aguntur singulariter ergo nō cognoscit ea q̄ agunt
circa nos. Posunt carmen aliqua singularia cognoscere
ut dictum est supra. Secunda ratio est. quia anime separa-
tis continguntur substantiis separatis et conuersatio-
ni carum. sive sint bone sive male. & ideo cognoscunt sub-
stantias separatas & actus earum. ergo non cognoscunt ea
que aguntur apud nos. Loquendo autem de animalib̄
beatib̄. tunc anime separatae cognoscunt illa singularia in es-
sentiā diuina. que spectant ad earum accidentalem beat-
itudinem. & ideo cognoscunt orationes ordinatas ad
tales animas. Illuminantur etiā inferiores angeloi de
multis singularib̄ p̄ superioribus angelos. Et simile pos-
test dici de animalibus beatib̄ q̄ saltē illuminantur per
angelos. Contingit etiā animas dannatas cognos-
cent quedam singularia. quia de illis singularib̄ accipis-
unt penam. sicut dicit Gregorius. q̄ pena hereticorum
semper magis crescit in inferno quanto plures labuntur

n n

Questiones

terciis de Anima

in talem heresim.

Arguitur. separata habet curam eorum que aguntur in hac vita. ergo cognoscit ea que aguntur in hac vita. Antecedens probatur de divite epulone. qui cognovit fratres suos et petivit dici fratribus suis ut peccata cauerent ne veniret ad talem intollerabilem locum tormentorum. Dicendum quod non est inconveniens dicere quod anima habeat curam de quibusdam singularibus. quia de quibusdam habet anima separata cognitionem per aliquem quatuor modorum prius diceretur. et sic duas epulon habuit curam de suis fratribus ne ipi venirent ad penam in qua ipse fuit. ne ipse magis puniretur. Ut potest aliter dici quod quandoque habemus curam de his que ignoramus. sicut habemus curam de animalibus de functionibus. faciendo pro eis suffragia. et tamen ignoramus quae sunt damnationis non. Ut potest dici quod anima dominatorum cognoscunt aliquas singulatas per alias animas eis aduenientes. et similiter est in purgatorio.

Arguitur. anime quandoque apparent in istis infernaliibus petendo suffragia. ergo cognoscunt ista infernalia. Domine quod hoc sit miraculose. vel sic per operationes hominum vel malorum angelorum mortuorum ignorantibus et hoc quandoque ex dispositione diuina ad terrorum visum vel ad instruacionem eorum.

Voniam autem anima secundum duas difinitas est potentias. que animalium est et discretio quod intelligenter opus est et sensus. et adhuc in mouendo secundum locum motum. desensu quidem et intellectu determinata sicut canta. De mouente autem quid forte anime speculandum est. utrum una quedam pars ipsius sit separabilis aut magnitudine aut ratione. aut omnis anima. Et si pars aliqua. ut propria quedam sit preter consuetas dicitur et dictas. aut harum una aliqua sit.

Postquam Aresto. determinauit de tribus pribus anime. scilicet vegetativa. sensitiva. et intellectiva. hic consequenter determinat de alia parte anime. scilicet motu. Et primo dicit de quo est intentio. et dicit sic quia anima definita est ab antiquis per potentiam cognitionis et motuum et de cognitu iam dictum est. quia potentia cognitionis sunt sensitiva et intellectiva nunc. consequenter dicendum est de motu.

Queritur. que sit ratio ordinis. Domine quod ista. quia potentie cognitionis de quibus prius dictum est sunt principium motus localis. quia ergo prius determinandum est de principio quam de principiato. ideo prius determinandum fuit de illis principiis. que sunt principium potentie et executive motus localis.

Arguitur. potentia localiter motu est communis oris potentis intellectus et sensitivus. ergo debet precedere. Domine quod in ordine doctrine sunt duo consideranda. primum scilicet communitas secundum et communiora sunt priora et notiora minus communibus. ut dicit primo physicus eorum. et sic potentia localiter motu precedit intellectu-

nam et sensitivam. Aliud est ratio principij. et secundum illam. rationem potentie cognitionis precedunt motu. quia potentie cognitionis sunt principium motus localis.

Queritur. quid si potentia localiter motu sit alicuius libus. Dicendum quod potentia localiter motu est duplex. quedam est imperativa sive directiva motus localis. et tunc potentia localiter motu est intellectus et voluntas in homine vrente ratione et in aliis animalibus. quia homines non vrentes ratione mouentur ex sensu et appetitu sicut bruta. Alia est potentia motu executive motus. et sic potentia localiter motu significat unam potentiam. que est principaliter in cordi secundum et cor continetur nervis in musculis que sunt in animali. Olitca et sciendum. quod ista principia possunt in animali realiter diuidi. quia in quodam animali potest inveniri potentia localis imperativa absque executive. sicut pater in animalibus habentibus defectum in membris corporalibus. sicut contingit in febricitantibus. In aliis autem econtra est potentia motu executive et non imperativa. sicut in farvis habitibus usum meborum. quod indeterminare mouent. et sic proprie non mouent aliquo imperio. Aresto. ergo determinat de virtutibus potentia. et primo de imperativa motu. secundo de executive motu. ibi (Nunc autem)

Habet autem dubitatorem motu. quomodo optimes aie dicere et quot. modo enim quodam infinite videtur. et non solus quas dicitur quodam determinantes rationem et irascibilis et appetitivam. huius autem rationem habentem et irrationalibem.

Hic Aresto. consequenter prosequitur suam intentionem prosequendo de potentia locali motu imperativa. et quia talis potentia imperativa continetur sub aliquo genere potentie. similiter etiam executive. Primo ergo per modum disputationis inquirit divisionem potentiarum. et primo premittit divisionem quam possebant antiqui. et dicit quod impossibile est distinguere potentias anime secundum operationes speciales anime. quia tales sunt infinite et indeterminate. ergo operari distingueuntur partes anime secundum operationes in generali. sicut antiqui dividebant potentias anime in rationalem irascibilem et concupiscentiam. Alij autem dividunt eas in rationalem et irrationaliem.

Sed enim divisiones per quas has separant. et alie videtur prius maiorem his divisionem habentes. de quibus et nunc dictus est. Vegetativa autem que cum plantis inest et omnibus viventibus et sensitiva. quia neque sicut irrationalibem. nec sicut rationalem habentem ponit quod utriusque facile.

Hic Aresto. obicit contra istas divisiones quatuor rationibus. quarum prima stat in hoc quod membra dividenda debent evacuare totam naturam diuisi. sed sunt aliique potentiae anime que non continentur sub partibus diuisi. sicut sunt potentiae vegetativa et sensitiva. quia potentiae tales nec sunt rationales nec irrationalia. nec irascibilis nec concupiscentia.

Ponit me
ita duobus

De bona Mo tina

potest anima secundum ad
litteras?

litteras?</p

Arguitur sensus sunt irascibiles et concupiscebiles quia virtus concupisibilis est in sensu communi. et irascibilis in virtute cogitativa. Dicendum quod duplices sunt potentie sensitiae. quedam sunt cognitiae. quia scilicet vel cognoscunt vel ordinant ad cognoscendum sicut sunt reservatiae. et de illis Arestoteles hic loquitur. quia ille potentie sensitiae non continentur sub aliis quo membrorum. Alter modo accipiuntur potentie sensitiae pro sensitiae appetitiis. et tunc est verum quod potentie sensitiae appetitiae comprehenduntur sub irascibili et concupisibili.

Arguitur ista diuisio datur per affirmationem et negationem. ergo est sufficiens diuisio. quia inter affirmationem et negationem non est medium. ut patet quarto metaphysice. Dicendum quod irrationale capitur duplummodo. uno modo pure negative fuisse et dicitur irrationale. quasi non rationale. et tunc omnis potentia animae est rationalis vel irrationalis. sed sic irrationale non potest esse differentia constitutiva aliquam potentiam. quia negatio nihil constituit. Alter modo accipitur irrationale priuatum. et sic iterum diuisio non valeat. quia potentie sensitiae in brutorum non sunt rationales nec irrationales.

Quod si dicatur. istam divisionem ponit Arestoteles in fine primi ethicorum. Dicendum quod ista diuisio est bona per accidentem. scilicet contrahatur ad aliquod particulare subiectum quod est homo. et sic loquitur Arestoteles de potentia animae primo ethicorum. quia loquitur de eis fuisse et sunt subiecta virtutum. tunc enim in hominibus omnes potentiae vel sunt rationales. sicut sunt potentiae intellective et sensitiae. Dicuntur enim sensitiae rationales potentiae. non per essentiam. sed per participationem. quia participant et diriguntur per rationem in homine. non autem in brutis. Sed vegetatiae sunt tunc irrationales. quia non participant rationem. nec distinguunt ratione.

Adhuc autem et fantastica que per esse quidem ab omnibus altera est. Lui autem humanum eadem vel altera sunt multam habet distinctionem. si aliquis ponat separatas partes animae.

Nec Arestoteles ponit secundam rationem. et stat in hoc. illa diuisio est sufficiens sub eius membris non continentur omnia contenta sub diuisio. sed sic est hic quia pars fantastica continetur inter potentias animae. et tamen non potest contineri sub aliqua particula diuisiorum prius dieratum. quod nec est rationalis nec irrationalis nec concupisibilis nec irascibilis. quia pars fantastica est sensitiae cognitiae.

Adhuc autem et appetitiva. que et ratione et potentia altera videtur utique esse ab omnibus et inconveniens utique hanc sequentia. Irrationalitas enim voluntas sit et in irrationali concupiscentia et ira. Si autem tria in anima. in uno quoque est appetitus.

Hic Arestoteles consequenter ponit tertiam rationem. et stat in hoc. aliqua est potentia anime que non continetur sub istis membris. scilicet vis appetitiva rationis. scilicet voluntas. quia non potest contineri sub potentia rationali. cum illa sit cognitiva. nec potest contineri sub irascibili vel concupisibili. cum tales pertineant ad sensum. Operet ergo potest tria membra appetitus. sic et dividatur appetitus in appetitum irascibilem concupisibilem et voluntatem.

Et etiam de quo nunc sermo instat. quid forte mouens fuisse locum animal est. Secundum quidem igitur augmentum et decrementum motus qui omnibus inest. videbitur utique mouere generatum et vegetatum. De respiratione autem et expiratione et somno et vigilia posterius perspiciendum. Habent enim distinctionem multam.

Quarta ratio est. quia est etiam una potentia localiter motiva de qua nunc diximus. que non potest contineri sub aliquo membrorum diuidentium. ergo illa divisione non est bene assignata.

Sed de motu fuisse locum quid sit mouens animal fuisse processuum motum considerandum. Quod quidem non vegetativa potentia manifestum. semper enim propter aliquid motus hic. et aut cum fantasia aut appetitu est. Nihil enim non appetens aut fugiens mouetur. sed aut violentia.

Hic consequenter philosophus procedit ad principale propositum. scilicet inquirendo quid sit principium motus localis in animalibus. et primo procedit dispositio. secundo ponit veritatem ibi. (Videtur autem.) Ostendit ergo quod potentia vegetativa non sit principium motus localis. deinde quod nec pars sensitiae. tertio quod nec rationalia. quarto quod nec appetitus. Quare primum ponit duas rationes. quarum prima stat in hoc. motus progressivus de quo tam loquimur sit fuisse aliquid ymaginatum et desideratum. quod probat Arestoteles. quia animal nihil appetens vel fugiens non mouetur localiter. sed manifestum est quod pars vegetativa non est cognitiva. ergo non potest esse principium motus localis.

Amplius et plante utique mote essent. et utique haberent aliquam partem organicam ad motum hunc. Hic philosophus ponit secundam rationem ad id est. et stat in hoc. si pars vegetativa esset principium motus localis progressivus. et in plantae mouerentur localiter. et haberent partes organicas aptas ad hunc motum. quod est falsum. Sequela tamen pater. quia posito principio etiam ponitur principiatum in plantis enim est pars anime vegetativa.

Quæstiones

Arguitur in plantis est motus localis. qui tamen non est nisi a potentia vegetativa. quia nullas alias habet. g. t.

Dicendum quod in plantis non est potentia motiva localis progressiva de qua hic loquimur licet ibi sit motus secundum dilatationem vel confrictionem. vel secundum augmentum et decrementum. et talis motus etiam potest esse in vegetabilibus. et illorum maximum principium potest etiam esse potentia vegetativa.

Similiter autem neque sensitum. multa enim sunt animalium. que sensum quidem habent. manentia autem et immobilia sunt per se finis. Si igitur natura facit frustra nihil. neque deficit in necessariis nisi in orbatis et imperfectis. huiusmodi autem animalium perfecta et non orbata sunt. Signum autem est. quia generativa sunt. et augmentum habent et decrementum. quare et haberent utique partes organicas processionis.

*Sensu non est prius
motu localis*

*Conche et ostree non
mouentur localiter*

Hic Aristoteles probat quod pars sensitiva non potest esse principium motus localis. et stat ratio in hoc. quia sensus esset sufficiens principium motus localis progressus. ergo ybicum est sensus ibi erit motus localis progressivus. quia postea causa ponitur effectus. sed hoc est falsum. quia omnibus animalibus non est sensus. sed non omnino mouentur localiter. sicut conche et ostree. Et quod non mouentur localiter probat Aristoteles sic. quia natura in perfectis non deficit in necessariis. sed ista animalia sunt perfecta. ergo natura prouidit eis organa deservientia ad motum localem. sed manifestum est quod natura non dedit eis organa ad talium motum. ergo etiam non mouentur localiter. **D**icitur patet. quia natura dirigitur ab intelligentia non errante. et ergo non deficit in necessariis. **D**icendum probat Aristoteles. quia hoc est perfectum quod generare potest sibi simile. sed ista animalia possunt generare sibi similia. ergo sunt perfecta. **V**ulgo ergo Aristoteles quod sunt perfecta in specie sua. licet sunt imperfecta per comparacionem ad alias species animalium.

Atuero neque rationativa et vocatus intellectus est mouens. Speculativus quidem igitur nihil speculatur active: neque dicit de fugibili et prosequibili. Semper autem motus aut fugientis aut prosequentis aliquid est. sed neque cum speculatus fuerit aliquid huiusmodi. sicut precipit aut prosequi aut fugere. puta cu[m] multotiens intelligit terrible aliquid aut deleabile. non inbet autem timere. sed cor mouetur. Si autem delectabile altera aliqua pars.

tertij de Anima

Intellectus Speculativus non est prius motu localis

Hic probat quod intellectus non est principium motus localis. et stat p[ro]ma de intellectu speculatorio. scilicet de intellectu practico. et stat p[ro]ma r[ati]o in hoc. ille intellectus non est principium motus localis. quia non considerat agibile vel fugibile. sed intellectus speculatorius non considerat aliqd agibile vel fugibile. g. non est principium motus localis. **D**icitur patet. quod illa est r[ati]o quare anima nunc mouet non prius. **D**icendum patet. quia intellectus speculatorius solu[m] considerat aliiquid speculabile. **O**cto addit[us] Aristoteles. quod intellectus intelligimus aliquod delectabile aut triste. et ramen intellectus non incipit timere vel desiderare. et hoc ideo. quia hoc intelligimus solum speculatorius et non prakticus id est quod applicatur ad opus

Amplius et precipieta intellectu et dominante intelligentia fugere aliquid aut prosequi non mouetur. sed secundum concupiscentiam agit. ut incontinentes. et totaliter videmus quod habes medicinam non sanatur tanquam alterius proprium sit agere secundum scientiam. sed non scientie. *Intell[ig]atio praktica non est*

Hic p[ro]pter ostendit Aristoteles. quod intellectus practicus non est principium motus localis. et stat r[ati]o in hoc. illud non est principium motus localis sufficiens. quod non sequitur illa que mouent localiter. sed illa que mouent localiter non sequuntur intellectus practicus. sed prosequuntur oppositum illius quod precipit intellectus practicus. quod agit secundum concupiscentiam. sicut patet in incontinentibus. quod illi mouent ad hoc quod precipit ab eis per concupiscentiam. g. intellectus practicus non est sufficiens principium motus localis. **O**cto p[ro]posuit simile in medicinis. quod medicus habet artem medicine non semper sanat. quia non semper operat secundum regulas medicinae.

Queritur. quiescit anima inter incontinentem et intemperatum. **D**icendum quod in temperatu[r] ille qui peccat ex malo habet. Et signum illius est. scilicet quod habeat malum habitum si delectetur in malo. quod in signo generati habitus est delectatio operis. sicut hoc sit bonum sive malum. **O**cto ideo p[ro]positus tertio ethicorum compatit eum paralitico. qui habet habitum infirmatis. sed incontinentis dicit qui peccat ex passione. etiam si habet contrarium habitum et in talium intellectus practicus precipit aliqd faciendo. et tamen facit oppositum. p[ro]pter appetitum sensitivum. quod trahit ad oppositum. Et ideo incontinentis quasi non simul tenens certone. id est non operat secundum iudicium rationis.

Atuero neque appetitus huiusmodi motus dictus est. abstinentes enim appetentes et concupiscentes non operantur. quorum appetitum habent. sed consequuntur intellectum. *Solus appetitus sensi*

Nec consequenter probat quod appetitus sensitivus non sit principium sufficiens motus localis. quia illud non est principium sufficiens motus localis ad quod non sequitur motus localis. sed sic est de appetitu sensitivo. quia hoc principium ea que mouentur semper non prosequuntur. sed prosequuntur hoc quod eis representatur per intellectum. si igitur patet in continentibus. ergo appetitus sensitivus non est principium sufficiens motus localis.

Arrestatelia

intellectus et appetitus per prius motus
localis. Videntur autem duo hec mouentia aut appetitus
aut intellectus: si aliquis fantasiam posuerit si-
cuit intellectu quendam. Multa enim preter scien-
tiam sequuntur fantasias et in alijs animalibus non
intellectiva neque ratio est. sed fantasias utramque. hec
ergo motiva sunt locum intellectus et appetitus.

Postea Arresto. disputatione induxit de principio mo-
tus localis. hic prosequenter ostendit veritatem. Quod vult
et intellectus et appetitus sunt principium motus loca-
lis. sic tamen quod sub intellectu comprehendatur fantasias.
Quod star ratio in hoc. Illud est principium motus quod
sequuntur omnia illa que mouent localiter. sed omnia quod mo-
uentur localiter vel sequuntur intellectum et appetitum
intellectuum sicut homines viuunt finitatem. vel sequuntur
fantasias et appetitum sensitivum. sicut brura et ho-
mines relinquentes rationem. ergo illa sunt sufficiens princi-
pium motus localis. Hoc patet. quia ex hoc et aliqua
sequuntur principium imperativum motus executivae mo-
uentur. Exemplum est. quia ex hoc et intellectus cognos-
cit aliquid bonum. et voluntas impetrat illud. sic sequitur ul-
terius executio motus per membra exteriora. Simile
est in brutis. quia si brutum cognoscatur aliquid bonum
sensibile et appetatur illud. tunc statim nisi aliquis impedi-
at fecundum motus localis ad prosecutorem talis boni.

Queritur. quare sub intellectu potest comprehendendi fan-
tasias. Unde quod idem quia sicut intellectus mouetur in
absentia intelligibilium scilicet per speciem intelligibilem
que reseruatur in intellectu. ita etiam fantasias mouetur
in absentia sensibilium per speciem intelligibilem reten-
tam in sensu exteriori. Secundo dicitur. quia superiora
includunt inferiora virtualiter et excellenter. et sic pos-
sunt intelligentia que est superior comprehendere sub se
fantasias. sicut perfectum includit imperfectum virtualiter.

Intellectus autem qui propter aliquid ratione
natur. et qui practicus est. differt autem a specula-
tione secundum finem. et appetitus propter aliquid omni-
nis est. Cuius enim appetitus hoc principium
practici. intellectus ultimum autem principium ac-
tionis. quare rationabiliter hec duo videtur mo-
uentia appetitus et intelligentia practica. Ap-
petibile enim mouet: et propter hoc intelligentia
mouet. quod principium hec est quod appetibile
et fantasias autem cum moueat non mouet sine ap-
petitu. unum enim mouens quod appetitus. Si
enim duo intellectus et appetitus mouebant secundum
comunem rationem aliquam speciem mouebant. nunc
autem intellectus non videtur mouere sine appetitu
voluntas enim appetitus est. cum autem rationem mo-

Folio lxxv

uetur. et secundum voluntatem mouetur. appetitus
mouet preter rationem. concupiscentia enim appre-
titus quidam est.

Postea Arresto. posuit duo principia mouentia in
peritatu. tam prosequenter reduxit illa duo mouentia ad
unum. Quod vult et hoc unum principium motuum est
appetibile. Quod hoc sic probatur. quia intellectus qui mo-
uent localiter imperativus est practicus. sed intellectus praet
erius mouetur ab eodem a quo appetitus scilicet ab appre
titibili. ergo est unum principium mouendi. scilicet appetibile.

Circa primam partem est considerandum. quod intel-
lectus practicus sive speculatorius differunt fratre. quia intel-
lectus speculatorius non ordinatus obiectus ad alijs
quod opus. sed intellectus practicus ordinatus ad aliquod
opus et ideo appetibile est principium intellectus practi-
ci. et hoc ideo. quia appetitus est circa aliquod bonum
quod est finis. sed finis est principium actionis. et intel-
lectus practici agentis. et ideo prima motio ipsius intellectus
practici incipit a fine. et simile est de appetitu sensi-
tivo et de fantasias. quia fantasia non mouet de appetitu
sensitivo.

Queritur. quare appetitus non mouet sub ratione intel-
lectus. sicut intellectus mouet sub ratione appetitus. id
est quare intelligibile non est principium motus localis. si
cuit appetibile. Unde et intellectus non mouet sine
appetitu. quia intellectus se habet naturaliter ad oppo-
sitam sed non potest fieri motus nisi aliquid mouens de-
terminetur ad unum. talis autem determinatio fit per ap-
petitum. ergo intellectus non mouetur nisi sub ratione ap-
petitus. et ideo appetibile est principium motus localis.
Exempli gratia. per intellectum aliquis coepit ambu-
lare ad aliquem locum. et non ambulare ad illius
locum. ergo intellectus absolute acceptus non est principium
mouendi nisi secundum determinacionem per appetitum quod
determinatur ad unum. Et hoc est quod dicit Arresto.
in textu quod intellectus non est mouens sine appetitu sensi-
tivo vel intellectivo. Intellectuo quidem quia voluntas
est appetitus. potest tamen econtra appetitus mouere
propter rationem. sicut pars de appetitu sensitivo. Et est co-
siderandum quod Arresto plus loquitur de concupiscentia quam
de ira. quia concupiscentia nihil pertinet de ratione. sed
ira pertinet rationem. licet non secundum modum. et
ideo iracundi sunt plus laudabiles quam intemperati quia
passio ire trahitur ex origine propter complexionem. sed con-
cupiscentia fit ex consuetudine quam aliquis magis de-
relinquere potest.

Queritur. utrum voluntas moueat intellectum. vel intel-
lectus voluntatem. Unde quod aliquid dicitur aliquis
mouere dupliciter. Uno modo per modum finis. et ali-
o modo intellectus mouet voluntatem. quia bonum in
intellectum est obiectum voluntatis. obiectus autem est finis
potentie. Alio modo aliquid mouet alterum in ratione agentis
et sic voluntas mouet intellectum et alias inferiorum vires.
Ratione enim est. quia ois appetitus est de se cecus. id est appre-
titus non habet apud se propriam quod appetat. et tamen se
quis cognitorem. ergo opus quod cognitio fiat per aliquam pos-
tentiam cognitivam. et post illam cognitorem sequitur inclinatio
in aliud quod inclinatio est appetitus. sicut ergo ponitur a sententia cognitiva
potest obiectum appetitum existere. ita etiam intellectus potest

Intellectus similis nobilior & dignior est uoc
litate sic p.mqo contra

Questions

obiecit suo appetitu sez voluntati. sic mouet voluntatem p modum finis. Ratio secundus est. quia in omnibus potentias subordinatis superior potestia que respicit finem vniuersalem mouet alias potentias que respiciunt fines particulares sed voluntas respicit bonum et finem in communitate quā suum obiecit. in quelibet autem alia potentia tendit in aliquod singulare bonum sicut visus tendit in cognitionem coloris. Intellectus autem in cognitionem veri que sunt quedam bona particularia. ergo voluntas mouet alias potentias ad suos actus. **V**as-
tor probat inductive tam in naturalibus quam in politi-
cis. **E**videmus enim in naturalibus quod celum mouet ista inferiora effectiva. et hoc ideo quia celum vniuersaliter mouet ad generationem generabilium et corruptibilium
alia enim corpora habent quoddam particulares effectus
circa generabilitatem et corruptibilitatem. Similiter est in politi-
cis. quia rex (qui intendit communem bonum) mouet omnes
altos inferiores in regno. quia inferiores non intendunt bonum communem sed aliquo particulari bono.

Queris. verum intellectus sit nobilior voluntate. vel contra. **D**om. q[uia] intellectus est simpliciter nobilior voluntate. sed voluntas est dignior intellectu s[ic] in quid. **P**robatu p[ro]m[ptu] est. q[uia] nobilitas poterit simpliciter debet sumi ex illo a quo sumitur natura potentie. Natura autem potentie sumitur per comparationem ad obiectum. s[ic] intellectus obiectum est dignius obiecto voluntatis ergo intellectus sumptus in sua natura est dignior voluntatis. **D**icno probatur quia obiectum intellectus est immaterialius simplicius et abstractius. **O**stendem obiectus voluntatis bonum quod inuenitur in rebus exterioribus. s[ic] obiectum intellectus est quidditas rei materialis sine ratio rei. sed ratio rei est simplicior. q[uia] ipsa res. **S**econda pars pro qua voluntas fertur in rem ipsum q[uia] speciem accipit. **A**git ergo q[uia] aliquae res non possunt accipi ab intellectu nostro per se ipsum. sicut sunt immaterialia. et tamē voluntas potest tendere ad illas res. ergo quo ad illa immaterialia voluntas est superior. quia voluntas potest proprie tis coniungi in hac vita. sed illa non possunt per intellectum cognosci. **P**otest etiam idem probari ex alio. quia illa potentia est dignior que haber dignior est habitu sed intellectus haber dignior est naturali habitu s[ic] sapientiam. et voluntas haber iusticiam. sed sapientia est multo altior iusticia s[ic] intellectus est altior voluntate et nobilitate. **A**rguit. voluntas est simpliciter nobilior intellectu. **P**robatur quia obiectum voluntatis est bonum. et finis qui est prima causa et perfectissima. sicut dicitur secundum phisicos. **D**om. q[uia] obiectum voluntatis s[ic] bonum est obiectum intellectus s[ic] quidditas possunt dupl[iciter] adiun- nisci compari. Uno modo s[ic] viam causalitatis. et sic obiectum voluntatis est dignius. quia causalitas recipit bonum. quia bonum est diffusuum suipius. **O**dit Augustinus q[uia] deus est bonus summe. sed creatae participant bonitatem ab illo. **E**t ex hoc arguitur q[uia] voluntas mouet intellectum effectu ut dictu est. Alio modo separantur adiuncem bonum et verum s[ic] simplicitatem naturae veriusq[ue]. et sic verum est simplicius bono. quia s[ic] in resto. ierro metaphysice. bonum et malum sunt in rebus verius et fallsum in anima. sed aliquid est simplicius dignius in anima q[uia] in rebus.

Arguit intellectus p[ro]cedit voluntatem naturaliter ergo est imperfectior cum priora sint imperfectiora. **D**icitur

tertij de Anima

dum q̄ dupliciter aliqđ est prius alio naturaliter. **Uno**
via gratiōis & in eode. & sic im pfectoria sunt p̄ora pfecti
q; idē naturaliter ducit ab imperfecto ad pfectum. & sic in
tellecruis non est pior voluntate. Allo modo aliqđ p̄ce
dit aliud naturaliter in diuersis & via perfectionis. & illo
modo intellectus est p̄or voluntate. Luius ratio est q̄a
lectus moueat voluntatem finaliter ut dictum est. ergo
precedit voluntatem via pfectionis.

Arguit. voluntas non mouet intellectū. q; mouens
est nobilior moto. sed voluntas non est nobilioz intellec
tu. ergo nō mouet intellectum. **Duo** q̄ tam voluntas
q̄ intellectus capiuntur dupl. **Uno** modo capiuntur
intellectus prout est apprehensiuus veri & enis in vni
uersali. Allo modo fin q̄ est determinata potest anima
habēs determinatum actu. Similiter voluntas capi
dupliciter. **Uno** modo fin communitatē sui obiecti qđ est
bonū in cōmūnū. Allo modo p̄ut est determinata poten
tia habēs determinatum actu. **Unus** dicitur dicendum q̄
omib; istis modis intellectus est nobilior voluntate ex
pro uno modo. s; q̄ intellectus accipit ut determinata
potentia habēs determinatum actu. et voluntas sumit
fin communitatē sui obiecti. sic enim obiectū intellectū p̄cie
henditur sub obiecto voluntatis. quia tūc intellectus est
circa aliquod p̄icularē bonū. sed omib; alijs modis in
tellectus est dignior. Uerū est ergo q̄ voluntas mouet in
tellectum fin q̄ est potentia sine p̄tus respectu finis ex
ipiū bonū in eo. & fin q̄ intellectus est determinata po
tentia. & illo modo voluntas est dignior intellectu. Enam
dicendum est q̄ omne mouens in cōstum mouēs est dignius
moto sed voluntas nō mouet intellectū quoq; modis
sed solū in cōstum habet obiectū quod est bonū in cōmūnū
et illo modo voluntas mouet intellectum in cōstum ei
vna determinata p̄icularis potentia. Et hoc nō etiam
voluntas sit dignior intellectu.

Arguit. mouēs non mouerat a moto nisi p accidēs
sed intellectus mouet voluntatem. ergo voluntas non
mouet intellectum. **D**om q mouens non mouerat
a moto eo modo quo mouet. intellectus ēm mouet vo-
luntatem eo modo quo mouerat a voluntate. quia intel-
lectus mouet voluntatem finaliter et obiectaliter. sed vo-
luntas mouet intellectum effectuē. quia dirigit omes
alias potentias ad op̄randū
Arguit. si intellectus moueret voluntatem et voluntas
intellectum. tunc estz pcessus in infinitum. **D**om q
est status in intellectu. quia omnem motum voluntatis
precedit motus intellectus. cum voluntas de se sit ceca.
et non inclinetur ad aliquod nisi presentetur ei per intel-
lectum. sed non oportet q intellectus noster semper mo-
ueatur a voluntate nostra. sed ad intelligendū prima in-
telligibilis mouerat intellectus a voluntate diuina. sicut
dicte Aresto. in tractatu de bona fortuna. q principiū
consiliandi primum est altius intellectu nostro. voluntas
quem nostra non est altior intellectu sicut dicitur est. et
go intelligit hoc de intellectu diuino.

Ftellectus quidē igit̄ om̄is rectus est.
appetitus autem et fantasía recta et nō
recta; unde semper quidem mouet appetitū.

Sed hoc est bonū aut apprens bonū. nō omne autem sed actuale bonū. Actuale autē est cōtingens et aliter sebabere. Quod quidē igitur hūmī potentia mouet anime que vocatur appetitus manifestum est.

Nic Aresto. ex p̄dieris assignat cām quare sepe erramus in actionibus nostris. quia em̄ dictuz est q̄ nos mouemur ad agendum ex appetitu. q̄ sc̄ appetibile est primum principium motus et actionis. ideo dicit Aresto. q̄ q̄uis intellectus sit semper rectus sc̄ ille intellectus qui est principium operatōnis. sc̄ intellectus practicus. quia ille habet vnum habitum qui est sūnderesis. propter quem habitum ratio deprecatur ad optimam. quia ramenfantia et appetitus sensitivus quandoq̄ habent recipitatem. et quandoq̄ non. ideo contingit fieri operationem circa aliquod obiectum fm̄ iudicium fantasie et appetitus sensitivus. talis autē appetitus sensitivus est circa bonum apprens fm̄ delectationem sensus. ideo post in hoc bono fieri error. Circa istud est sciendum q̄ in qualibet actōne nostra intellectus operatiūs im̄plicite vitur syllogismo practico. cuius maiorem ponit intellectus practicus. et si idem intellectus subsumat minorē. tunc nō fit error in conclusione. sed si minor subsumatur per fantasiam et appetitum sensitivum. tunc in conclusione fit error circa agibile quia fm̄ logicos conclusio sequitur debiliorem partem premissarum. quia ergo maior est vniuersalis et minor particularis. conclusio erit particularis. Exempli gratia. intellectus practicus affluit in qualibet operatione istam propositionem. omne bonum est faciendum. quia sub tali propositione intellectus practicus subsumit aliquod simpli bonum. Exempli gratia. visitare ecclesiam est bonum vel diligenter studere est bonum. tunc non fit error in conclusione. Si autē fantasia sive appetitus inferior subsumat sic. delectari in aliquo propter rationem est bonum. tunc male concluditur. Et ideo dicit Aresto. tertio ehicop. q̄ omnis malus est ignorans. quia omnis malus ignorat. id est errat in sublumpōne minioris propōnis in syllogismo pratico et etiam quia ignorat in eligendo. quia preponit sensuas licet rationē. et sic ista. omnis malus est ignorans. ē vnde de ignorantia electōnis.

Dividētibus autē anime p̄tes si fm̄ potentias diuidant et separant. valde multe fiunt. vegetabile sensitivū intellectivū cōsiliatiūnū. adhuc appetitivū. hec em̄ plus differēt ab inuicem q̄ concupiscibile et irascibile.

Nic Aresto. excludit divisionē quā ponebant antiq̄ qui de parentiis anime diuidentes potentias anime in rōnalem irascibilem et concupiscibilem. Et vnde q̄ multis sunt potentiae anime que plus differunt q̄ ille potētie anime. sc̄ p̄siliatiūnū appetitivū vegetativū et intellectivū et hoc accipiendo p̄siliatiūnū propriū prout est aliquid spectans ad intellectūnū. appetitivū pro appetitivo sensitivo q̄ tunc appetitivū et p̄siliatiūnū possunt realiter diuidi diversis. In b̄utis em̄ est appetitūnū et nō p̄siliatiūnū

Sil vegetativū et intellectivū possunt realiter diuidi sicut in plantis et in hominibus. ergo ista plus differēt.

Quoniam autē appetitus sicut contrarij ab inuicem hoc autē accidit cū rō et cōcupiscentia contrarie fuerint. sic autē in ipsis sensum habentibus. Intellectus quidē igitur propter futurum retrahere iubet. cōcupiscentia autē propter ipsum iam videtur em̄ q̄ iā delectabile et simpli delectabile et bonum simpli. propter circa q̄ nō videtur quod futurum.

Hic Aresto. excludit vnam rationem quia prius vis debatur. p̄bare q̄ appetitus nō esset principium motus localis. quia dicum fuit q̄ continentes nō sequuntur appetitum. quia sequuntur rationem. Vult ergo Aresto. q̄ omnia que mouentur sequuntur appetitum. et q̄uis continentur et virtuosi nō sequuntur appetitum sensitivum rationē sequuntur appetitum intellectivum. Unde addit q̄ in homine sunt contrarij appetitus sc̄ intellectus et sensitivus. Et hoc sic probat q̄ quandoq̄ in uno homine de eodem sunt contrarij motus fm̄ appetitum quia concupiscentia. i. appetitus sensitivus cognoscens aliquod iam bonum. i. bonum ut nunc iudicat hoc esse appetitus et p̄sequendus. sed intellectus q̄ cognoscit etiā futurū iubet retrahere. i. iubet nō p̄sequi hoc quod appetit p̄ appetitum sensitivū. q̄ in futuro aliquod malum culpe et pēne sequi potest. Exempli grā extra textum. In die ieiūniū appetitus sensitivus iudicat cibū esse capiendū. quia hoc est pro nunc delectabile. sed intellectus qui etiā p̄gnoscit futurum sciens q̄ pena sequet ex fractō eiusdem iubet cibū nō esse capiendū. Et istis in textu positis consonat p̄ba apli. Q̄ caro id est appetitus sensitivus corporalis p̄cupiscentia aduersus sp̄m. Iterum addit. Tideo aliam legē esse in membris meis. i. in appetitu inferiori repugnantem legi ineris mee. i. intellectui. Ex isto textu potest p̄babilitas elicī. q̄ Aresto. fuit de status saluandorum. q̄ in lege nature reprobabat et sufficiebat q̄ hō cognoscere suam naturam esse fractam. et q̄ p̄ter talē confractōem nature homo desideraret vnu regatorem nature. Quia ergo Aresto. in textu salaris dicit et p̄gnoscit naturam hominis esse fractam et diuisam in duas p̄tes. Et in libro de pōmo et morte inuocat repatorem nature. ideo potest satis p̄babilitas sumi. q̄ Aresto. fuit de numero saluandorum.

Querit quō differenter se habet ad p̄gnoscendum res sensus exterior. sensus interior. intellectus creatus. et intellectus diuinus. Dom q̄ sensus exterior solū p̄gnoscit p̄sens. sed interior p̄fens et p̄teritum. q̄ memoria est p̄teritorum. Sed intellectus creatus p̄gnoscit p̄s p̄teritum et futurum fm̄ q̄ est in sua causa. sicut nunc astrologi p̄gnoscunt futuram eclipsim ex motu celi. qui est causa eclipsis. Sed intellectus diuinus p̄gnoscit p̄fens p̄teritum et futurum fm̄ se. Rō est quia p̄gnoscit omnia in nūc eternitate. sed nunc eternitatis ambit omne temp⁹. Et iō bene dicit Aresto. q̄ intellectus iubet retrahere ab illo q̄d sensus iudicat esse faciendum p̄pter futurum q̄ sc̄ intellectus p̄gnoscit fm̄ q̄ est in sua causa.

Appetitio est specialis aie ponā
In oībō cōcō creatū dō e id appetitū

Questiones

Querit. utrum ista rebellio inferioris appetitus et superioris sit naturalis vel contra naturam. **O**dm q natura humana capitur dupliciter. Uno modo fin q est instituta in primo statu innocentie, et sic illa rebellio et inobedientia est omnino contra naturam, quia in isto statu innocentie in anima fuit originalis iusticia qua vires inferiores immobiliter subdestantur lugubribus viribus. et ideo nihil poterant superiores vires appetere, nisi quod fuit deliberatum per vires superiores. Ie, per rationem. Alio modo capitur natura humana fin se et sic ista inobedientia sua rebellio potest capi dupliciter. Uno modo fin q trahit rationem sua recrudidine. et sic iterum ista rebellio est inaturalis, quia in tali motone fit peccatum sed omne peccatum fin Damascenum est contra naturam ergo etiam illa motio, quia sic vires inferiores mouuntur) est contra naturam. **E**cce ratiō est, quia dicit Aristoteles, intra q sicut spera mouet speram, ita appetitus appetitum. sed naturale est q superior spera moueat inferiores, sed omnino est contra naturam q inferior spera trahet superiorē a sua recrudidine. Alio modo potest capi appetitus fin q absolute fertur in suum obiectum, abs q hoc q trahat rationem sua recrudidine. et sic appetitus inferior est naturalis, quia naturale est cuilibet potentie q feratur in suum obiectum.

Querit. utrum appetitus sit specialis potentia anime. **O**dm q sic, et ratiō est, quia ad qualibet formam creatam sequitur inclinatio, sed anima est forma creata ex gohabebit inclinacionem, sed inclinatio anime in res est appetitus, ergo in anima est appetitus. **M**aior pater, quia omne imperfectum naturaliter appetit perfectum, sed omnis forma creata est imperfecta, ergo omnis forma creata tendit ad perfectōrem. **S**ic etiam substantia separata est imperfecta respectu prime cause. **Q**uerit. utrum in omnibus rebus creatis sit idem appetitus. **O**dm q nō, et ratiō est, quia sicut ad formas creatas atque sequitur appetitus ut dictum est, ita ad altiorē formam creatam sequitur appetitus, et appetitus quia qlibet talis ad deum compata est imperfecta. **I**n his ergo entibus que cognitōne carent sicut in pure naturalibus in quibz sicut inuenitur forma determinans ad unum esse sez naturale, ita etiam inuenitur appetitus naturalis tñ, qz inclinatio illa nō sequitur cognitōnem sed naturam rei, sicut enim materia appetit formam, sic forma finem. **S**ed in habentibus cognitōnem eius, cognoscens nō solum habet esse naturale q substantialē formam, sed etiam recipit in se formas et litterudines alias sp̄cium, ut est in anima libz, sicut sensus habet sp̄ces sensibiles, et intellectus sp̄ces intelligibiles, et hoc ideo, qz quātū aliqua res plus accedit ad dei similitudinem tanto in eo plura existunt, qz in deo omnia excellenter existunt fin Dyonisiū. **I**sti ergo enī animato, quenam aliorū inclinatio, et sic non solum inclinatur ad ea que sibi conueniunt ex forma naturali fin, quē modum in eo est appetitus naturalis, sed etiā ex eo est inclinatio ex formis receptis ab extra, scz ex formis sensibilibus et intelligibilibus, et quia ista inclinatio sequitur cognitōnem, necē est dicere qz sit specialis ponā animae. **H**oc autem nō est ver, de appetitu naturali, quia talis appetitus naturalis nō est res distincta ab eo in quo est talis appetitus, et sicut appetitus materie est ipa materia, sed appetitus sensitius non est ipa anima sensitiva, sed specialis potētia anime. **E**t hoc solus argumentum quo

K Arguitur, appetere est proprie animatis tñatatis,

tertij de Anima

ergo hō est ponā sp̄cias aie, qz inata nō habet animam. **O**dm q appetere ponit alicui dupliciter. Uno modo ex forma fin qz res est, et talis appetitus est in iatari, et non est in potentia anime. **A**lius est appetitus qui cōuenit alicui propter formam, que est principium cognitionis aliquas rei, et talis appetitus est specialis potentia anime, quia talis inclinatio coniungitur alicui potētie cognitione que est vere superaddita, et sic oportet q ibi sit aliqua forma supaddita.

K Arguit, appetere est cōcō omni ponē aie, qz omnis potentia appetit suū obiectum, sicut bonum et finē. **O**ndē, q non est inconveniens in potentia anime esse duplē appetitum, scz naturalem fin qz potētia appetit suū obiectum, sicut omnia perfectibilia appetit suā pfectōres, et p̄ter hoc in potētia cognitōis est aliquis aliorū appetitus qui ponit eis propter obiectū cognitionis. **I**lla at inclinatio est aliorū que conuenit potētia ex cognitione qz illa que conuenit eis ex natura. **V**nde in intellectu est appetitus naturalis, quo scz appetit omnis hō naturaliter sicut desiderat, quia per talem appetitum intellectus inclinatur in suū obiectū et p̄ter hoc est appetitus intellectualis, quo tendit in hoc quod est cognitū per intellectum.

K Arguitur, omnis appetitus sequit cognitōnem, q nullus est appetitus naturalis. **O**dm q duplex est cognitio. Una est que est p̄iuncta illi qd appetit, et sic antecedēs est falsum in appetitu naturali, sed est verum in appetitu animali et intellectuali, quia ibi cognitio est coniuncta illi quod appetit. Alio modo capis cognitio generaliter pro cognitione p̄iuncta illi quod appetit, vel separata ab eo, et sic antecedēs etiam est verum de appetitu naturali, qz illa appetitus sequit cognitionem que est separata ab eo qd appetit, ut ignis per appetitū inclinatur ad locū sursum sed illū locū non cognoscit ignis, sed natūra vniuersalē dirigit ignem ad locū sursum.

K Arguit, appetitus sequit formā apprehēsam, ergo non est potētia anime. **O**dm q ista propō potest duplē intelligi. Uno modo capiendo appetitum p ac tu appetendi, et sic est verum q acutus appetendi sequit cognitionem et formam apprehēsam, quia cognitio est solum ex apprehēsia. Alio modo capis appetitus p ponā appetendi, et sic adhuc capis duplē. Uno modo fin se et sic propō est falsa, qz ponā nō sequit ralez formā apprehēsam, sed precedit eam, cum omnis ponā natura simil cum aia producat, sed forma apprehēsa per ac tum aie acquirit. Alio modo capis ista locurio quo ad nos, et sic propō est vera, qz nos distinguimus duos appetitus fin formā apprehēsam, que vel apprehendit sensibiliter, et sic alii appetit sensitius, vel intelligibiliter, et sic est appetitus intellectualis.

K Arguit, idē est obiectū ponē appetitū et cognitū, ergo sunt una ponā. **O**dm q quis sit idem obiectū materialiter acceptū, qd appetit et cognoscit, tñ hoc idē sub alia formā ali rōne appetit et cognoscit, qz cognoscitur sub rōne veri, et appetit sub rōne boni. Et hoc est, quia omnia bonū appetit, sufficit ergo qz sic alia formalis ratio in cognoscibili appetibili.

Querit, quomodo dividat appetitus qui est potentia anime. **O**dm q dividitur in sensitivū et in intellectu. Et rōne duplex. **P**rima est q ad altiorē formam sequitur aliorū appetitus et pfectōres, sed manifestum est q intellectus est aliorū forma qz sensus, ergo etiam

Dividit appetitus

habet altorem appetitū. Ille ergo appetitus quicquid
tur intellectum vocatur voluntas. que nihil aliud est qd
inclinatio ad bonum apprehensum per intellectum. Se-
cunda ratio stat in hoc. omnis potentia passiva est distin-
guibilis finis distinctionem potentie actiue. quia oportet
agens et patiens esse proportionata ad invenientem. et necesse
est actuum proportionatione. quia ergo potentia ap-
petitua est passiva. et nata est moueri ab apphensione pote-
tiam cognitivam. ideo oportet talem potentiam distinguere
ordinem ad apphensem; per potentiam cognitivam. sed ma-
nifestum est qd alterius generis est illud quod est apphensem
per intellectum. s. vniuersale. et alterius generis est illud qd
est apphensem per sensum. scz particolare. Getiam oportet
tis illos duos appetitus distinguere. Et ex ista ratione po-
test sumi planior rario talis. s. Potentia distinguuntur per
objeccta. sed objecetu appetitus sensitui est apphensem p
sensum. et objecetu appetitus intellectui est apprehensum p
intellectu. sed illa sunt diversa. ergo potentiae sunt di-
uerse. Dicuntur pars ex prius dicitur. quia omnis appetitus
de se citoceus. ideo oportet qd mouetur a potentia cogni-
tiva et ab objeceto eius.

Arguitur. penes accidentes distinctias obiecti non debet
sumi distinctione potentie. sed esse apprehensum per intellec-
tum vel sensum accidentis obiecto. ergo penes hoc non debet su-
mi distinctione potentiarum. scz appetitu diversorum. Di-
cendum qd illa conditio esse apphensem potest duplē cas-
pi. Uno modo finis qd obiectu comparata ad potentiam
cognitivam. et sic omnino accidit sibi qd sit apprehensum.
Unus ratio est qd potentia cognitiva non fertur in appre-
hensem. sed in apphensibile. Alio modo caput illa condi-
tio in obiecto finis qd comparata in potentia appetitiva. et sic
esse apphensem non accidit tali obiecto. qd appetitus fertur
p se in bonum apphensem. et ideo apphensem p sensum et p
intellectum pnc distinguere appetitus.

Arguitur. omnis appetitus est sensitui. ergo nullus est
appetitus intellectui. Ans pars. qd omnis appetitus est
respectu singularis appetibilis. sed appetitus singularis
est sensitui. quia est circa bonum particulare. Dicendum
qd omnis appetitus fertur in res finis qd sunt extra animam.
oportet qd omnis appetitus fertur in aliquod singulare.

Sed est notandum qd singulare capitur dupliciter. uno
modo finis rationem singularis. et sic appetitus sensituius
fert in singulare. Alio modo caput singulare finis ratio-
nem vniuersalis. et sic appetitus intellectuius fert in sin-
gulare. Exemplum est. quia aliquid potest odire et impug-
nare aliquid malum vniuersale. sicut habemus odio omne ge-
nis latronum. et p oppositum diligimus omnes iustos.

Potest etiam alter dicari. qd aliqua sunt que non nisi cog-
noce p sensum. sicut sunt immaterialia. et ad illa habemus
inclinatorem. hoc autem non potest fieri per appetitus sen-
titium. ergo fit qd appetitus intellectui. Per hoc dicit ad
argumentum. qd appetitus intellectui. scz voluntas. vel
est circa singularia immaterialia. vel est circa singularia
materialia finis aliquam rem rationem.

Arguitur. si est duplex appetitus. ergo erit duplex mo-
tuum. sed est tunc unum motuum. ergo non erit nisi unum
appetituum. quia appetitus est principium motus localis.
Dicendum qd non est simile. quia eius appetitus in-
ferior posset aliquid appetere sine appetitu superiori. no-
tamen potest superior appetitus mouere absens inferi-
ori. Quibus ratio est. quia oportet per appetitum in-
feriorum membra ordinari ad motum. et ideo superi-

o appetitus mouet mediante inferiori.

Querit. vnu appetitus sensitui bñ subduisdat in eo
cupibile et irascibilem. Dicit qd sic ratio est. qd illud
quod inuenitur in rebus naturalibus tanqz consequens il-
larum formarum hoc magis et alterius modo repertus in p-
te sensitui. Quibus ratio est. quia rebus pfectioribus co-
uenient perfectiores conditores. sed in naturalibus repe-
ritus duplex inclinatio. vna est ad psequendum conuenientia-
ria. Alia est ad resistendum prohibentibus illam pma p
inclinationem naturalem. sicut patet de igne que p levitatem
inclinatur ad psequendum locum sursum. nec alio
quod sibi conueniens. Secundo ignis habet in se calida-
tem qd quam resistit impedientibus talem motum ea co-
burendo. ergo erunt due inclinations in parte sensitui
vna que est ad psequendum conuenientia. alia que est ad
impugnandum nocuia.

Querit. vnu iste duae operationes spectat ad vna poten-
tiam. Dicendum qd non. sed spectant ad duas poten-
tias. quod pte ex tribus causis. Prima est. quia quicqz ani-
ma invenit se tristibus contra inclinationem concupisibilis.
Et scz impugnat nocuia. ergo oportet pilla inclinatione
ad tristia ponere vnam potentia que sit alia ab illa qd alio
quis inclinatur ad delectabilia. sicut est inclinatio coetus
piscibilis. Secundens patet exemplariter. sicut canis ex-
ponit se periclo. ut prosequatur appetitum concupisibili-
lem. i. hoc quod appetit p appetitum concupisibilis. Se-
cunda ratio est ad idem. quia passiones appetitus irasci-
bilib sunt contrarie passionibz concupisibilis. ergo spectat
ad duas potentias. Tercia quod sciendu et scz sunt
passiones in appetitu concupisibili. tres respectu boni. s.
amoris desiderii et delectatio. et tres respectu mali. s. odio
fuga et tristitia. Et quicqz sunt passiones in appetitu irasci-
bili. tres respectu boni. scz timor audacia et spes. et due
respectu mali. scz desperatio et ira. Et dicuntur passiones
quia sunt cum motu corpori. at ipius habentis tales pas-
siones. sicut ira cum motu sanguinis ad cor. et opera-
tiones intellective potentie vocantur. qui non sunt cum
motu corpori. Qd autem ipius irascibil est concupisibilis
sunt contrarie passiones patet. Nam concupiscentia inten-
sa innuit iram. et ira intensa innuit concupiscentiam. non erit
ergo possunt iste passiones spectare ad eandem potentiam
cum se mutuo impedianter. Terciaratio stat in hoc. quia
irascibil est sicut propugnatrice concupisibilis. quia infur-
git contra ea que impudentia concupiscentiam. sed potes-
ta que pugnat est superior illa potentia grā eius sit p
pugnatio. ergo irascibilis potentia est superior concupisibili.
Unde passiones irascibilis incepunt a concupisibili. et tre-
rum terminant ad concupiscentiam sicut canis mouet ad
iram ex delectatione cibi. quam delectationem canis cu-
pit retinere. et postquam p irascibilem retinuit illum cibum.
tunc de novo delectatur in illo cibo.

Querit. qd sunt obiecta instop appetitum. Dicit qd ap-
petitus pcupisibilis obiectum est bonum plicare absolute ac-
ceptum. Et obiectum pte irascibil est bonum plicare arduum
sive difficultate. qd appetitus irascibil non fert in aliquo bonum
particulare nisi finis qd particulare bonum capiat ut difficulter
acquiescere. et ex ea parte dicitur arduum. Sicut patet ex passio-
nibus illius appetitus. non enim timor est et audacia. aut
spes nisi respectu magni boni nec desperatio et ira nisi res-
pectu magni mali. Et organa eorum sunt ista. qd in eos
dem organo in quo est sensus cois est appetitus pcupisibili-
bus et in eodem organo in quo est virtus cogitativa est ap-

Questiones

peritus irascibilis. quia appetitus concupisibilis est circa aliud quod bonum delectabile sensibile. et sensus communis est circa aliquid delectabile fin sensum. ergo appetitus concupisibilis coniungitur sensui communis. Et hoc est quod supra dixi Aresto. cum loqueretur de motu sensus et in telecritis. quod delectari et tristitia est agere sensitiva medietate. sed medietas sensitiva est sensus communis. Sed appetitus irascibilis coniungit virtuti cogitativa. et ergo est in eodem organo in quo est virtus cogitativa que requirit alii organum cui sit alio appetitus.

Arguitur multa concupiscentia que non possunt cognoscere sensum communem. ergo appetitus concupisibilis coniungit virtuti cogitativa. Dicendum quod dupliciter aliqua poteris coniungitur alteri. Uno modo essentialem. et sic appetitus concupisibilis coniungitur sensui communis. Alio modo capitur virtutis. et sic appetitus concupisibilis est etiam in virtute cogitativa. Unus robus est. quia quicquid potest poteris inferior. hoc etiam potest superior et amplius. Unde ergo sensus communis (qui est sensus inferior) cognoscet delectabilia multo magis virtus cogitativa potest illa delectabilia cognoscere. ergo etiam sibi coniungitur inclinatio ad delectabilia. que inclinatio est virtus concupisibilis. Et ista secundum cu[m] dicitur beati Augustini. qui dicit quod virtus sensitiva est sicut serpens. cuius caput est virtus irascibilis. et cauda concupisibilis. Sicut ergo serpens est aliquis vniuersita etiam appetitus irascibilis et concupisibilis videntur pertinere ad unam potentiam. scilicet ad virtutem cogitativam suo modo ut dictum est.

Arguitur est enim una poteris exterior. ergo non oportet ponere unam potentiam pro movimenti. et aliam pro discoueniendi. Domini quod est una poteris quenamque et discouenientis. scilicet concupisibilis. quod ipsa poteris fini alias passiones est quenamque. scilicet fini odium fugam et tristiciam. et ideo non ponitur virtus irascibilis pro potentia discouenientis. sed pro resistencia discouenientis. quia impugnat discouenientis.

Arguitur. appetitus sensitivus est solus quenamque. ergo non est appetitus irascibilis respectu discouenientis.

Domini quod aliquem appetitum esse quenamque potest intelligi dupl. Uno modo formaliter. et sic est falsum. quia etiam est appetitus discouenientis. Alio modo finaliter. et sic est verum. quia sicut dicitur est passiones irascibiles terminant ad concupiscentiam. ut patet exemplariter. quod causis impugnat aliquod impediens colectiorem nutrimentum. ut delectetur in tali nutrimento.

Queritur. virtus ista differentia sit in intellectu. scilicet quod sit alius appetitus intellectivus concupisibilis. et alijs irascibilis. Dicendum quod non. et ratio est. quia si sit aliqua potentia respiciens aliquod obiectum fini communis ratione. tunc talis poteris non diversificat fini speciales rationes contentas sub tali obiecto. sicut visus quod respicit colores in communis non diversificat per album et nigrum. sed obiectum appetitus intellectivus est bonum in communis. ergo diversitatis rationes respondebunt sub tali bono non diversificant illam potentiam. sed quia sensus respicit bonum particulare et non bonum in quantum bonum. ergo diversitatis rationes possunt diversificare illam potentiam. quia bonum particulare quiescit appetitus concupisibilis. et bonum particulare arduitus respicit sicut obiectum appetitus irascibilis.

Arguitur. intelligibilium sunt concupiscentia et odium. ergo etiam ista diversio habet locum in intellectu sicut in

Tercij de Anima

sensu. Dicendum quod iste passiones. scilicet amor odium et concupiscentia et huiusmodi possunt dupliciter capi. Uno modo proprie fini quod sunt cum quadam transmutatione corporali. et sic spectant ad appetitum sensitivum. et ideo propter dicuntur passiones. quia tunc subiectum per eas patitur. Alio modo capiuntur fini quod nominant simplices actus voluntatis. et sic etiam possunt repiri in intellectu. quia sic inueniuntur in substantiis separatis. est enim ibi amor boni. id est inclinatio in bonum. et odium malorum. naturalis fuga malorum appetitus intellectivus. et ideo potest voluntas dici irascibilis et concupisibilis per similitudinem. Dicit enim irascibilis fini quod fugit malum. et hoc ex iudicio rationis. Et dicitur concupisibilis fini quod desiderat bonum. et hoc etiam ex iudicio rationis.

Specie quidem igitur unum erit mouens appetibile aut appetitivum. primum autem omnium appetibile. hoc enim mouet cum non mouetur. eo quod sit intellectivum aut imaginatum. numero autem plura mouentia.

Quia Aristoteles iam dixit quod ad motum localis multa concurrunt. ideo consequenter ponit ordinem eorum que in motu reperiuntur. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quomodo illa sunt unum que in motu locali concurrunt. Secundo quomodo ordinantur ad initium in mouendo. Tercio ponit ea que ad motum executive requiruntur. Et videlicet quantum ad primum quod in omni motu locali est unum mouens localiter. quod videlicet est unum fini speciem. quod intelligendum est non de specie nature. sed de specie appetibilis. Est enim aliquod primo mouens quod mouet appetitum et intellectum praetericte sicut appetibile. Et per hoc solvit argumenum quando arguitur quod sunt multa appetibilia fini speciem que mouent fini locum vel localiter. Dicendum quod species non est hic accipienda pro specie nature. quia appetibilia que mouent localiter habent diuersas naturas sed sunt unum mouens in specie appetibilis. quia felicitas omnia talia mouent appetitum in quo consistit species appetibilis.

Quoniam autem tria sunt unum quidem mouens. secundum autem quo mouet. et tertium quod mouetur. Mouens autem duplex. aliud quod est immobile. aliud quod mouet. Est autem immobile actuale bonum. mouens autem et quod mouetur appetitivum. Mouetur enim quod appetit finem quod appetit appetitus. actus autem morus quidam est. quod autem mouetur ait. est. quo vero mouet organo appetitus iam hoc corporeum. unde in communibus anime et corporis operibus considerandum est de ipsis.

Hic ponit ordinem eorum que requiruntur in motu. Et videlicet quod tria requiruntur in motu. scilicet mouens organum

Arestotelis

quo mouens mouet. et illud quod mouetur. sed mouens subdiuidit. quia quoddam est mouens immobile. et aliqd est mouens quod mouet. omnia ergo ista sunt inuenienda in motu animalium. quia appetibile est mouens immobile. et mouens mobile est ipse appetitus qui mouet ab appetibili mediiquo motus sic est potentia localiter motuua et motum est aial. Quid autem sit organum quo aliqd mouetur considerandum est in libro de motu animalium.

Queritur. utrum sit similitudo in motu animalium et in motu viuenter. Dicendum quod sic. quod in viuenter aliud est mouens immobile sicut deus et aliquod est mouens motu quod sequitur mouet a deo et viuenter mouet alia sicut substantie separatae speculatiue. Alia sunt que mouentur et mouent executiue sicut anima nobilis cum celo. Si est in motu aialium. quia appetibile mouet et non mouetur. appetitus mouet potentiam localiter motuam et mouet ab appetibili. potentia autem localiter motuua mouet executiue cor. et cor mouet alia membra quod mouent et non mouent. Est tamen in istis distinctione. quod appetibile mouet appetitum soluz finaliter. sed deus mouet intelligentiam finaliter efficienter et supra dictum est.

Hunc autem ut in summa dicatur mouens organicae ubi principium et finis illud omni gligimus hoc est gibbosum et concavum. hoc quidem finis. illud vero principium. unde aliud quodem quiescit. aliud vero mouetur ratione quidem altera entia magnitudine vero inseparabilia. Omnia enim pulsu et tractu mouentur propter quod oportet sicut in circulo manere aliqd et hic incipere motum.

Postquam Aresto determinauit de potentia localiter motuua impatiua. hic postea determinat de principio motus localis executiivo. Et vult quod principium motus localis executiui est quiescere. aliud vero mouetur ratione quidem altera entia magnitudine vero inseparabilia. Omnia enim pulsu et tractu mouentur propter quod oportet sicut in circulo manere aliqd et hic incipere motum.

Arguit. potentia localiter motuua distinet in nervis adiunctis coniungentibus organa quae sunt principia motus localis. Exempli gratia in cruris sunt nervi quidam qui ad innervant organa motus localis. Dominus quod cor accipit duplex. uno modo secundum et sic in corde non est potentia motuua localiter. Alio modo caput cor secundum quod sibi coniunguntur alia membra quod recipiunt naturalem influxum a corde. et sic cor est subiectum potentie motuua localis. Et sic dicit Aresto. in libro de animalibus quod alia est in corde quod non est verum de anima qualitercum accepta. sed de anima motuua. Ita ergo potentia localiter motuua est realiter distincta ab alijs potentias prius dicitur. quia est vis quae quedam motuua que est in corde secundum et alia membra coniunguntur.

Folio xxviii.

Queritur quod sit principium motus localis in animalibus. Dicendum quod aliud est querere de principio motus localis et de potestate localiter motuua. Unde si queratur de principio dominus est duplex est principium motus localis. scilicet immobile et mobile. Immobile est appetibile. quod hoc mouet appetitum ex cuius motu sequitur motus animalis. Principium mobile est duplex. scilicet imperatiua et appetitua et fantasie. vel est appetitus et intellectus sicut prius dictum est. Sed executiu est potestia que est in corde et in alijs membris sibi pertinet. Si autem queratur de potestate localiter motuua tunc excludatur appetibile. quod quiescere est principium motus localis tamen non est potentia motuua localiter. quod est tunc dicendum quod duplex est potestia motuua. Quedam est imperatiua et est appetitus et fantasie vel appetitus et intellectus. Alia est executiu que est principaliter in corde secundum quod alia membra sibi pertinet. Et per hoc solus est ostio superius motus. scilicet an potentia localiter motuua sit una distincta potestia. Dicendum quod sic et hoc loquendo de potentia executiva et non imperatiua.

Omnino quod est sicut secundum est in ostio appetituum animalium. sic ipsius motuuum est. appetituum autem non sine fantasie. fantasie autem ostio rationale aut sensibilis est. hac quod est et alia animalia principiantur.

Postquam Aresto determinauit de principio motus localis in animalibus. hic postea determinat de ipso participatione ad diversa animalia. Et primo dicit quod sit communis omnibus animalibus participantibus motum. Et vult quod omne animal in se est appetituum est superius motuuum. quod appetitus est propria causa motus. Locus vero est quod quiescere est principium motus localis est ab aliqua cognitione. tamen cognitione non est sufficientia principium motus localis nisi cognitione addatur appetitus. quod cognitione de se est ad opposita. sed appetitus determinat potentiam ad unum. postquam determinationem sequitur motus. Et hoc est quod dicit Aresto. quod appetitus qui mouet non est sine fantasie rationali vel sensibili. quasi diceret quod talis appetitus necessario presupponit cognitionem rationalem vel sensibilem.

Arguit. nulla fantasie est rationalis. quod male dicitur quod appetitus non mouet sine fantasie rationali vel sensibili. Dominus dupliciter. Primo quod fantasie dicit rationalis per participacionem licet non per essentiam. et tamen quod Aresto. hic extensis fantasiam ad rationem. ergo dicendum est quod illa prout habet rationem communem nomen que habent unum proprietas. et ergo cognitione sit communis fantasie et intellectus. sic etiam potest fantasie extendi ad intellectum. quod notitia in fantasie est nobis notior quam in intellectu.

Considerandum autem et de imperfectis quod mouens est quod tactus solus est sensus. ut et origat fantasie id est his autem non. aut et participatio. Videlicet ei letitia et tristitia iesse. si autem hec et participatio nescire. fantasie autem quod utique fieri. aut sicut mouent indeterminate. et hec sunt quod determinante aut insun-

Hic Aresto inquirit quid sit principium motus in animalibus imperfectis quibus solus est sensus tactus. Et vult quod fantasie indeterminata et participatio indeterminata.

Questiones

Qlam fantasiam psequens sunt pncipiū motus localis in illis aīalibz quibz solum inest sensus tactus. Et hoc sic pbatur qz eo mō quo aīalibz inest appetitus z fantasiaz ipsis inest pncipiū motus localis. sed istis animalibz inest motus indeterminatus quia solum mouent in psciria sensibiliū que determinatē z dīpsens eis pponuntur. ergo etiā pncipiū eoz est fantasiaz indeterminata z pcupiscentia illam psequens eo ēm modo quo illis inest fantasiaz etiā eis inest pcupiscentia.

Sensibilis qdēz iūt fantasiaz sicut dictū est z in alijs aīalibz inest deliberativa autē in rōna libo inest. vtrū ēm ager hoc aut hoc. iam rōnis op̄ est z nccē uno mensurare. mai⁹ ēm imitāt quare p̄ vnu ex pluribz fantasmatibz facere. z causa hec eius q̄ opinionez nō putari habere qm̄ ea q̄ ex syllogismo nō habet. hec autē illam ppter qd̄ deliberatiū nō bz appetitus

Hic psequenter dicit. Aresto. qd̄ sit pncipiū motus localis in aīalibz pfectus. Et vult q̄ in illis pncipiū motus localis est fantasiaz sensibilis absentis. q̄ illa mouetur fm̄ fantasiaz determinata. qd̄ intelligit p̄wicendo tali fantasiaz appetitus. Deinde ostendit qd̄ sit pncipiū motus localis in hōibz et dicit q̄ fantasiaz deliberans. irō deliberans ia que p̄ vocari fantasiaz sicut dictū est. Vel potest etiā exponi de fantasiaz sensitiva que est deliberativa per partipationem. et si fantasiaz sensitiva etiam vocat deliberans. Istud ēm sic pba. illud est pncipiū motus localis in hominibz quo vnu pēligif alteri in agibilibz. qz ex tali electio ne aliqd̄ mouerad vnum z no ad alterum. sed talis electio fit p̄ rōnem deliberatiū. ergo ratio deliberans est pncipiū motus localis in homine. op̄ret enim q̄ illa ratio deliberans accipiat aliquaz cōmūnem regulam quā applicādo ad agibilia vnu pēligif alteri. alla autē regula potest esse pncipiū omnium agibilium. sc̄z q̄ omne bonum sit faciendum. et quia bruta non possunt vni tali syllogismo per quem vnu pēligif alteri. ideo sequuntur duo corollaria. Primum. q̄ brura nō habent opiniones q̄ opinio generatur ex tali syllogismo. Secundum. sequuntur q̄ brura statim mouentur per fantasiam ad pcupiscentiam vel irascendum. q̄ nō habet deliberatiōem qua possunt pēligere hoc vel illud.

Vincit autē z mouet aliquā deliberatēz aliquid autē mouet scipsum. sicut spera appetitus appetitus. cū incōtinētia fuerit. natura autē semper que sursuz pncipalior est z mouet. vt tribulationibz iam moueat

Hic Aresto responderet tacite questioni qua quis possit dicere q̄ hō sepe moueat ad aliquid p̄tra rationem de liberatiā. quia non semper facit illud quod deliberat. Responderet Arestoteles. q̄ quando homo mouetur fm̄ propriam naturam hominis. nunc semper mouetur fm̄ rationem deliberantem. sed quandoq̄ contingit q̄ homo mouetur non vt homo sed vt brutum. sicut cōtingit q̄

terciū de Anima

appetitus inferior vincit superiorē appetitu z deliberatio nem remouendo hominem ab eo quod deliberauit ratio. Ex quo sequitur q̄ sicut in rōto vnuerso superiorē celestis spera mouet inferiores naturaliter. sic etiā appetitus superior mouet naturaliter inferiorē. sed sicut omnius motus fieret p̄tra naturā si inferior spera moueret superiorē et traheret eam ad suū motū. sic etiā est p̄tra naturā q̄ in ferior appetitus trahat superiorē a sua rectitudine. z ideo p̄ hoc p̄tingit peccatum qd̄ est p̄tra naturā

Queritur vtrū virtus irascibilis z pcupisibilis moueantur a ratione z obedient ei. Dicendū q̄ sic. z hoc est verum fm̄ aptitudinem tam quo ad intellectū q̄ quo ad voluntatem. ratio ēm quādōq̄ extendit ad appetitū rationalem qui est voluntas. Qd̄ autem appetitus inferior obediāt rationi sic probatur. quia appetitus conūgitur virtuti estimatiue principaliter in homine. que virtus estimatiua est ratio particularis. Ex quo sic arguitur. Ratio particularis dirigitur a ratione vnuersali. sic cut patet in syllogisatione vbi propositōes singulares cōcluduntur ex vnuersalibz. cum ergo intellectus sit rō vnuersalis z estimatiua particularis. sic dirigitur estimatiua et appetitus sibi cōmūnus a ratione vnuersali. Et ista est causa quare ouis estimans per virtutem estimatiuam lupum presentem absq̄ deliberatione statim fugit. sed etiam homo si estimeret per virtutem cogitatiū all quod periculum sibi imminentē primo deliberat anteq̄ fugiat. Et quia syllogisare non est opus simplicis intellectus. ideo dicūtur iste virtutes plus obediē rationi q̄ intellectui. Idem patet ex experimento. quia ex vnuersalibus syllogisationibz mitigantur passiones sicut ira vel pcupiscentia vel aliquod huiusmodi. Et etiam obediit isti appetitus voluntati. quod etiam patet ex experimen to. quia videmus q̄ homo si apprehendat aliquod p̄cupisibile non tamē statim p̄sequitur istud sed aspicit motū voluntatis rōnalis. Ratio illius est. qz v̄ p̄us dictū est voluntas est superior; potentia inter potentias aīe. sed semp superior; potentia mouet inferiorē. ergo etiā voluntas na turaliter mouet inferiores potentias

Arguitur. augustinus vocat sensitūtē serpente m quia non obediē rationi. ergo sequitur q̄ appetitus inferior non obediāt rōni. Dīm. q̄ appetitus sensitūtē accipitur dupliciter. Uno mō fm̄ q̄ fertur in obiectū p̄ter rōnem. z sic vocat serpens. qz sic mouet p̄tra dominū rōnis superioris z inferioris. Alio mō accipitur appetitus inferior fm̄ q̄ in appetitu redūcat intellectus. z sic appetitus vocat rōnalis. potest ēm potentia sup̄ior dirigere in feriore ad suū actum.

Arguit. qd̄ repugnat alicui nō obedit ei. sed sensitūtas repugnat rōni. ergo nō obedit ei. Dīm. patet in p̄ti nentibz. Dīm. q̄ sicut in cūlibz est duplex pncipatus sc̄z despoticus in quo pncipatu inferior nō habet potesta tem resistēti superiori. sicut dominus pncipatur suo seruo. Alius est pncipatus politicus sue regalis. z in illo pncipatu subdīt hīt p̄priā voluntate resistēti domino suoz sup̄iorum. sicut rex dominat cūlibz. Dīm. est ḡ p̄sīl in hōie repugnat duplex pncipatus. qz aīa dñatur corpore pncipatu despotico. z ideo p̄ aīa vri corpore z corpore aīe resistere non potest. sed voluntas non dominatur appetitus inferiori tali pncipatu sed pncipatu politico. et ideo appetitus inferior potest resistere appetitu sup̄iori. Unde patet q̄ ista p̄positio appetitus inferior obedit rationi. est accipienda secundū q̄ obedit dicit ap̄p̄

Primi motu locat
m sc̄it se

P. M. L. in abi
bus vñ

Excludit dū
bitandoz

Arestotelis

Folio lxxix

tudinem sic q̄ sit sensus appetitus obedit i. aptus nat⁹ est obedere q̄uis etiā natus sit repugnare rōni

Arguit. potentia sensitiva cognitiva non obedit ratione. ergo nec appetitus. Antecedens patet. quia non videmus quando volumus. consequentia patet. quia appetitus sequitur cognitionem. Dicendum q̄ duplex sensus s̄z exteriores et tales non obedient ratione. qz tales non mouent nisi presentibus sensibilibus. cum ergo in imperio voluntatis non fiat obiectum p̄tens ergo non potest videre visus quando volumus. Sz sensus interiores mouentur s̄m impium voluntatis. quia alii sensus componunt fantasmatā que sunt et diriguntur a libertate voluntatis.

Queritur. verum appetitus sensitivus moueat voluntatem. Dicendum q̄ quandoq; potest appetitus sensitivus mouere voluntatem. Quinque ratio est. quia obiectum voluntatis est bonum. sed s̄m appetitū ienititium quandoq; iudicamus aliquid esse bonum. ergo appetitus sensitivus potest mouere voluntatem. Major est manifesta. et minor patet. qz quod alium videat aliquid esse bonum. hoc contingit ex dispositione illius qd p̄ponit tale bonū sicut gustus infectus iudicat hoc esse dulce qd cōuenit sibi s̄m suā infectionē. cum ergo ex passione appetitus sensitivus. quandoq; hō immutes ad dispositionē aliquā. sequitur q̄ s̄m illam dispositionem appareat alii quod bonū qd extra illam dispositionem nō iudicaret eē bonum. et sic pater q̄ appetitus sensitiv⁹ mouere p̄t et q̄z mouet voluntatem ex p̄t obieci.

Arguitur. appetitus superior est dignior appetitu inferiori. Sed mouens est p̄stantius motor dignius. ergo appetitus sensitivus qui est appetitus inferior nō potest mouere appetitū superiore. Dicendum q̄ non est inconveniens q̄ aliquid sit dignius altero simpliciter. et tamen alterum potest esse dignius illo s̄m quid. Verbi ergo est dicendum q̄ appetitus sensitivus accipit duob; p̄ciper. uno modo s̄m se. et sic mouet a voluntate. et sic q̄ appetitus intellectivus est dignior. Alio modo appetitus sensitivus accipit s̄m q̄ subiacet passione. et sic appetitus sensitivus dominat appetitū intellectivū. quia mouet appetitū intellectivū ad p̄sequendū aliquid iuxta passionem que dominatur in appetitu sensitivo.

Arguitur. virtus particularis non agit in causam vniuersalem. ergo appetitus sensitivus non agit in voluntatem que est circa bonum vniuersale. et appetitus sensitivus est circa bonum particulare. Dicendum. q̄ virtus particularis non agit in virtutem vniuersalem nisi etiam talis virtus vniuersalis applicetur ad aliquod particulare agibile. Exempli gratia extra propositum. Virtus celi que est vniuersalis potest impediri per alii quod particulare agens circa productionem alicuius plantae et tamen virtus celi est vniuersalis non ergo vniuersaliter est verum q̄ virtus particularis non impedit appetitū vniuersalem. ergo potest appetitus sensitivus disponi q̄ aliquam passionem vni hoc particulari agib; li trahat rationem a sua rectitudine.

Scientificum autē nō mouet sed manet qm̄ autem hec quidez vniuersalis existimatio et ratio. alia vero p̄ticularis. hec quidem enim dicit q̄ oportet talem tale agere. hec autē q̄ hoc

quidem tale ergo talis. iam hec mouet opinio non que vniuersalis aut vtraq; sed hec qdē q̄escens magis. hec autem non

Quia Arestoteles supra dixit q̄ in homine mouet ratio deliberativa. ideo Arestoteles hic dicit que sit illa ratio mouens. Et primo vult q̄ illa non est ratio speculativa. quia illa non mouet. sed manet. id est quiescit. Illa enim ratio non considerat aliquid agibile. et ideo vocat eam scientificam. quia per illas absolute aliquid scimus. Ratio ergo que mouet est practica. que iterū est duplex s̄z vniuersalis que considerat vniuersalia principia agib; illarū. et particularis que applicat tale vniuersale ad aliis quod particularē agibile. Exempli gratia. Ratio vniuersalis dicit q̄ parentes sunt honorandi. sed ratio particularis dicit q̄ ille pater sit honorandus. mouet ergo vtraq; ratio practica. sed differenter. quia ratio vniuersalis practica mouet sicut causa prima. sed rō practica particularis mouet sicut proxima causa. oportet enim si motus per executionem operis debeat sequi q̄ vniuersalia applicentur ad particularia agibilia. Et ex isto potest faciliter sumi ratio quare ratio practica particularis corrūpitur. quia in ista particulari applicatione p̄tingit particularē rationē corrumpit p̄pter delectationem vel p̄pter alia passionē quā delectat. et delectationem vel passionem in electione sequit ratio practica particularis.

Queritur vtrum homo sit liberi arbitrii. Dicens dum q̄ sic quia nisi sic tunc frustra essent consilia exhortationes precepta premia et pene. quod est falsum. Unius ratio est. quia de his que sunt necessaria non est consilium ut dicitur tertio ethicorum. sed de his que possunt sic esse vel non esse. Finit ergo consilia ut unum eligatur per librum arbitrium et non alterum. Similiter finit exhortationes ut eligatur aliquid bonum et eius oppositum non euigatur. Similiter precepta sunt de his que homo potest facere vel non facere. Premium autem datur bonis et pena malis. et hoc quia subsunt libero arbitrio.

Oīca quod sciendum q̄ quedam res agunt sine iudicio et sine cognitione. sicut lapis tendit ad locum deorsum. et aliisque agunt iudicio et cognitione. sed non liberū iudicio ipse agunt. quia agunt naturali instinctu sicut bestia. sed homo agit iudicio etiam libero. agit enim iudicio. quia per vim cognitivam homo iudicat quid sit agendum et quid dimittendum. Et istud iudicium non est ex naturali instinctu. sicut in brutorum. sed ex collatione ipsius rationis in particulari operabili. Unius ratio est. qz appetitus noster sequitur rationem. sed ratio nostra in particularibus agibilibus est circa contingentia. circa illa autem ratio habet vias ad opposita. potest enim ratio persuadere in aliquo particulari agibili duo contraria. si eut patet in rhetorice persuasionib;. etiam in dialectice syllogismis. Unde p̄z q̄ origo libertatis est ex ratione per suadente aliqd agendum vel nō agendum.

Arguitur. Arestoteles dicit secundo ethicorum quia vniusquis est talis sūns detinet ei. Ex quo sic arguitur. aliquis est aliqualis ex habitu et natura. ergo homo non ex libero arbitrio operatur. sed ex habitu vel natura ordinatur ad finem. Dicendum q̄ in homine est duplex qualitas. scilicet naturalis et acquisita vel superius mens. Naturalis qualitas potest accipi vel circa intellectum. vel circa corpus et virtutes corporis annexas. Et

o p

*Liberū arbitriū nō est spēcias pōna aut ab
alio distinta*

*In vīentib⁹ 30 tpg 13 agmē. decessit
z statu*

Questiones

naturali autem qualitate intellectus homo appetit ultimum finem et ideo non vult libere ultimum finem. sed ne cessario. Et ideo per preparationem ad ultimum finem non habet voluntas libertatem. quia hoc est summum bonum ad quod naturaliter omnia inclinatur. Ex parte aut corporum homo potest habere qualitates inclinantes ipsi. in ad aliquid. sed illis inclinationibus per voluntatem. per qualitates superuenientes acquisitas aut insulas. eriam inclinatur homo ad aliquid opus si non necessario. et ideo adhuc potest non agere opera illius habitus. Et hoc propter triplicem causam. Prima quia potest puenire acquisitionem habitus. Secunda quia potest non viti habitu. Tertia quia potest per strarios moris id est actus tales habitus corrumper. Dicendum est ergo ad argumentum quod quis habitus inclinat ad aliquod opus non tamen necessitat ad tale opus. quia potest aliquis habitus non operari per eadem habitu. et sic non tollit libertatem arbitrii.

Queritur utrum liberū arbitriū sit spēcias potentia aie. Dom⁹ qd⁹ no. qd⁹ est ipsa voluntas. qd⁹ sic p̄batur. qd⁹ operat potentias appetitivas esse proportionatas apprehensionis. quia appetitus mouentur ab apprehensione. sed in intellectu est quidam vis intellectua qua unum ex alio syllogisando eligimus. ergo proportionabilitas sic erit in appetitu. Est igitur una vis in appetitu. quia simpliciter finem appetimus et vocab voluntas. Altera est vis electiva. sive libertas arbitrii. in qua unum eligit ante aliud. sicut ergo intellectus et ratione sunt una potentia. ita voluntas et liberū arbitriū. et ideo per aliquos liberū arbitriū est vis electiva quod pilla vanum vel peccatum alteri.

Arguitur naturale et deliberatiū non possunt esse una potentia. sed est aliqua voluntas naturalis que vocatur thelesis. et aliqua est voluntas deliberativa que vocatur bilesis. ergo sunt distinctae potentiae. Dom⁹ qd⁹ voluntas naturalis que vocatur thelesis. et voluntas deliberativa qd⁹ vocatur bilesis. non differunt et diuersae potentiae. sed differunt finem perfectum et imperfectum. quia thelesis dicit voluntatem imperfectam que non est completa perfecte deliberationi et complete. nec est accepta finem omnes circumstantias sive conditiones. sed bilesis est voluntas accepta cum perfecta deliberatione. et finis hoc contingit et aliquis vult opposita finem diuersas voluntates. quandoque enim ante perfectam deliberationem vult aliquaz rem quia tamen nullo modo vult post deliberacionem perfectam. ut martires voluntate naturali volebant non mori. sed voluntate deliberativa et perfecta volebant mori ne ab negarent fidem.

Arguitur potest distinguuntur penes actus. sed est alius actus voluntatis et liberū arbitriū. ergo sunt diuersae potentiae. Hoc est nota. et minor. p̄t voluntas est act⁹ potest voluntate finem qd⁹ absolute inclinat ad finem. sed electio p̄t diuersitatem eligibilium est actus liberū arbitriū. Dicendum quod sunt duplices act⁹. Quidam sunt quod se accidentalis habent ad aliquā potest. et tales non diuersificant potentias. Alij sunt actus qui essentialiter se habent ad potestas. et illi diuersificant potentias. sicut in sensib⁹ sunt audire et videre. tales enim actus diuersificant potentias. Per hoc ergo est dom⁹ qd⁹ electio et voluntas se habent ad liberū arbitriū. quia voluntas est act⁹ potest voluntate circabonum finem qd⁹ absolute inclinat in finem. et electio est act⁹ voluntatis finis qd⁹ unum peccatum alteri. propter aliquod bonum sequens. Et sile est de intelligere et ratione. et quo ad potentiam intellectuam.

tertiū de Anima

Arguitur duplex intellectus. scilicet agens et possibilis ergo etiam est duplex voluntas. una tenet a simili. Domin⁹ est duplex. p̄mo qd⁹ voluntas non mouet a duplice intellectu. sed solū ab intellectu possibili. et ideo sicut in intellectu possibili est vis intellectua et rationata quod sunt una potentia ita in voluntate est vis voluntaria et electiva. Secundo est domin⁹ qd⁹ intellectus ppter ad voluntatem vi mouet. et ideo non operat distinguere duplice voluntate. quod nulla est voluntas agens cum omnis voluntas sit mota.

*Pōna vegetātā ē mō
Vegetabilē qdē īgīt aīam nēcē habere omē. Et vīc
qdcūq vīnīt et hīz aīam a generatōe vīcē ad cor tibū
ruptōem. nēcēlē est em⁹ qd⁹ generat⁹ augmentū
habere et statū et decimētū. hoc autē sine alimē
to ēlē īpōsible. Nēcēlē īgīt īnēsē vegetabili
lē pōtētā ēlē oībō generatōis corruptib⁹*

Postic⁹ Aresto. in precedentib⁹ determinauit de singulis p̄tib⁹ aie. scilicet de aia vegetativa. sensitiva. intellectiva. et motiva in locū. Hic præsequenter vult ostendere quod se habent iste partes ad viventia. Et p̄mo quod se habeat anima vegetativa ad vivētia. sicut quod aia sensitiva. Vult ergo qd⁹ aia vegetativa est in omnib⁹ viventib⁹. Et hoc sic p̄bat quod omne vivē vel hīz repūs augmenti sicut in principio post generatōem. aut hīz repūs decrementi. sicut quod vivēs redit ad corruptōem. vel hīz tempus status sicut quando nec auget nec decrescit. sed in omnib⁹ istis statibus necesse est vivēs viti alimento. sed vti alimento spectat ad animā vegetativā. ergo necesse est omne vivēs habere animā vegetativā.

Queritur quotuplex est tps in rebus vivētib⁹ p̄ ordinem ad alimentū. Dom⁹ qd⁹ triplex. aliquod est tempus in quo appetit calorē naturalē plus aggerat de alimento sub aliis. qd⁹ degitum fuit. et hoc est tempus aū gemitū. Aliud est tempus in quo plus remouetur de suba aliis. qd⁹ aggettatur. et hoc propter decrecum calorē naturalē. et hoc est tempus decrementi. Aliud est tempus in quo equaliter agget generat⁹ sicut deperditū fuit. et hoc est tempus status. Dicitur tñ aliq⁹ qd⁹ nō sicut tempus status nisi quo ad nos. qd⁹ vī hīz semper crescit et augmentat vel decrescit. Et hoc p̄tē verū capiendo augmentū et decrementū improprie in qd⁹ aliquid dicitur augeri quod est factū maius qd⁹ unmedia te ante hoc fuit. Et hoc est decrescere qd⁹ est factū minus qd⁹ unmedia ante hoc fuit.

*Pōna sensitā nō īest.
Sensum at nō necesse ī oībō vivētib⁹ neqz oībō vīcē
em⁹ quorū simplex corp⁹ contingit habere tactū
neqz sine hoc possibile ēlē nullū aīal. neqz que
cūqz nō susceptiva spēz sine materia*

Hic ostendit Aresto. quomodo se habeat sensus ad viventia. et dicit quod non est necesse omnibus viventibus inesse sensum. Et hoc sic probat. quia primus sensus scilicet tactus persistit in quadam temperamento qualitatū p̄maz. qd⁹ sicut p̄maz dictū est. nihil aliud est sensus tactus qd⁹ metas dietas calidi frigidi humidier. siccis. sicut sunt multa vivētia que habent corpus simplex. sicut sunt plantae. ergo illis non īest aliquis sensus.

Arestotelis

Arguit plante hūt corpus mixtū. ergo nō hūt corp⁹ simplex. Dōm q̄ duplē dī aliq̄d corp⁹ simplex. Uno mō q̄ nō est p̄positū ex quorū elementis. et sic celū et quorū elementa sunt corpora simplicia. et illo mō verū est q̄ planē nō sunt corpora simplicia. nec habent corpus simplex. Aīo mō dicitur aliquid corpus simplex in virtute et potentia. et sic illud dicit corpus simplex qđ non potest fundare sensum tactus. et sic plante habent corpora simplicia. qđ nō habet in se illam medietate qualitatū primariū in qua fundatur sensus tactus. Ubi horandū est q̄ aliq̄ exponebant dicētes q̄ sunt animata halētia corpora simplicia ad significandum corpora que sunt solum elementaria. ut sc̄it sensus qđ aliq̄ sunt viuentia sc̄i cādemones et cādemones qđ habent corpora simplicia. sc̄i aera tū. Et q̄uis illo mō posset intelligi textus. non tū videt esse ad p̄positū sicut prima expositiō.

Animal autē necesse sensum habere si nihil frustra facit natura. ppter aliqd em̄ oīa q̄ sunt natura subsistunt. aut p̄fidentia sunt eoz q̄ sunt ppter aliqd. Si igit̄ omne pcessuūz corpus nō haber sensum. corūptetur vtiq̄. et ad finem nō vtiq̄ veniat qui est nature op̄. quomodo cīm aleatur manentib⁹ qđem em̄ qđem existit q̄ unde nata sunt. Non p̄t autē corpus habere qđam aīam et intellectū discretiū. sensum autē nō habere nō mansuum existens generabile autem. Atuero neq̄ in generabile. quare em̄ nō habet. aut em̄ aīe melius aut corpori. nūc aut neutrū est. hoc qđem nō m̄gis intelligat. hoc autē nūbiliter magis ppter illud. nullū ergo h̄z aīaz corpus nō manēs sine sensu.

Hic p̄sequenter ostendit Aresto. q̄no se habet sensus ad viuentia. Et vult q̄ q̄uis sensus noī insit omnib⁹ viuentib⁹ sicut dictū est. necesse est tamen sensus esse in quoī liber aīali. Et hoc p̄bat supponendo duas autocitates. Prima est q̄ natura mīl facit fructū. Secunda q̄ omnia que sunt a natura subsistunt ppter fines vel accidit his que sunt ppter finem. Et quib⁹ sumū talis rō. sc̄i aīal nō haber sensum tūc non posset distinguere inter nutrūtūm pueniens et disconueniens. et quia per nutrūtūm disconueniens corruptitur. et sic generatio talis aīalis esset frustra. quia frustra generatur quod statim corrumpit. quod est contra primam autocitatem. Et habent progressiū animalia organa que non haberent aliquem finem nisi animal haberet sensum. cur illa ordinātū ad prosecutionem animalis. quod est p̄tra secundam autocitatem. Et quia posset aliquis dicere q̄ animal haberet intellectum. et per intellectum fugeret disconuenientia et prosequeretur conuenientia. ergo nō est necesse habere sensum. Aresto. soluendo dicit. q̄ hoc est impossibile. sc̄i q̄ anima intellectiva sit sine sensu existens in aliquo corpore. et hoc ideo. quia vno anime ad corpus tale nec est.

Folio lxx

propter bonum anime. nec ppter bonum ipsius corporis non propter bonū anime. quia anima in tali corpore existens nō intelligit. q̄ nō p̄t recipere ex sensib⁹ cognitionē sicut facit per corpus sensuum. Nec est propter bonū corporis. quia anima conferuar corpus in esse et nō econtra-cum ergo talis anima non est in corpore subiecta non posset conservare corpus in esse. Ex quo textu p̄test capi q̄ anima nobilis non vnitur celo per informationem sed solum per assūtūtiam.

Atuero si h̄z sensum necesse est corpus esse aut simplex aut mixtū. Impossibile autē est esse simplex. tactū em̄ nō haberet. et autē necesse h̄c habere. hoc autē ex his manifestū. Quoniam em̄ aīal corp⁹ aīatum est corpus autē nō omne tangibile. tangibile autē qđ sensibile tactu. necesse et aīalis corp⁹ tactuum esse si debet saluari aīal. aliq̄ em̄ sensus p̄ altera sentiūt. et olfactus. visus auditus. tactuum autē nū habeat sensum nō hec poterit qđem fugere. illa autē accipere. si vero hec impossibile est saluari aīal.

Quia Arestoteles supra dixit q̄ necesse est omne animal habere sensum. hic consequenter ostendit quē sensum necesse sit omne animal habere. Et vult q̄ necesse est habere omne animal sensum tactus. Et rāno stat in hoc. Omne animal autē habet corpus simplex aut mixtū. nō autem potest habere corpus simplex. quia in tali corpore nullus sensus subiectari potest. sed prīus probatum est q̄ necesse est omne animal habere aliquem sensum. et si est corpus mixtū tunc fundat sensus tactus. quia tactus consistit in quadam medietate proportionis qualitatis. sc̄i calidi frigidi humidi et siccii.

P̄pter quod et gustus est sicut tactus quidam. alimentum autē corpus tangi possibile. Sonus autē et color et odor nō alunt neq̄ faciunt augmentū neq̄ decrementū. quare et gustus necesse est tactū esse quēdāz. quia tangibilis et vegetatiū sensus est. biū qđem igit̄ necessarij sunt animali. quo et manifestūz q̄ non possibiles sine tactu aīal esse.

Hic elicit correlatiō q̄ etiā ppter tactū necessariū est oīa aīal habere gustū. Et hoc sic probat. q̄ gustus est qđāz tactus. si ergo necesse est aīal habere tactum. ḡ etiam et gustus. Itē gustus est sensus alimenti. sed sine alimento nō potest aīal p̄sistere. ergo etiā nec sine gustu. aliq̄ autē sensus noī faciūt alimentū. sed apprehendit delectatioīes circa alimentū. et hoc est verū de sensu olfactus. Et hoc probatur inductioē. q̄ color et sonus nūl f. cūt ad alimentū. sed odor est delectatio circa alimentū sicut probat Aresto. in libro de sensu et sensato.

v iii

Dōna
e mīl
aīaliō

Dubū

Questiones

Arguit̄ p̄us dicit̄ est in sedo hui⁹ q̄ solus⁹ tactus⁹ ne⁹ cessarius sit aīali⁹. q̄ male dī hic q̄ gustus⁹ ⁊ tactus⁹ s̄i ne⁹ cessarij om̄i aīali⁹. Dōm q̄ gūl⁹ capis⁹ dupl̄, vno mō fīm q̄ est discretiu⁹ alimēti fīm q̄ in alimento s̄i q̄litates tāgibiles s̄i calidū, frigidū, humidiū, siccū. ⁊ sic gustus⁹ est vna potētia cū tactu⁹. q̄ tactus⁹ exīs circa alimento⁹ vo⁹ catur⁹ gustus⁹. ⁊ tactus⁹ exīs circa alia tāgibilia vocat⁹ tactus⁹. Alio mō accipit⁹ gust⁹ fīm q̄ est discretiu⁹ alimenti inq̄ntū alimento⁹ est sapidum⁹. ⁊ sic gust⁹ est sp̄calis po⁹tētia. q̄ h̄ sp̄cale obiectū s̄e sapores⁹. Et isto mō gustus⁹ nō est in qualiter aīali⁹. q̄ conchilij⁹ ⁊ aīalia imperfecta nō habent talē gustum⁹. saluans⁹ em̄ talia aīalia in aqua salta que habeat⁹ sapores⁹ amar⁹. q̄ illa est calidior⁹ q̄ aqua dul⁹ cīo. ⁊ in aqua dulci talia aīalia corrumperent⁹.

Alij aut̄ ppter bonū ⁊ generi aīaliū iā nō cincūq̄. sed q̄busdam vt pcessu⁹ necesse ince⁹. Si em̄ debet saluari nō solū optet tactu⁹ sentire. sed de lōge. Hoc aut̄ erit si p̄ mediu⁹ sensitiu⁹ fuerit. eo q̄ illud q̄dem a sensibili patiā ⁊ moueā. ip̄m aut̄ ab illo. Sicut em̄ mouēs fīm lo cū vſq; alicubi pmutare facit. ⁊ depellēs alter⁹ facit vt pella⁹. et est p̄ mediu⁹ motus: et p̄mū q̄ dem⁹ mouēs depellit et nō depellitur. v̄lum⁹ aut̄ solū depellit nō pellēs: medium aut̄ vtra q̄. multa aut̄ media sic in alteratiōe. ppter quod vñū manens in codē loco alterat vt si in ceram tinxerit aliquis vſq; ad id mota est vſq; q̄ tixit. lapis aut̄ nibil sed aqua: vſq; quo procul. aer au tem ad plurimū mouēt. ⁊ facit et patitur si ma neat. et vñus sit. Vñ et de repercussione est me lius q̄ v̄sum egredientē repercuti aerem pati a figura et colore v̄squequoq; quidez sit vñus. In leui autem est vñus. ppter qd̄ iterū hic vi sum mouebit: sicut v̄tq; si in cera sigillum in gredetur vſq; ad finem.

Ex quo Ar. dixit q̄ duo sunt sensus necessarii om̄ibus aīali⁹. inquirit iā p̄tter in quib⁹ aīali⁹ ali⁹ sensus sunt necessarii. Et vult q̄ ali⁹ sensus nō s̄i necessari⁹ om̄ibus animalib⁹. sed illis quib⁹ conuenit querere ali⁹ mentum in distantia. sicut sunt aīalia pgressua. q̄ ne cess̄ est talia aīalia habere sensus quib⁹ cognoscāt⁹ ali⁹ q̄d̄ distans. sed tactu⁹ ⁊ gustu⁹ nō cognoscāt⁹ aliquod distans. h̄ ali⁹ trib⁹ sensib⁹. Et hoc pbat. q̄ ali⁹ trib⁹ sensib⁹ primo moue⁹ mediu⁹. ⁊ medio moto mouetur sensus⁹. Et ponit duo silia. vnum est in motu locali. sed in motu alteratiōe. In motu em̄ locali q̄nq; p̄tig⁹ q̄ uno moto moue⁹ alter⁹. ⁊ istud alter⁹ mouer̄ terciū. sicut con ginge⁹ in motu pieccorum in q̄bus ptes aeris successione

Tercij de Anima

mouent⁹. sic etiā sit in motu medi⁹ in istis trib⁹ sensib⁹. q̄d̄ medium p̄us mouetur anteq; potentia. Sedm simile est de alteratione. q̄d̄ quādoq; aliquid alterat vñā rem qne alterata alterat aliam. sic eriaz p̄tingit⁹ i sensib⁹ in medio et ponit exemplū de sigillo ⁊ cere. Et tñ ita differēta in textu. q̄d̄ sigillū non imprimit figuram cere vſq; in p̄fundum. sed tñ vſq; ad superficiem. sed visibile im̄p̄mit suaz figurā vſq; ad finem. vſq; ad p̄fundum

Vod aut̄ impossibile si simplex ⁊ aīalis corpus manifestū est. dico aut̄ puta ignēū aut̄ aereū. Sine qdē em̄ tactu neq; vñū p̄tin git aīaliū sensum habere. corpus em̄ tactuum aīatum omne sicut dictū est. alia aut̄ preter terram. sensitiva qdē v̄tq; sicut oīa aut̄. eo q̄ p̄ alterum sentire faciūt sensum ⁊ p̄ mediu⁹ tact⁹ aut̄ est in tangendo ipsa. ppter qd̄ ⁊ habet hoc nomen. et tñ ali⁹ sensus tactu sentiūt. sed p̄ altera. hic aut̄ videſ ſolus p̄ ſc ip̄m. quare huic⁹ modi elementoz nullū v̄tq; erit corpus aīalis. Neq; itaq; terrenū. omnū em̄ tangibiliū tact⁹ est. sicut medietas ⁊ ſuceptiu⁹ ſenſus. nō ſolum quecūq; differentie terre ſunt. sed calidi ⁊ frigidi ⁊ alioq; omniū tangi possibilū. ⁊ propter hoc oſſib⁹ ⁊ capillis et h̄mōi partib⁹ non ſentimus. q̄d̄ terree ⁊ plante. ⁊ ob hoc neq; vñū habet ſenſum. q̄d̄ terree ſunt ſine aut̄ tactu. neq; vñū possibile est aliū. hic aut̄ ſenſus nō eſt neq; terre. neq; aliū elemētorū nullius. Corp⁹ ſuceptu⁹

Hic Aret⁹. pbat qd̄ p̄us ſupponebat ſue conclude bat. ſic q̄ corpus ſimpler nō p̄ eſte corpus aīalis. Et h̄ pbat ſic. necesse eſt oīa alia ſenſum ⁊ p̄cipue ſenſus tact⁹. q̄d̄ p̄ ſenſum differt aīala non animal. q̄d̄ ſenſibile eſt diſferēta aīalis. ſed in corpore ſimpli non p̄ eſte tactus. q̄d̄ necesse eſt tactu⁹ p̄ſttere in quadā medietate q̄litatum p̄marū. q̄d̄ medietas eſt ſolum in mixtione illarū qualitatū. In ſignū cuius ſi ſint alique ptes in aīali in q̄b⁹ non eſt talis medietas p̄mixtōis. ſed partes ſunt terreſtres. in illis non eſt ſenſus tactus neq; aliū ſenſus. et ideo oſſa capilli et vngues non ſentiant. quia habundant in terrestreitate.

Arguit̄ in libro de ſenſu ⁊ ſenſato dicit̄ q̄ organū tactus ſit de natura terre. q̄ male dī hic q̄ in partib⁹ in q̄b⁹ ē habuid̄ aīria terrestreatis nō ſi ſenſus tact⁹. Dōm q̄ tactu eſte de natura terre poteſt dupl̄ intelligi. Gno⁹ p̄ p̄parationē ad alios ſenſus. ⁊ ſic eſt verū. quia eſt magis terrestris q̄d̄ aliū ſenſus. Alio mō p̄ſideratur ſim ſe ⁊ a domino. et ſic eſt ſallum. q̄d̄ in omni ſenſu absolute accep to dominatur aer vel aqua. Et rō dicta fuſt ſupra in ſe

tundo. qd sensus deter esse receptu sp̄erum sensibilium.
sed terra nō est bñ receptua. qz est nimis grossa.

Manifestum igī quoniam necē hoc solo p̄
uata sensu aīalia mori. neqz em hūc possibile ē
habere nō aīal existens. neqz cū sunt animalia
animalium necesse est habere p̄ter hūc. Et pp̄
ter hoc quidē alia sensibilia excellētia nō cor/
rūpunt aīal. vt colorz et odorz et sonus. sed solum
sensus nisi fin accīns. puta si simul cū sono de/
pulsio fiat et ictus. et a visis et odore alia mouē
tur q tactu corrūpunt. et humor aut fin q acci/
dit simul tactuum esse sic corruptit. Tāgibiliū
aut excellētia. aut calidorum et frigidorum et duro/
rum corruptit aīal. Omnis qdem em sensibl su/
p̄finitas corruptit sensum. Quare et qd tāgi pot
tactu. hoc aut tactu determinatū est vivere Si
ne em tactu monstratū est q impossibile est ani/
mal esse. vñ tāgibiliū excellētia nō solum corrū/
punt sensum sed aīal. qz necē solū habere hūc.

Ex p̄dictis Aresto ostendit habitudinē sensuum ad
aīalia. et p̄mo sensus tactus. et sedo aliorū sensu. Quo
ad p̄mum dicit q ex p̄dictis manifestū est. q p̄tātēm
tactus necē est aīala mori et non possunt permanere. et hoc
ideo. qz ille sensus est necārius animali quo ad esse. nō au/
tem sic est de alijs sensibus. quia enī corruptis alijs sen/
sibus adhuc animalia possunt manere in ee. sicut s̄t mul/
ti ceci et surdi. Et quo vltius concludit q excellētia
aliorum sensuum non corruptit animal. licet bene sen/
sum. vt excellens colorz bene corruptit visum. sed nō cor/
ruptit animal. sed excellētia tangibilia etiam corrū/
punt animal. et non solum sensum. vt excellens calor
vel frigus.

Arguit ap̄pletici carent sensu tactus. et tamen vivunt
in illa parte vbi humores sunt corrupti. ergo male dicitū
est q per priuationem tactus ipsum animal corrupta/
tur. Dicendum q in illa parte que patit ap̄plexia nō
est sensus tactus fin actum secundum. et tamen ibi ad/
huc sensus tactus fin actum primum. quia ibi adhuc est
animal. impeditur tamen influxus qui consuevit proce/
nire a capite ad cetera membra. et ideo illa membra sunt
quasi mortua donec redeat ille influxus qui fuit per hu/
mos impeditus. et tunc redeunte influxu iterum est. ac
tus secundus tactus.

Arguit videtur q etiam sensibilia aliorum sensuum
corruptant totum animal. quia sonus quandoq corrū/
pit animal. vt patet in tonitruo. Dicendum q in toni/
truo sunt tria consideranda. Primo sonus qui potest
quandoq corruptere auditum si sit sonus vehementis.
Secundo in tonitruo est aer violēter morus. et talis aer
potest hominem precipitare ad terram. et si iste homo pre/
cipitatus interficiatur est ex precipitatō. Tercio in toni/
truo secundus tactus.

trino emittentur ex nube quidam venenosī vapes q
sperguntur ad aerem. et ideo si homo attrahat tales va/
pores tunc homo inficitur ex veneno attracto. Et sic iste
vapor potest interficere homines et nō sonus. et quia per
pluianam ista materia impeditur et debilitatur et extingui/
tur. ideo communiter dicitur q tonitruum non est peris/
culosum tempore pluiae.

Alios aut sensibus animal. sicut dictus est
non ppter esse sed ppter bene vt visum. quia in
aere et in aqua vt videat. Omnino aut quantū
in dyaphano gustum aut habet ppter delecta/
bile et triste vt sentiat q in alimento et cōcupis/
cat et moueat. auditum aut vt significet ali/
quid ipsi. Linguam autem habet quatenus si
sufficit aliquid alteri.

Nic ostendit Arestotiles qualiter alij sensus se ha/
beant ad alia animalia. Et vult q alios sensus habz ani/
mal. non ppter necessitatem sui esse sicut habet gustumz
tacrum. sed ppter bene esse id est vt animal melius et con/
uenientius vivat sicut animal habet visum vt videat ali/
quid procul per aliquod medium quod est dyaphanuz
et habet gustum vt sentiat delectationem in alimento ca/
piendo gustum proprie. et habent animalia auditum vt
eis aliquid significetur. quia per auditum auditū sermo/
nes aliorum animaliū. et sic perfecta animalia habent ling/
uam vt sonando significant suas affectiones alteri. Hoc
tamen differenter in homine et alijs animalibus contin/
git. quia alia animalia faciunt voces illitteratas vt in ea/
pitulo de voce dictum est in secundo huius in quo exce/
dit homo alia animalia et naturalia ppter perfectionē na/
ture sibi a deo collatam. qui sup omnia est benedictus in
seculorum secula. **A P E N**

Nota diligenter visa et p̄tigili cura iterum emē
data circa tres libros de Anima Aresto. Lam/
berti de monte artium magistri ac sacre theolo/
gie professoris iuxta doctrinam insignis et sancti
doctoris Thome de Aquino ordinis fratrum
predicatorum explicavit feliciter.